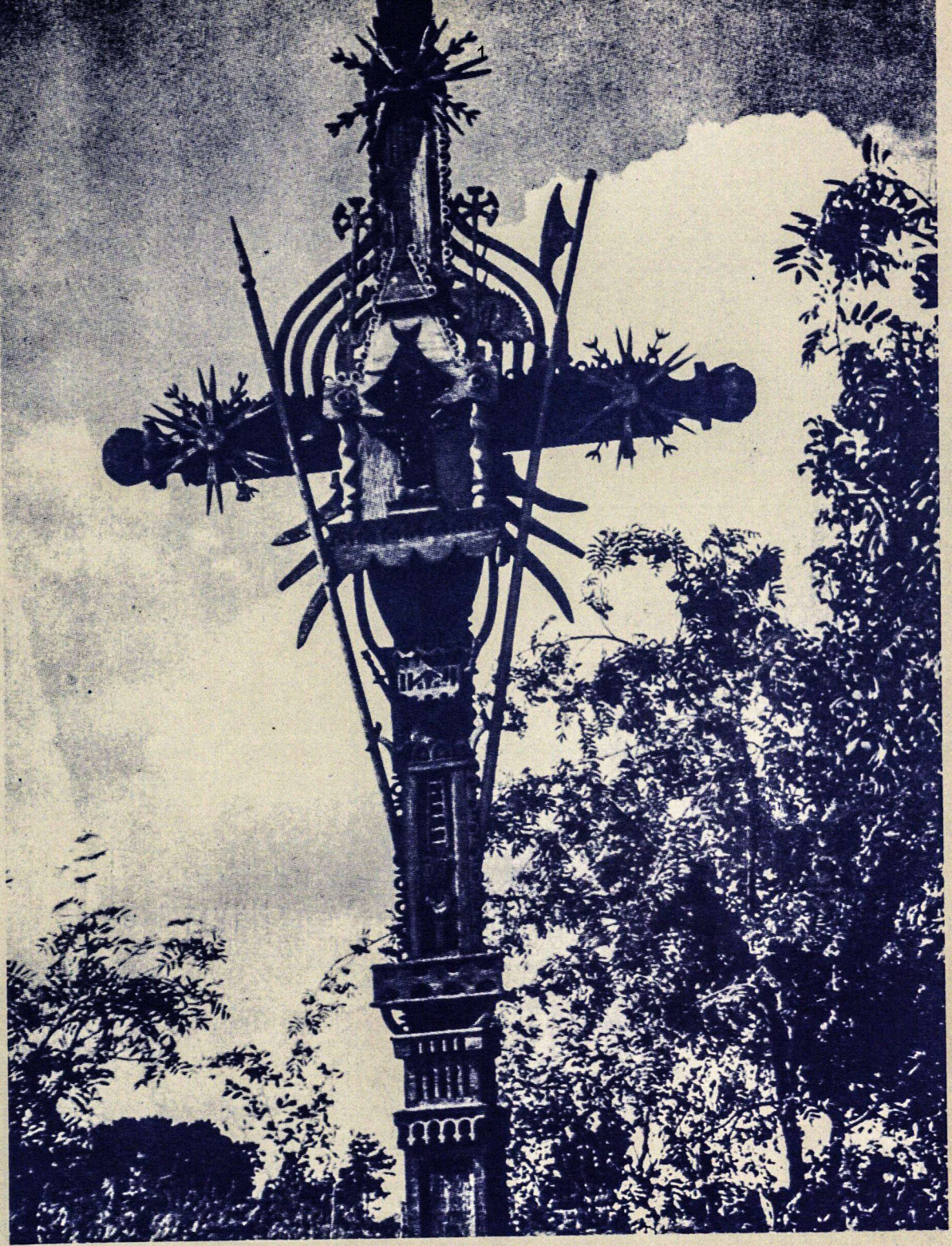

de

K A R Y S

1988

BIRŽELIS - LIEPA

JUNE - JULY

Nr. 6

KARYS

1988
Nr. 6 (1643)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: **KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA**

Čekius arba Money Orders adresuoti tik **KARYS** vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite **KARIUI**, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. **RAMOVĖ**, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: **KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207**

TURINYS

Viršelio 1-mas psl. — Liaudies menininko kryžius 1941 m. Birželiui priminti	
Viršelio 4-tas psl. — Audringasis birželis virš Baltijos	
Dr. V. A. Dambrava — Nesumokėta skola	241
Baisiųjų trėmimų minėjimas Lietuvoje	243
Dr. K. Ėringis — Lietuvos karių mirtis	244
PLP Karo mokyklos XIX laidos 50-tis Čikagoje	258
KARIO SKYRIAI:	
Karinės žinios	251
Mūsų spaudoje pasižvalgius	254
Žvilgsnis į politiką	256
Iš grožinės literatūros — A. Norimo "Savanorio sūnus"	268
KARIO PRIEDAS	
Tremties trimitas	273
MŪSŲ MIRUSIEJI	287

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARIYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1643)

BIRŽELIS - LIEPA — JUNE - JULY

1988

NESUMOKĖTA GARBĖS SKOLA

VYTAUTAS A. DAMBRAVA

Reikia stebėtis, kad 44 metams praėjus nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos, daugelyje kraštų viešojo pasaulio opinija, metų metais klaidinama Sovietų Sąjungos, dar nėra pilnai įsisąmoninusi, kaip Kremlius išgelbėjo savo imperiją karo metu ir kokiomis aplinkybėmis ji tapo laimėtoja, pergalę kone viena pasisavinusi ir apie ją trimituojanti pasauliui be perstojo iki šios dienos.

Antrojo pasaulinio karo pradžios dieną George Bernard Shaw rašė: "Bus tikrai du laimėtojai: Jungtinės Valstijos ir Sovietų Sąjunga".

Nesunku suprasti kaip Amerika išėjo laimėtoja, bet Sovietų Sąjunga?..

Sovietų Sąjunga bijo Amerikos

Šiandien sovietai negaili pinigų ir pastangų visais būdais, išskyrus karą, kovoti prieš Jungtines Amerikos Valstijas, kad jos kaip nors būtų sužlugdytos. Galima sakyti, kad bolševikams į kūną ir kraują yra įaugusi "pareiga" varyti dieną ir naktį propagandos kompaniją prieš galingiausią pasaulio demokratiją. Jei Sovietų Sąjungai pavyktų sugriauti Ameriką, ji taptų pasaulio šeimininke ir valdove, nes Jungtinės Amerikos Valstijos yra vienintelis milžiniškos jėgos kraštas, kuris stabdo sovietų ekspansionizmą ir pasaulinės revoliucijos užmačius. Tikroji slapta priežastis yra ta, kad Sovietų Sąjungos režimas JAV-jų bijo vien dėl to, kad daugelis sovietų gyventojų, Ameriką pažinę "iš tolo" karo metu, o dabar per pavergtiesiems siunčiamas gėrybes, šį kraštą laiko jų išsigelbėjimo viltimi. Sovietų Sąjungos žmonės žino, kad jų "didžioji tėvynė" ir "nenugalima raudonoji armija" buvo išgelbėtos JAV-jų kurias Kremlius dabar norėtų nušluoti nuo žemės paviršiaus.

Amerikiečiai tebemaitina sovietų žmones

Mes nekalbame apie tūkstančius milijonų tonų grūdų, kuriuos sovietinis režimas kasmet perka iš savo nekenčiamo priešininko, kad galėtų savo žmones kaip nors išmaitinti. Didžiausi plotai, kuriuose yra įsteigti kolchozai, nesugeba aprūpinti savo krašto žmonių kasdienine duona. Šiandien kalbėti apie ūkinę gerovę Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje ar prisiminti, jog "Ukraina yra buvusi Europos aruodas", reikėtų cinišką pasityčiojimą. Gero derliaus ir laisvo ūkininkavimo laikų žmonės gali tik ilgėtis, keikdami dabartinį žmonių išnaudojimą ir ūkinę netvarką. Per septyniasdešimt revoliucinio režimo metų Maskvos komunizmas negalėjo net duonos problemos išspręsti. Sovietų Sąjunga gali savo kolchozinę sistemą girti, grūdai betgi plaukia iš Vakarų.

Karo pradžia ir sovietų pralaimėjimai

Negalime užmiršti daug svarbesnio dalyko — Antrojo pasaulinio karo. Karo pradžioje nacių karo mašina be didesnio pasipriešinimo stūmėsi į Rytus per Rusijos stepes. Ir Stalinas, ir mirčiai frontan siunčiami žmonės suprato, kad su savo technika, produkcija ir silpna karo vadovybe ilgai negalės atsilaikyti.

Įvyko betgi kažkas nelaukto. Rusams ir naciams susirėmus mirtinai kovai Sovietų Sąjungos rytuose, sniege ir purve, JAV-jos staiga tapo karo operacijų centru, 1941.XII.7 dieną japonams užpuolus laivyno bazę Pearl Harbore. Tuo metu beveik visas pasaulis atsidūrė karo liepsnose. Karo isterijos įkarštyje Hitleris padarė kvailiausią sprendimą: keturias dienas

po Pearl Harboro puolimo, jis paskelbė karą JAV-joms. Šis Hitlerio "šedevras" sukrėtė vokiečius, nes jie tikrai nenorėjo karo su amerikiečiais. Jie žinojo pralaimėsia.

Stalinas — Amerikos sąjungininkas

Čia nusišypsuoja Stalinui likimas: jis tapo JAV sąjungininku. Netrukus sovietai susilaukė iš JAV milžiniško ginklų kiekio. Apie tai Stalinas anksčiau nė nesvajavo. Buvo laikas, kai Stalinas karo reikmenimis, ypačiai žaliavomis, aprūpino Hitlerį. Dabar viskas vyko atvirkščiai: gėrybių pristatymas ėjo nesustabdomai vis didėjančiais kiekiais, JAV išvystė istorijoje negirdėtą karo produkciją.

Iliustracijai užtenka vieno pavyzdžio. Netoli Detroito esančioje lygumoje buvo pastatyta didžiausia žmonijos istorijoje halė. Ji buvo pusės mylios ilgio ir ketvirčio mylios pločio. Iš vieno galo į ugnį buvo pilamos žaliavos ir po valandos kitame halės gale jau išėjo pagamintas bombonešis, paruoštas bandymams ir karui. Metų laikotarpy JAV pagamino 8,760 bombonešių. Kitais metais — 48,000, dar kitais — 86,000 lėktuvų. Kas šešios minutės — karo lėktuvas.

Vienas labai garsių vokiečių karo vadų (gen. Kesselring štabo viršininkas), generolas Siegfried Westphal savo knygoje *Heer in Fesseln* (Kariuomenė retežiuose) rašo, jog prieš amerikiečių išvystytą karo technologiją ir produkciją Hitlerio karinės pajėgos ilgainiui tapo bejėgės. Tuo tarpu milžiniška Amerikos parama sovietams turėjo lemiamos reikšmės: begriūvą rusų kolosas atsigavo. Po nepaprastų nuostolių ir pralaimėjimų jis geriau susiorganizavo ir pradėjo pulti. Gaudami ginklus, techninę paramą ir maistą kuone išimtinai iš amerikiečių, sovietai galėjo Stalingrade pakeisti karo kryptį ir istoriją.

Stulbinanti statistika

Gana patikimi duomenys apie dydį karo siuntų, kurias Sovietų Sąjunga Antrojo pasaulinio karo metu gavo iš Jungtinių Amerikos Valstijų: septyniolika tūkstančių lėktuvų, penkiasdešimt vieną tūkstantį "džypų", keturis šimtus tūkstančių sunkvežimių, dvylika tūkstančių šarvuotų automobilių, aštuonis tūkstančius priešlėktuvinių patrankų, šimtą penkis povandeninius laivus, šimtą devyniasdešimt septynis torpedinius laivus, penkiasdešimt tūkstančių tonų odos, penkiolika milijonų porų batų, tris

milijonus septynis šimtus tūkstančių padangų, du milijonus šešis šimtus tūkstančių tonų plieno, aštuonis šimtus tonų įvairių cheminių produktų, tris šimtus keturiasdešimt tūkstančių tonų šaudmenų, aštuonis tūkstančius tonų gumos ir keturis milijonus septynis šimtus tūkstančių tonų maisto produktų.

Šioji statistika stulbina.

Šimtas milijardų dolerių Sovietų Sąjungai gelbėti

Vokiečių generolas Westphal todėl ir sako, kad be šios milžiniškos paramos sovietai nebūtų turėję jokios galimybės apsiginti, nekaltant apie laimėjimus. Jei visas sovietų gautąsias karo meto amerikiečių gėrybes paverstume pinigais, kaina prašotų šimtą milijardų dolerių. Tokia yra sovietų garbės skola JAV-joms, išgelbėjusioms Sovietų Sąjungos gyvybę. Sovietų Sąjunga — ne Suomija: ji niekada nepasiūlė apmokėti šias skolas, jos tikriausiai niekad ir nesumokės.

Žiūrint iš dabartinės perspektyvos, amerikiečių masinė parama vargiai pateisinama. Sovietų Sąjunga buvo milžinas ant molio kojų. Neklydo generolas Patton, sakydamas, kad amerikiečiai, atsiskaitę su Hitleriu ir nacine Vokietija, karo pabaigoje turėjo pasiūsti ir rusus ten, iš kur jie kadaise buvo atėję. Nedaug klydo tvirtindamas, kad ne savaičių, o dienų bėgyje jis būtų tą molio milžiną visam laikui paklupdęs ir būtų buvęs sutiktas su ovacijomis Maskvoje.

Tiktai amerikiečių pagalba atsigavęs Stalinas ne tik išlaikė sovietinės meškos letenose vergų imperiją, drįsdamas laisvai naudoti amerikiečių teiktas gėrybes koncentracijos stovyklose kovai ir terorui prieš bolševizmo aukas, bet derybose gudrumu, įžūlumu ir ginklo jėga įsitvirtino naujose Europos teritorijose. Pagalvokite, nė Lenkija nebuvo išvaduota, o dėl jos Anglija ir Prancūzija paskelbė karą Hitleriui, jam užpuolus Lenkiją. ryžto, apsisprendimo, politinės vizijos stoka ir karo išvarginto prezidento Rooseveltto lojalumas sąjungininkui — raudonajam carui — padarė tai, kad milijonai žmonių, jų tarpe ir lietuvių tauta tebėra nelaisvėje.

Suminėti faktai turi versti kiekvieną, ypač prezidento Reagano kritikų JAV Kongrese ir už jo ribų, rimtai susimąstyti ir padaryti atitinkamas išvadas.

Ne be reikalo prezidentas Trumanas, grįžęs iš Potsdamo konferencijos, netrukus pasakė, kad "sutartys, sudarytos su sovietais, nėra vertos nė to popieriaus, ant kurio jos yra surašytos".

Baisiųjų trėmimų minėjimas Lietuvoje

Pogrindžio organizacija Lietuvos laisvės lyga gegužės 22 d. ragina Kaune ir Vilniuje minėti 1948 m. masinius trėmimus iš Lietuvos. Ten susidarė 30 asmenų pasauliečių, kunigų grupė ir paskelbė atvirą laišką, kuriame remia lygos atsišaukimą.

Lietuvoje yra platinamas Lietuvos laisvės lygos (LLL) atsišaukimas į lietuvius ir lenkus, kurie kviečiami minėti 1948 m. gegužės 20-22 d.d. trėmimų į Sibirą 40-sias metines. Stalino-Sniečkaus režimas įvykdė didžiausią Lietuvos istorijoje genocidą. Apie 200,000 civilių Lietuvos gyventojų — vyrų ir moterų, vaikų ir senelių, lietuvių, lenkų ir žydų — be jokio nusikaltimo ir teismo sprendimo buvo ištremiti į tolimuosius Sovietų Sąjungos rajonus, pasmerkti fiziniam bei dvasiniam sunaikinimui.

Tūkstančius atimtų gyvybių, prarastų sveikatų, sugriautų gyvenimų kainavo Lietuvai ši Stalino politikos akcija. Jos moralines pasekmes lietuvių tauta jaučia dabar, jaus ir jos ateinančios kartos. 1948 m. gegužės 20-ji yra viena tragiškiausių Lietuvos istorijos dienų.

Po 10 i daugiau metų dalis išlikusių tremtinių sugrįžo į Lietuvą, Tačiau oficialiais duomenimis tik 10% buvo pripažinti nekaltai nukentėjusiais. Mažai daliai buvo gražinti trobesiai ir maža turto dalis. Kiti 90% turėjo iš valstybės atpirkti savo nuosavybes. Oficialioji opinija Lietuvoje Stalino represijų vykdymą gėdingai nutyli, arba mėgina jį pateisinti režimo "klaidomis". Iki šiol vis dar slepiamas tikslus nu-

kentėjusių asmenų skaičius, nors Latvijoje ir Estijoje tokia statistika paskelbta spaudoje. Specialistų apskaičiavimu, nukentėjo nemažiau kaip 400,000 Lietuvos gyventojų.

Iki šiol viešai nepaskelbti išvežtųjų sąrašų paruošėjai, neatiduoti bent moraliniam žmonių teismui. Iki šiol nepastatytas Stalino aukoms paminklas. Priešingai — nukentėjusių vaikams taikomos įvairios nejuridinės sankcijos; jie negali tapti mokslo darbuotojais, užimti atsakingų vietų. Stalinas keršija visom Lietuvos tautybėm net ir po savo fizinės mirties.

Visi staliniečių užmojai iškraipyti istoriją, išcenzūruoti tautos atmintį, nuslėpti savo nusikaltimus yra bergdžios pastangos. Tai liudija pernai rugpjūčio 23 d. Vilniuje įvykusi demonstracija. Apie tai kalba ir Lietuvos laisvės lygos iniciatyva, skatinant prisiminti Stalino aukas. Mes remiame lygos raginimą 1988 m. gegužės 22, sekmadienį, pagerbti masinių trėmimų aukas, tik siūlome tą dieną rengti minėjimus ne vien Kaune ir Vilniuje, bet visose Lietuvos šventovėse. Mišių aukoje prisiminsime nužudytų mirusių nuo bado ir šalčio vėles ir visus dar ir dabar esančius lageriuose ir tremtyje: kun. Alfonsą Svarinską, kun. Sigitą Tamkevičių, Boleslovą Lizūną, Joną Pakucką, Petrą Gražulį, J. E. vysk. Julijoną Steponavičių, Viktorą Petku, Balį Gajauską, Gintautą Iešmantą ir kitus, kenčiančius už Dievą ir Tėvynę. Tegul tai būna mūsų protestas prieš tebe-

Eisenhoverio brutalus atvirumas

Pasimokė ir prezidentas Eisenhoweris. Lan-kydamas stovyklas Munchene, jis buvo nustebintas, kad visi sakėsi buvę bėgliai nuo komunizmo, o ne nuo nacizmo. Generolas Eisenhoweris ragino per vertėją nebijoti grįžti namo. Karas laimėtas, viskas tvarkoje. Ir tačiau po aštuonių metų (1953.XII.5) Bermudos konferencijoje, kur drauge su Anglijos ir Prancūzijos premjerais buvo svarstomi atominių ginklų klausimai, prezidentas kalbėjo kita kalba. Churchillio sekretorius memuaruose rašė, kad prezidentas Eisenhoweris labai karštai reagavo į Churchillio pareiškimą, kad sovietų politikoje yra šis tas naujo. Prezidentas Eisenhoweris britų premjerui

Churchillui atkirto trumpu, nemandagiu, tiesiog vulgarus turinio pareiškimu. Štai jo turinys, užrašytas konferencijoje buvusio Churchillio sekretoriaus: "Kiek liečia ministerio pirmininko tikėjimą, jog yra ir naujo sovietų politikoje, Rusija yra gatvės moteris ir ar jos suknelė yra nauja ar lopyta, be abejonės po suknele yra ta pati prostitutė (Eisenhoweris pavartojo vulgarų terminą). Amerika yra nusistačiusi dabartinę padėtį pakeisti — išvaryti ją į tolimesnius skersgatvius".

Churchillio sekretorius pastebi: "Abejoju, ar tokia kalba buvo kada nors praeityje panaudota tarptautinėje konferencijoje".

Komentaras nereikalingas.

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Tąsa iš Kario Nr. 5)

Dr. KAZYS ĖRINGIS

Prasmegusio Raigardo varpai

Padavimas sako, kad kartais, kai saulėtekis nakties miglas praskleidžia, girdisi nugrimzdusio Raigardo miesto šventovių varpų skambesys. Ir tikrai. Masakvai **uždengus** kurčios paslapties šydu, nelyginant vidurnakčio migla, duomenis apie žuvusius Lietuvos karius 16-ojoje lietuviškoje divizijoje ir sovietų armijoje visumoje, mes buvome priversti **padaryti** apytikslus skaičiavimus apie žuvusius žiemos kautynėse Oriolo fronte karius, remiantis skurdžių nuotrupų skaičiais. **Skaičiavimai parodė** (žr. aukščiau), kad tose 1943 metų žiemos kautynėse nuostoliai siekė 4540 karių. Ir štai dabar, “persitvarkymo ir viešumos” pažadų laikais, tų kautynių dalyvis Juozas Chlivickas, remdamasis F. Bieliausku, vilniškiems “Gimtajame krašte” (1988, Nr. 11), praėjus nuo tų nelaimių 45 metams, be jokių išsisukinėjimų tiesiai **pažymi**, kad tose kautynėse “beveik pusė divizijos žmonių visiškai arba laikinai buvo išvesti iš rikiuotės”, ir dar priduria, kad tuo “labai švelniai pasakyta” (citatų pabaiga).

Aplamai, J. Chlivickas lig šiol **nejprastu būdu kritiškai atsiliepia** apie viešai neliečiamą karinę tematiką apie straipsnį, kurį neseniai *Gimtajame krašte* (1988, Nr. 9) parašė gen. P. Petronis ir rašo taip,

cituioju: “dabar toks metas, kai nebūtina bendromis frazėmis kalbėti apie skaudžius dalykus arba nutylėti tai, kas negražu, skaudu ir gėdinga. Kalbu apie Jūsų (gen. Petroni) rašinį, primenantį nepamirštamą Aleksejevką. Praėjo beveik pusė amžiaus, tai gal jau galima pasakyti visą teisybę. O ji tokia, kad prieš 45 metus Oriolo srities Aleksejevkos kaimo laukuose buvo ne kautynės, o tiesiog lietuvių karių žudynės. Ir dėl atskirų vadų bukumo bei karjerizmo tuomet **be reikalo** (pabrėžta Chlivicko; K. Ė.) žuvo gražiausias jaunos Tarybų Lietuvos kadry žiedas...” Labai blogai, kad žuvo karinis ir socialinis kadras, kurių tarpe tik **mažumą** sudarė Lietuvos okupacijos šalininkai bei socialiniai avantiuristai, savanoriškai, kaip kadaisė Ispanijon, besiveržią į frontą. Kas atsitiko su paprastu nesišaviančiu Maskvos politiniais monais kareivėliu — Nepriklausomos Lietuvos piliečiais lietuviams ir žydais bei vietiniais rusais — ir J. Chlivickas nerašo. Gal čia jau ir “viešumos” meto **tabu** ar straipsnio apimtis riboja. Jų dauguma buvo varu išvaryti į Aleksejevkos ir kitų vietovių kapus (kapai — ten buvusiems ne tas žodis) ar pasmerkti nepermaldujamam suluošinimui. Jis nereašo, nes Lietuvoje **mažai kam lemta žinoti**, apie 41 valstybės vyriausybių pasirašytą 1907 m. saplio 18 d. Hagos konvenciją, kuri vadinasi “Pagarba įstatymams ir pa-

sitėsiančių stalininę vergovę. Kauno bažnyčios sugiedoti Lietuvos himną, o Vilniaus — dar ir tautinį Lenkijos himną, išeiti tylos eitynėms į gatves.

Minint 1949-ųjų kovo mėnesio deportacijas Latvijoje ir Estijoje nuošalyje neliko latvių ir estų inteligentija. Sunkiais lietuvių tautai laikais ir jos dvasios stiprintojais buvo mūsų poetai, rašytojai. Paskutiniu metu mūsų rašytojai keliasi iš dešimtmečius trukusio letarginio miego. Sveikiname rašytojus, kviesdami juos bei visą lenkų, lietuvių ir žydų inteligentiją pagal savo išgales paminėti 40-sias baisiųjų Lietuvos deportacijų metines.

Pasirašo: *kun. Leonas Kalinauskas, kun. Jonas-Kastytis Matulionis, kun. Vytautas Pesliakas, kun.*

Antanas Šeškevičius, kun. Edmundas Atkočiūnas, Leonas Laurinskas, Bronius Poškus, Ona Šalčiuvienė, Bronė Valaitytė, Jonas Petkevičius, Juozas Kazalupskas, Elena Kryževičienė, Jadžė Vilkienė, Bronė Paliulionytė, Algirdas Statkevičius, kun. Gustavas Gudanavičius, kun. Rokas Puzonas, kun. Vincas Vėlavičius, kun. Algirdas Pakamanis, Robertas Grigas, Liudas Dambrauskas, Alfonsas Bumbulis, Genutė Šakalienė, Mečislovas Jurevičius, Jadvyga Petkevičienė, Kazimieras Kryževičius, Ona Briedienė, Stefanija Paliulionytė, Vytautas Vaičiūnas, Nijolė Sadūnaitė.

(Pranešimas gautas iš Lietuvos Informacijos Centro Niujorke)

pročiams karo veiksmų šalyse” ir 1930 m. balandžio 12 d. ir apie “Protokolą apie karinę prievolę dvigubos pilietybės atvejais”, įsigaliojusį 1937 m. gegužės 25 d., kuriais privalejo vadovautis kariaujančios šalys. Tie dokumentai, dėl vėlesnių svarstymų, yra žinomi ir 1939 m. Hagos Konvencijos vardu. Tik Maskva ir Berlynas šių tarptautinių susitarimų nepaisė ir masiškai naikino įkalinimo, internavimo ir karinės prievartos kautynių vietose užgrobtų kraštų gyventojus, jų piliėčius.

Toliau J. Chlivickas knygos “Liaudies žygdarbis nemirtingas” autoriaus ir tų kautynių dalyvio F. Bieliausko žodžiais tęsia — “Buvau liudininkas tą dieną vykusio 16-osios Lietuviškosios šaulių divizijos vado generolo majoro Felikso Žemaičio ir 48-osios armijos vado generolo leitenanto P. Romanenkos pokalbio telefonu. Divizijos vadas armijos vadui aiškino, kad keliai užpustyti, nepristatyta divizijai degalų, šaudmenų, maisto, artilerija atsilikusi, ypač traukiama autotechnikos, neatvykę taip pat sunkieji minosvaidžiai, net haubicų pulkas, kurį armija paskyrė divizijai palaikyti —dėl visų šių priežasčių divizija dar nepasiruošusi puolimui. Divizijos vadas prašė armijos vadovybę atidėti puolimo pradžią, kol į jį galės įsijungti visos dalys, o svarbiausia artilerija, turinti nuslopinti priešo ugnies taškus. Tačiau čia pat stovėjęs divizijos komisaras Jonas Macijauskas paėmė iš divizijos vado telefono ragelį ir pareiškė, kad divizija puolimui pasiruošusi ir įsakymą įvykdysianti.... Dėl šio beatodairiško sprendimo beveik pusė divizijos žmonių visiškai arba laikinai buvo išvesti iš rikiuotės” (Citatos pabaiga). Įsidėmėtina, kad J. Chlivickas pažymi, jog F. Bieliausko čia labai švelniai pasakytą”. Tai reiškia, kad žmonių nuostoliai buvo daug didesni.

Į gen. P. Petronio straipsnį *Gimtajame krašte* Nr. 18 atsiliepė ir kitas buvęs 16-osios divizijos karys istorikas Kazys Varašinskas kažkodėl “užmirštas” vilniškėse enciklopedijose. Jis rašo, jog “Jeigu kareivis nemokša, tai kenčia ir žūsta dažniausiai jis vienas. O jeigu nemokša ir karjeristas didelio rango vadas, kenčia ir žūsta tūkstančiai nekaltų karių. Taip buvo 16-ojoje lietuviškojoje divizijoje 1943 m. žiemą, kai divizijai vadovavo gen. F. Žemaitis ir pulk. J. Macijauskas. Vasario 21 - 26 ir kitomis dienomis mūsų pulkai iš savo pozicijų 10tą val. ryto žygiuodavo prieš link po keturis rikiuotėje. Saulėtą dieną — tai puikiausi taikiniai. Viena hitlerininkų mina užmušdavo ar sužeisdavo po 10-30 karių. Toks mūsų “jegos demonstravimas” nusinešė šimtus

tūkstančių gyvybių. Mūsų kariams nebuvo leista įsikasti nors į sniegą. J. Macijausko “teorija”: jeigu kariai apsikas, susilpnės jų ryžtas pulti priešą. Divizijos artilerijos viršininkas J. Žiburkus ir artilerijos pulko vadas P. Petronis nurodė kariams apsikasti. Dėl to J. Žiburkus pateko į didžiausią J. Macijausko nemalonę, tik tarnybinė artilerijos viršininko padėtis išgelbėjo jį nuo susidorojimo. J. Macijauskas savo patriotizmą rodė šiltai prikūrentame autofurgone. Karius priekinėse linijose lankydamas pulkui vadai, generolas V. Karvelis, net generolas K. Rokosovskis. J. Macijausko ir F. Žemaičio apkasuose niekada neteko matyti.”

Toliau K. Varašinskas remiasi gen. J. Žiburkaus 1954 m. pareiškimu jo prisiminimuose, kur sakoma: “Su lietuvių divizija 1943 m. vasario mėn. išėjau į frontą. Prieš mūsų pasitarime aš pasisakiau prieš divizijos puolimą fronte, nes divizijos artilerija dėl sniego gausumo dar nebuvo spėjus ateiti, nebuvo pakankamai kitų ginklų. Divizijos vadas F. Baltušis Žemaitis manęs nepaklausė. Trys divizijos pulkai buvo išvesti į plyną lauką. Nemaža divizijos karių išdaužė vokiečių aviacija, daug išskynė vokiečių kulkosvaidžiai ir minosvaidžiai. Kautynių lauke prie Aleksejevkos Oriolo fronte 1943 m. vasario pabaigoje krito pusantra tūkstančio divizijos karių, daug buvo sužeistų. Po šios operacijos divizijos vadas F. Baltušis Žemaitis buvo atleistas; jo vieton divizijos vadu paskyrė generolą majorą Vladą Karvelį. Po liepos mėnesio kautynių iš divizijos išėjau, nesutikdamas su divizijos vado pavaduotoju politiniams reikalams Macijausku. Dirbau 25-osios zenitinės divizijos vadu”.

Apibendrinamas pateiktas mintis K. Varašinskas pažymi, jog tada buvę apkasuose kariai negali iki savo amžiaus pabaigos prisiversti gerbti tokių vadų, kaip F. Žemaitis, J. Macijauskas, G. Dziubakas. “Mes kalbame lūpomis tų, kurių gyvybė užgeso prie Aleksejevkos”, rašo K. Varašinskas.

Į J. Chlivicko ir K. Varašinsko straipsnius G. Kr. Nr. 18 atsiliepė ir gen. P. Petronis. Jis rašo taip:

Džiaugiuosi, kad mano straipsnį “Pirmosios lietuviškosios divizijos kautynės” savo atsiminimais papildė buvę du kautynių dalyviai J. Chlivickas ir K. Varašinskas. Prisipažinsiu, ir man buvo labai neaiški pasyvi Lietuviškosios divizijos vadovybės veikla 58 parų įtempto divizijos žygio metu užpustytais keliais per 20-30⁰ C šalčius, kol ji 1943 m. vasario 19 d. susiteikė Aleksejevkos gyvenvietės rajone. Per

tuos žygius atsiliko divizijos ir jos pulkų užnugario tarnybos produktų, degalų, šaudmenų atsargos ir net lauko virtuvės. Kovotojai badavo. Aiškiai klaidinga buvo divizijos vadovybės taktika išvesti junginio dalis vasario 21, 22, 23 d. kas rytą prieš akivaizdoje į išeities ribą puolimui atviroje sniegu padengtoje (iki 1,5 m) vietovėje, o vakare grąžinti kovotojus į užnugarį „apšilti“. Kai vasario 24 d. rytą divizijos pulkai pagaliau pakilo į ataką, juos prieš ugnis nenuslopinta mūsų artilerijos bemat suguldė. Savo akimis mačiau kaip priešas skinte skynė mūsų puolančius karius. Sunku buvo žiūrėti, kaip žuvo sužeistieji nes prie jų neprieisi ir neišneši iš kautynių lauko nei apkasų, nei susišiekimo eigų. Divizijos artilerijos vadas pulk. J. Žiburkus ir aš, tuo metu artilerijos pulko vadas, stengėmės įtikinti divizijos vadovybę, jog puolimas be artilerijos parengiamosios atakos nebus sėkmingas. Bet turėjusios palaikyti divizijos puolimą artilerijos dalys neatvyko, o tos kurios ir atvyko — be šaudmenų. Deja, divizijos ir armijos vadovybė į tai nekreipė dėmesio. Tik gerokai vėliau supratau, kad Lietuviškosios divizijos vadovybė (vadas — gen. F. Baltušis-Žemaitis, pavaduotojas politiniams reikalams — pulk. J. Macijauskas), taip pat ir 48-osios armijos vadovybė, turėjusi tik Pilietinio karo 1918-1920 m. patyrimą, mąstė to karo kategorijomis ir sprendė kautynių problemas jo principais, kurie teigė jog kautynėse nugalai tie junginiai, kurių kovotojų ryžtas ir veržlumas didesni nei priešų. Išaugusios ginklų ir karinės technikos galios reikšmės jie nesuprato, net neigė ją. Lietuviškosios divizijos štabo viršininkas pulk. V. Kiršinas ir užnugario viršininkas pulk. K. Gudelis buvo Lietuvos kariuomenės karininkai, taip pat neturėjo kovos patyrimo, jiems buvo visiškai nepažįstama Tarybinės Armijos tiekimo bei valdymo sistema. Todėl jie aklaai, formaliai vykdė divizijos vado ir jo pavaduotojo politiniams reikalams sprendimus.

Lietuviškoji divizija Tarybinės Armijos plataus masto strateginiuose 1943 m. vasario - kovo mėn. karo veiksmuose buvo nedidelė dalelė. Jos rimtai ir visapusiškai neaprupintos metimas į kautynes buvo 48-osios armijos vadovybės klaida. Deja, tą klaidingą armijos vadovybės sprendimą mūsų divizijos vadovybė savo pasyvumu ir nemokėjimu įvertinti susidariusios padėties palaikė ir stengėsi įvykdyti bet kokia kaina.” (Citatos pabaiga).

Čia mes pateikėme ilgokas ištraukas iš buvusių 16-osios divizijos pakėlusiu beprasmį ir nusikalstamą sunaikinimą karių straipsnių, kurie šį pavasarį pasi-

rodė okupuotos Lietuvos spaudoje. Tuose straipsniuose pirmą kartą tikroviškai nušviečiami mažos tautos ir užgrobto valstybės piliečių, jos karių naikinimas fronte, kurį įvykdė Maskva, laužydama Lietuvos Neutralumo 1939 metų rugsėjo 2 dienos įstatymą. Tuose straipsniuose dar jaučiasi baimė ar paskata nutylėti nesusiejusių savęs su okupacine administracija daugumos iš Lietuvos kilusių karių žuvmą. (Tik kas 7-tas divizijos karys buvo sovietų kompartijos narys, įskaitant kitataučius, ir kas 6-tas karys — komjaunuolis, taip pat įskaitant kitataučius. Be to, tik mažuma partiečių ir komjaunuolių buvo Lietuvos valstybingumo duobkasiai, kiti teisėtai siekė socialinių patobulinimų Lietuvos valstybingumo lygmenyse). Kai dėl gen. P. Petronio straipsnio ir bendros jo laikysenos, tai kažkaip jaučiasi jo brydė, gal klystame, į svetimas lankas. Jei nenueita per toli, tai gen. P. Petronis yra vienintelis gyvas iš aukštųjų 16-osios divizijos vadų ir karinių viršininkų (jis — ilgametis ok. Lietuvos Karinis komisaras), kuris dokumentaliuose prisiminimuose nušviečia iš Lietuvos kilusių karių tragediją, jų ir pačios divizijos pražūtį karo ir Maskvos politikos vingiuose, arba visiems laikams užsitarnaus istorinę gėdą. Tai išplaukia iš dabartinės „viešumos ir persitvarkymo“ politikos, jeigu ji yra ko nors verta. Kas kitas gali geriau žinoti šiandien duomenis apie diviziją ir jos nelaimes, jeigu ne gen. P. Petronis? Po jo tais pačiais keliais žengs negailestingas naujųjų laikų istorikas, kapų tyloje paženklindamas visus.

Paskutinis patepimas

Pasibaisėtiną dvasinės priespaudos vaizdą atskleidžia duomenys apie 16-osios divizijos karių priėmimą į sovietų kompartiją. Tai tikra priešmirtinio pasityčiojimo prievarta. Visa tai išryškėja ir iš duomenų suvestinės lentelės, kuri yra pateikta „dokumentinės knygos“ dokumente Nr. 143 prie 16-osios divizijos partinės komisijos sekretoriaus kpt. Vladislavo Petraičio ataskaitos 48-osios armijos Politiniam skyriui apie divizijos partinės komisijos darbą nuo 1942 m. kovo 1 d. iki 1943 m. balandžio 18 dienos (per 13.5 mėn laikotarpį).²⁶ Tai laikas nuo divizijos pradinio užpildymo atsiunčiamais kariais ir naujokais iki 1943 m. žiemos kautynių prie Oriolo pabaigos ir nukraujavusios divizijos išvedimo užfronten papildymui. Beje, pažymėtina, kad V. Petraitis — priešmirtinio partinio „paskutinio patepimo“ teikėjas — buvo iš Lietuvos kilęs Rusijoje gyvenęs revoliucijos dalyvis ir šešis metus mokėsis

Vakarų tautinių mažumų komunizmo universitete Maskvoje. Lietuvos valstybės duobkasys pirmosios sovietų okupacijos metais V. Petraitis buvo Kauno apskrities sovietų kompartijos sekretorius.

Iš pateiktos prie V. Petraičio ataskaitos lentelės skaičių matyti, kad per nurodytą 13,5 mėnesio laiką iš bendro divizijos 10,250 karių skaičiaus 187 buvo priimti į sovietų komunistų partiją ir 666 priimti kandidatais į partiją. Taigi, dauguma iš 853 skaičiaus kariškių savo likusį **nebeilgą gyvenimą** „susiejo“ su partija.²⁶ Atseit, — „norime mirti komunistais“. Dėl to „noro“ kaip tik ir reikia rimtai **abejoti**, nes žinant Maskvos klastą ir tikruosius tikslus, yra aišku, jog buvo siekiama priešmirtinėmis prievartos priemonėmis palikti ženklą „istorijai“, kad patekę į sovietų armijos gretų replės kariai — Lietuvos piliečiai mirė ir iki sąmonės netekimo buvo žalojami už Maskvos įvykdytą savo tėvynės **pavergimą ir okupaciją**. Ataskaitoje nenurodoma, kiek karių į diviziją atvyko, jau būdami kompartijos nariai. Be abejo, jų buvo. Kai iš lietuvių aukštųjų karininkų tarpo tai buvo tik vienas po revoliucijos sovietijoje gyvenęs gen. F. Baltušis-Žemaitis. Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karių ir puskarininkių, atvartų į diviziją, skaičiuje gal ir buvo vienas kitas įterptas vietinis politrukas, bet aplamai **partiečių skaičius buvo kraštutiniai mažas**. Į diviziją partiečių pateko iš okupacinės administracijos pabėgėlių aktyvo. Partiečių skaičiuje daug buvo atėjusių rusų patekusių iš Lietuvos ir atsivertusių iš kitur. Nkemažai partiečių buvo Lietuvos žydų. Vilniškėse enciklopedijose (žr. 16-oji divizija) nurodoma, kad 1943.I.1 divizijoje buvo 1,378 komunistai ir 1,718 komjaunuolių.¹⁶ Kitas šaltinis komjaunuolių skaičių **patvirtina**.²⁶ Tačiau kelia abejones data, nes neaišku, kiek iš tų partiečių ir komjaunuolių jau buvo išsiųsta Gudijon ir į rytinius Lietuvos pasienius su parašutinininkų grupėmis. Priimant dėmesin 1,378 divizijos partiečių skaičių — kas devintas divizijos karys buvo komunistas.

Apie politinio pobūdžio divizijos karių priešpaudą kalba ir įvairūs kitokio pobūdžio V. Petraičio ataskaitų ir prie jų esančių lentelių skaičiai. Būdinga, kad masiškiausias į partiją varymas prasidėjo 1942 metais tuojau po to, kai politrukų verčiama divizija gegužės mėnesį „verkdama **savanoriškai**“ prašėsi siunčiama į frontą. Gi gėdiga šios **akcijos viršūnė** buvo pasiekta po 1943 metų vasario 20 dienos prieš pat žiemos kautynių pradžią ir jų metu, kai divizijoje per vieną mėnesį partiniais tapo 58 kariai, o kandidatais į partiją — net 249.

Įsidėmėtina, kad nevisi „prašiusieji“ į partiją ar kandidatais į ją buvo priimti.²⁶ Savaiame suprantama, kad kai kurie kariai dėl savisaugos patys prašėsi priimami į partiją. Tačiau karo metais ir ilgai po karo **savanorystė į partiją buvo netoleruojama** ir dažnai iššaukdavo nepritarimą ar net persekiojimą, nes dėl **beatodairiško** šnipinėjimo apie kiekvieną būdavo daugiau ar mažiau melagingų įskundimų ir visokių prasimanymų. Į partiją buvo tik siūlomi, ir siūlomi tik „geriausieji iš geriausiųjų“, tik „nusipelnę“, o ne tie, kurie galėtų stoti ir nori. Aikškiau tariant, į komunistų partiją pirmoje eilėje buvo raginami stoti tie, kurie **tuojau pat privalės mirti**, ir tokie, kurie saugesnėse pareigybėse bus globojami. Tai priklausė ant kokios partinės „kokybės“ laiptų stojantysis stovi. **Tai varomojo ir varovo likimas.**

Būdinga, kad divizijos karių rusų **stojimas** į komunistų partiją buvo labai nepastovus, savaip **natūralus, atspindintis varovo padėtį ir, be abejo, skaitlingesnį išankstinį priklausymą partijai**. Panašiai nepastovus buvo ir divizijos žydų **stojimas į partiją**, be to, ypač neryštingas 1943 m. vasario mėn. — žiemos kautynių metu.²⁶ Susidaro įspūdis, kad žydai į partiją jau **nebeskubėjo**. Tuo tarpu lietuvių karių **varymas** į partiją visą laiką buvo intensyvus ir pastovus, 2-4 kartus skaitlingesnis negu rusų. D. Levinas nurodo, kad buvo spleciali direktyva kuo daugiau į komunistų partiją priimti lietuvių ir kad labai norintieji į kompartiją įstoti kai kurie žydai tuo reiškė nepasitenkinimą. Yra pagrindo manyti, kad nemažai divizijos įvairių tautybių karių dėl to pateko į divizijos drausmės kuopą. Iš to, kas pasakyta, išplaukia pagrindinė išvada, kad Maskvos varovas, versdamas lietuvius prieš mirtį kuo gausiausiai stot į komunistų partiją, **siekė iš anksto užsibrėžtų politinių ir ekspansinių tikslų**, siekiančių pateisinti pirmąją ir parengti antrąją Lietuvos okupaciją.

Vasaronė su giltine Kursko lanke

Nukraujavusi ir vėl gausiai pasipildžiusi **kita-
taučių** gyvąja jėga ir pasveikusiais lengviau sužeistais „savanoriais“ divizijos ligoninė, 16-oji divizija birželio pabaigoje vėl buvo fronte ir liepos 5 d. turėjo atlaikyti inirtingą vokiečių puolimą. Sprendžiant pagal divizijos Politinio skyriaus viršininko liepos 6 d. pranešimą 48-osios armijos politinio skyriaus viršininkui, daugiau kaip 100 lėktuvų 45 minutes bombardavo divizijos pozicijas ir beveik tuo pačiu metu smarkiai apšaudė iš artilerijos. Po to lydimi tankų **pėstininkai** keliomis bangomis ataka-

vo priešakines pozicijas. Intensyvus šaudymas ir kai kuriuose ruožuose atakos tęsėsi visą dieną. Kai kuriuose divizijos ruožuose vokiečiai buvo prasiveržę ir užėmę Semidvorkinus bei vieną iš stebėjimo punktų. Tačiau divizijos štabui atsiuntus papildymus, jų tarpe drausmės kuopą, vokiečiai su dideliais nuostoliais buvo išstumti. Kautynės buvę įnirtingos, vietomis net durtyinės. Visi trys divizijos pulkai turėjo nuostolių — **“dabar skaičiuojama”** (dok. Nr. 164). **“Kautynėse 155 pėstininkų pulkas ir jam priskirtose drausmės kuopoje ir kitose padalose žuvo 120 karių, 17 valandą 156 pulko medicinos punkte buvo apie 120 sužeistųjų”** (citatų pabaiga).²⁶ Betgi sprendžiant pagal žuvusiųjų ir sužeistųjų santykį ankstesnėse kautynėse, 156 pulke **sužeistųjų turėjo būti** apie 480 karių ar gynomosi kautynėse net daugiau. Bet nei šiame, nei vėlesniuose pranešimuose papildomų žinių apie sužeistuosius politinio skyriaus viršininkas nepraneša. Lygiai taip pat nieko neužsimenama apie aukas kituose divizijos pulkuose, kurių nėra abejonės, buvo nemažai.

Šiose Oriolo-Kursko vasaros gynybinėse kautynėse **pasizymėjo** agitatorius Faivas Levitacas, Lukašin, Širmanov, Duškin, Semečkin, Bublejev, Kulakov, Zolot, Zagurskij, Burodin, Šver, Rostov. Už nuopelnus apdovanojimui buvo pristatyti Rusijoje gimę ir gyvenę atėjūnai — 156 pulko vado pavadootojas politiniams reikalams mjr. J. Jadogalvis, 167 pulko partorgas vyr. ltn. J. Jurevičius ir 167 pulko vado pavadootojas politiniams reikalams pplk. V. Dilman(as). Iš Lietuvoje gyvenusių lietuvių pasizymėjo 167 pulko vadas pplk. V. Motieka, ltn. V. Kavoliūnas, ltn. Sakalauskas ir šaltiniuose nežinomi Pauta, Gričius, Varnas ir Anuškevičius (dok. Nr. 164 ir 165),²⁶ kurių tarpe gali būti ir atėjūnų.

Minėtuose pranešimuose dar pasakyta, kad vienas iš stebėjimo punktų tris kartus ėjo iš rankų į rankas ir kad iš vokiečių lavonų susidarė užtvaros. Divizija pamušė šešis vokiečių tankus ir dešimtį karių paėmė į nelaisvę.²⁶ Darant prielaidą, **kad galėjo būti** iš vokiečių lavonų užtvaros, neužmirština, jog tokios pat ar net didesnės **galėjo būti** ir iš divizijos žuvusiųjų karių.

Dalyvaudama kautynėse ir nuolatos papildoma naujai atsiunčiamais kariais divizija po trijų savaičių **gavo įsakymą pulti**. Šįkart **“paskutiniam priešmirtiniam patepimui”** buvo parengta 116 karių. 156-asis divizijos pėstininkų pulkas puolamosiose kautynėse nedalyvavo, nes buvo stipriai nukraujavęs. Į kautynes grįžo 224-asis artilerijos pulkas. Per puolamąsias

liepos 24 - 25 dienų divizijos kautynės buvo nukauta 81 ir sužeista 240 karių. Pirmą kautynių dieną 224-asis artilerijos pulkas patyrė tris vokiečių aviacijos antskrydžius. Pulko pozicijos buvo apšaudytos iš toliašaudžių stambaus kalibro pabūklų. **Užmušta 10 arkliai, septyni arkliai sužeisti, kai kurie išlakstė.**²⁵

Puolamosiose kautynėse **pasizymėjo** Bogatyriov, Zolotoriov, Šniučer, bataliono vado pavadootojas kpt. Mironiuk, kuopos vadas vyr. ltn. Gerasimov, partorgas Smirnow, ir partorgas Pankratov. **Lietuviai šiose kautynėse nepasizymėjo, nes jų gal mažai jau ir buvo.** (dok. Nr. 172).²⁶

Apsinuoginusi tragedija

Praėjus dviem dienom po puolamųjų kautynių, įnirtingo tarpsnio enkavedistas ir Kompartijos Lietuvos Centro komiteto sekretorius atėjūnas Nikolaus Gridin pasiuntė paaiškinamąjį raštą Sovietų kompartijos Centro komiteto Kadryų skyriui, kaip buvo suformuoti **“lietuvių” nacionaliniai kariniai daliniai** ir apie jų dalyvavimą kautynėse. Tas raštas **apnuogina** tikrąsias iš Lietuvos kilusių karių tragedijos priežastis. Tokio rašto reikmė aiškiai parodo kažkur karinėse ar politinėse Maskvos sferose kilusį susirūpinimą **“dėl masinio divizijos karių išsteriojimo, dėl totalinio divizijos nukraujavimo, ką nutyli mirtin palydovas 16-tos divizijos Politinio skyriaus viršininkas plk. J. Macijauskas. Matyt kas nors iš likusiųjų gyvų parašė skundą. Todėl N. Grindin turėjo iš kailio nertis įrodynėdamas, kad “lietuvių nacionalinių dalinių formavimas buvo didelis ir sunkus darbas”, nes “parengtų vadovaujančių (karinių) ir politinių kadryų tarp evokuotųjų iš Lietuvos TSR beveik nebuvo. Todėl vadų ir politinių vadovų pareigoms parinkome daugiau kaip 300 žmonių iš vadovaujančių partinių, tarybinių ir komjaunimo darbuotojų”** (citatų pabaiga).²⁶ Aiškiau, kaip sakoma, ir nepasakysi: **divizijos kariai pateko į karinių nemokšų nagus ir susinaikino, išstatydami vokiečiams savo “Achilo kulnį”**. Tik primintina, kad grupė pajėgių divizijos aukščiausio lygio lietuvių karininkų, išvartą Rusijon, **buvo**. Tai baigęs karo mokslus Lietuvoje ir Čekoslovakijoje gen. V. Karvelis ir plk. V. Kiršinas (abu Lietuvos nepriklausomybės karų dalyviai-savonoriai), gen. P. Petronis ir plk. V. Motieka, gen. A. Urbšas, plk. A. Šurkus, pplk. A. Simonaitis ir kiti. Jie visi **buvo nepalyginamai geriau paruošti negu sovietų kariniai karininkai**. Jau nekalbant apie pasukubom paruoštus mažaraščius vadus iš 1940 - 41 metų okupacinio partinio ir valdinio aktyvo bei kom-

jaunuolių. Tie aukšto laipsnio lietuviai karininkai varu ir smurtu patekė į karo sukurį ir atsідūrę Rusijoje, neturėdami tėvynės gynimo motyvų, nu-grimzdo ir karinius talentus palaidojo politikuoja-nčių pavaldinių — žemesnio lygio vadų sofistikinėje klampynėje.

Nuostabą kelia to meto dokumentai, kuriuose vyrauja pranešimai apie vykstančius divizijos pada-liniuose mitingus, apie masinius stojimus į kompar-tiją, apie partijos lemiamą vaidmenį kare, nei žodžio nekalbant apie karinio meistriškumo rodiklių gerini-mo pastangas ir rezultatus. Tad kautynių lauke ir gavosi kaip tam kinų stalo tenisininkui, kuris atvykęs į tarptautinį turnyrą be perstojo skaitė Mao išsireiš-kimų ištraukas ir garsinosi visus nugalėsiąs, kol buvo supliektas tų, kurie be atvangos treniravosi.

Veliuona Kuršo molingose klampynėse

Žuvusiųjų deivės Veliunos laukai — kapinynai yra ne tik Nemuno šlaituose prie Junigedos pilies, vėliau Veliuona pavadintos. Naujųjų laikų lietuvių kapinynai yra ir Kuršo žemėje. Sovietai, antrą kartą okupavę Lietuvą, 1944 metais sugaudė, jėga pri-vertė stoti bei mobilizavo 108,000 Lietuvos vyrų į sovietų armiją, kurių žymi dalis pateko į Kuršo fron-tą^{14,16} ir sunkiausiomis savisaugos sąlygomis 1944-1945 metų rudenį, nešaltą žiemą ir pavasarį murgdėsi vandenyje pažliugusiuose molingų grunto apkasuose. Daug jų žuvo. Tačiau sovietai ir Kuršo fronte žuvusiųjų Lietuvos karių skaičių slepia, o Ku-ršo apsupimo kautynes informaciniuose šaltiniuose nutyli. Pranešimai iš fronto mirgėte mirga abejotino tikslumo nukautų vokiečių skaičiais. Pavyzdžiui, kautynėse už Dubysos, Žemaitijoje, 1944 m. spalio 5-19 dienomis divizijos daliniai neva nukovė 5,630 vokiečių.²⁶ Iš to, kas pasakyta, galima padaryti tre-jopas išvadas: arba tie vokiečiai nesigynė ir buvo iššaudyti karo belaisviai, arba jie gynėsi ir nukovė tiek pat ar net žymiai daugiau divizijos karių, arba iš viso tokios apimties kautynių Žemaitijoje nebuvo.

Gėdingas "dokumentinėje knygoje" praneši-mas apie žuvusiuosius yra ir iš Kuršo fronto, kuriame 16-osios divizijos Politinio skyriaus viršininkas gen. mjr. J. Macijauskas 1945 m. vasario 22 d. siunčia 84-ojo korpuso Politinio skyriaus viršininkui tokią žinią: "Visą antrąją vasario 21 d. pusę, naktį į 22 d. ir vėliau divizijos dalys toliau vykdė puolimo opera-cijas. 249-ojo šaulių pulko puolimas, pradėtas vasa-rio 21 d. 12 val., buvo nesėkmingas. Antrojoje die-nos pusėje įjungti į kautynes 156-ojo šaulių pulko

padaliniai... Būdami užimtose pozicijose, šiandien rytą 156-asis ir 249-asis šaulių pėstininkų pulkai pa-sirengė puolimui. 167-asis šaulių pulkas priartintas prie kovinių pozicijų vietos. 14 val., po 10 min. trukusios artilerijos ugnies, 156-ojo šaulių pulko pa-daliniai perėjo į puolimą, tačiau be rezultatų: juos sulaikė "Ferdinandų" (saviegių patrankų; K. E.) ir tankų, šaudžiusių tiesiu taikymu, ir kitų priešo gink-lų ugnis. Priešas įnirtingai gina užimamas pozici-jas... kontratakuoja" (citatose pabaiga).²⁶ 249-ąjį pul-ką atakavo tris kartus,, 156-ąjį — vieną kartą. Minėtame pranešime sakoma, kad vokiečiai smar-kiai priešinasi, vis smarkiau kontratakuoja, palyginti mažai apšaudo pėstininkus išėities pozicijose, silp-nokai reaguoja į jų persirikavimus kovinėn ri-kiuotėn. Tačiau kai tik pėstininkai pakyla atakon, vokiečiai pradeda šaudyti iš visų turimų ginklų, kon-tratakuoja, prasideda net durtyinės.²⁶

Pažymėtina, kad čia aprašytas tęstinės puola-mosios kautynės neprasidėjo vasario 21 d. staiga, kaip perkūnas iš giedro dangaus, o jos vyko jau ir anksčiau. Toms kautynėms anoniminės parengties psichozė be abejo jau vyko ir Lietuvos Nepriklausomybės šventės — Vasario 16-osios išvakarėse. Čia esmė ta, kad sovietų politrukai visados parazitavo Lietuvos valstybės simbolius, tikėdamiesi sukelti patriotinę bangą už Maskvos atneštą lietuviams ver-govę. To nesulaukę, bet gavę žvalgybos pranešimus apie tikrąsias varu atvartų Lietuvos karių nuotaikas ir pastangas jų valstybės suverenumui atkurti (pabėgimai tiesiai į partizanų rinktines), sovietų poli-tiniai varovai dar su didesniu įniršiu varė pražūtin divizijos karius.

Tačiau būdinga, kad kai 16-ajai divizijai vadova-vo gen. mjr. A. Urbšas, divizijos Politinio skyriaus viršininkas ir Lietuvos valstybingumo duobkasys gen. mjr. J. Macijauskas buvo žymiu mastu sutram-dytas. Jo pranešimai aukštesniems politiniams va-dams pasidarė dalykiškesni, laisvesni nuo paistalų apie mitingus, pažadus, pasirengimus stoti į partiją ir pan.²⁶ (Dėl to matyt gen. Urbšas buvo pakeistas, nes nebetiko vadovauti "Pergalės" žygiui į Vilnių). Betgi nebebuvo ir kam stoti į partiją, nes 1944-ųjų rekrūtai į partiją nestojo, net išimčių buvo visai mažai. Panašiai niekas nestojo ir į komjaunimą, nes negausūs komjaunuoliai — pagrindininkai buvo pa-likti okupacinei administracijai ramstyti. Tame pran-mešime lietuvių-divizijos žymūnų taip pat nebuvo, bet užtat pasižymėjo raudonarmiečiai Belišin ir Ti-mofejev.

Ar žuvę eiliniai nėra Lietuvos liaudis?

Knygos *Lietuvos liaudis didžiąjame tėvynės kare* tame pačiame dokumente Nr. 321 viena baigia-moji pranešimo dalis ypač **apnuogina** prieš komunistinę moralę, jos geliantį nežmoniškumą. Dokumente rašoma taip: "Netekome politinių darbuotojų: sužeistas 156-ojo šaulių pulko 3-iojo šaulių bataliono partorgas jaun. ltn. Chaimovičius, 249-ojo šaulių pulko 3-iojo šaulių bataliono vado pavaduotojas vyr. ltn. Grinblatas, mirė nuo žaizdų 249-ojo šaulių pulko 1-ojo šaulių bataliono vado pavaduotojas politiniams reikalams vyr. ltn. Magidas. Iš rikiuotės išėjo 16 komunistų, 23 visasąjunginės Lenino komunistinės jaunimo sąjungos nariai, 3 kuopų partorgai ir 3 komsorgai: iširo penkios 249-ojo šaulių pulko kuopų partinės organizacijos" (citasos pabaiga). Ryšium su tuo Maskvos ir jos išmokyto politinio raštininko gen. Macijausko paklaustina — kas atsitiko su nepartiniais eiliniaisiais kariais ir žemesnio lygio vadais, jeigu šitiek buvo prarasta rūsiose lindinčių ir pakrūmėse tupinčių mirtin varovų-politrukų?

"Išmokslintas" raštininkas, žinoma, atsakys, kad partiečiai pirmieji ėjo pražūtin. Dažnai atvejais to neneigiant, vis dėlto šio darbo autoriui **gerai žinoma**, kad partiečiai buvo mirtin varovai. Gi mums iš

aukščiau pateiktos citatos duomenų išplaukia išvada, kad tiek daug 1945 m. vasario puolamosiose kautynėse praradus partiečių ir politinių vadovų — **ke-liomis dešimtėmis kartų daugiau**, gal šimteriopai daugiau, bus išvesta iš rikiuotės nepartinių ir nekomjaunuolių eilinių karių. Visa tai slepiama nuo lietuvių tautos, nuo visuomenės, nuo pasaulio, o jei kartais atskiri atvejai ir iškeliami, tai jie **pristatomi nusikalstamai** taip, kad paneigus ir apjuodinus Lietuvos suverenumo atkūrimo pastangas, klaidinant pasaulio viešąją nuomonę.

Maskvos kontroliuojami vilniškiai šaltiniai skelbia, kad iš 109,000 patekusių 1944 metais į Sovietų armiją lietuvių **tik 29,000** buvo išsiųsti į frontą. Tai **Maskvos nusikalstamas žuvusiems paslėpti melas**, nes niekas nežino, kad kur nors Lietuvoje ar Sovietijoje būtų buvę tokie dideli (79,000) lietuvių karių telkiniai. Mums asmeniškai ir iš pažįstamų **neblogai žinoma**, kad Klincuose, Brianske, Viazmoje, Kazelske ir Pskove nebuvo jų nė dešimtosios dalies. Labai mažai karių tada pateko į Maskvą, Leningradą ir Kievaž. Neliko jų ir Iarcevoje. Tad kur jie buvo? Daugelis žuvo, kiti pabėgę žuvo arba buvo įkalinti Šiaurės lageriuose.

(*Bus daugiau*)

TAISOMOS KLAIDOS

"Kario" skaitytojas Vaclovas Nenortas savo laiške "Kario" redaktoriui pastebėjo, kad š. m. "Kario" Nr. 4, psl. 167, J. Vizbaro straipsnyje "9-to pėst. LK Vytenio pulko istorinė apybraiža" po nuotrauka turėtų būti: "j. ltn. V. Nenortas su pulko II adjutantu ltn. V. Miliumi 1934 m." Jis, Nenortas, II adjutantu buvęs vėliau, kai V. Milius, jau kpt., buvęs pulko I adjutantu.

V. Milius vėliau baigė Vytauto Didžiojo aukštąją karo mokyklą ir buvo pakeltas gen. št. majoru.

1987 m. "Kario" Nr. 7 kpt. O. Žadvydas, aprašydamas IV Karo mokyklos laidą, mini, kad gen. št. mjr. V. Milius išvežtas į Sovietų Sąjungą. Likimas nežinomas.

Laiško autorius, remdamasis tikromis žiniomis, rašo, kad gen. št. mjr. V. Milius grįžo iš Sibiro ir gyvena su žmona ir dviem sūnumis netoli Vilniaus.

Š. m. "Kario" Nr. 4, Jono Abraičio straipsnyje "P. L. P. karo mokyklos 50-metis" taisyтина bei papildytina:

1. Psl. 151, k. skiltyje, eil. 23, kav. taktiką dėstė mjr. **Keliotis Pranas**.

2. Psl. 154, kariūnams aviatoriams lėktuvų konstrukciją dėstė inž. plk. ltn. **Gavelis Antanas** (išspausdinta: inž. plk. Saulius Antanas)

3. Be straipsnyje išvardintų, skraidymo instruktoriumi buvo ltn. **Lendraitis Leonas**

4. Psl. 161, baigusių sąrašė **Buržinskas Mečys** turi būti: **Bužinskas**, dabar **Bužėnas Mečys**.

5. Kavalerijos sąrašė **Jančys Jonas-Eugenijus** yra miręs Naujoje Zelandijoje.

6. Psl. 161, skiltyje, 6 eil. išspausdinta "**Vidūžas**", t. b. **Vidūnas**.

SOVIETAI BANDO NAUJĄ TANKĄ

Newsweek International balandžio 11 d. numeryje praneša vakariečių žvalgybos duomenis apie naujo tipo tanką, kurį vakariečių naudojamu kariniu žargonu pavadino FST-1 — "Follow-on Soviet Tank".

Vakarų Europai ginti nuo numatomo masinio tankų puolimo NATO investavo daug lėšų prieštankinės gynybos priemonėms. Dabar vakarų žvalgyba turi duomenų apie revoliuciniai naują sovietų mūšio tanką ir jo naujus šarvus. Šie šarvai naują tanką padaro nepažeidžiamą NATO turimais ginklais. Nauja

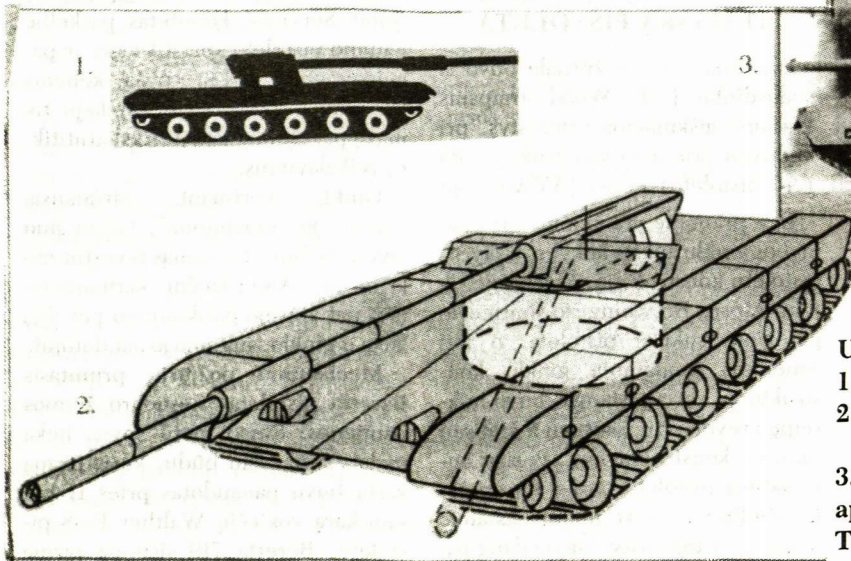
135 mm patranka gali pramušti kiečiausius vakariečių tankų šarvus.

Vakariečių žvalgybos žiniomis, šis tankas plačiu mastu bandomas Sovietų S-gos viduje. Manoma, kad bandoma apie 1.200 tankų. Neturėdamas bokštelio, savo žemu siluetu šis tankas labai skiriasi nuo amerikiečių M1. Tanko šarvus sudaro keramika įdėta tarp plieno plokščių. Manoma, kad ši kombinacija apsaugo nuo didelio greičio sviedinių smūgio. Priedo, šie naujieji tankai apsaugoti sprogstamomis reaktyvinėmis plokštėmis, kurios saugo nuo kūginio užtaiso tipo sviedinių, o šiais kaip tik remiasi dauguma NATO priemonių. JAV ekspertai

neseniai uždėjo tokias plokštes ant sovietinio T-72 tanko, jau turinčio keramikos šarvus. Jis atsilaikė prieš galingiausius NATO prieššarvinius ginklus, būtent, 120 mm patranką ir prieštankines raketas.

Rūpesčio kelia ir naujojo tanko 135 mm patranka. Jos sviedinys gali pramušti Amerikos naujausio tanko M1-A1 keramikos šarvus. Sovietų tanko vadas turi savo dispozicijoje lazerinį tolimatį, infraraudonos šviesos naktinį žiūroną ir priešoptinę priemonę, vadinamą LASAR. Silpnu lazerio spinduliu ši priemonė žvalgo vietovę iki registruoja atspindį nuo priešo žiūrono lęšių ar kitų optinių priemonių, tada reaguoja labai stiprios šviesos pliūpsniu, tuo apakindamas priešą.

Bent per dešimtmetį NATO gynimosi strategijoje buvo numatoma, kad prieštankiniais ginklais ginkluoti pėstininkai sulėtins sovietų šarvuočių smūgį, o rezerve

Užrašai iliustracijoms:

1. FST-1 šoninis siluetas
2. FST-1 schematinis brėžinys.

3. Patrankos bokštelis sukasi aplink su visa šaudmenų atsarga. Tarnyba — du kariai.

laikomi NATO tankai sutriuškims prasiveržimus. Dabar NATO planuotojai yra beveik tikri, kad, naudojant ligšiolinę prieštankinę technologiją, naujų sovietinių tankų sunaikinti nebus įmanoma.

JAV armija nori kongreso sutikimo savo tankus peršarvuoti neaktyvaus uranijaus šarvais, kurie buvo išvystyti apie milijardo dolerių kaina. Bando, šie šarvai atlaikė 135 mm sviedinius. Armija prašys 5 milijardų naujiems tankams statyti ir dabar egzistuojantiems peršarvuoti.

Papildoma informacija, paimta iš ICA žurnalo, sakė, kad šie naujieji tankai sveria apie 40 tonų, turi 3 žmonių įgūdą. Pabūklas užtaisomas automatiškai, sviedinio pradžios greitis apie 6,500 pėdų/s. arba 2.000 m/s.

S.T.

LĒKTUVAI IR ATOMINĖS BOMBOS

Defense News žurnalas praneša, kad Amerika turinti 4834, o Sovietų Sąjunga 4202 lėktuvus gabenimui atominių bombų, bet ginklų kontrolės sąrašuose Ženevoje tėra įrašyta iš viso tik 5000.

J.S.

MASKVOS TUNELIAI

Amerikos gynybos sekretorius Frank Carliuci š.m. balandžio mėn. pareiškė, kad sovietai užbaigė Maskvos ir Maskvos priemiesčiuose milžinišką požeminių bunkerių tinklą, skirtą apsaugoti sovietų karo štabą, politinius vadus ir komunikacijos tinklą, jeigu kiltų karas. Vakarams šis tunelių kasimas nebuvo paslaptis, tačiau tik dabar paaiškėjo detalės. Tie tuneliai su bunkeriais yra maždaug apie 1000 pėdų gilumoje.

Nors ekspertai ginčijasi tokių tunelių reikšme atominio karo atveju, tačiau visi sutinka, kad sovietai padarė didelį progresą, sudarydami sąlygas kariuomenės vadovavimui, jeigu kiltų karas.

Įdomu pastebėti, kad maršalas Nikolai Ogarnikov, šios statybos sumanytojas, lankėsi Suomijoje ir labai domėjosi Mannerheimo linijos įtvirtinimais.

J. S.

BANDOMAS NAUJAS TRANSPORTO LĒKTUVAS

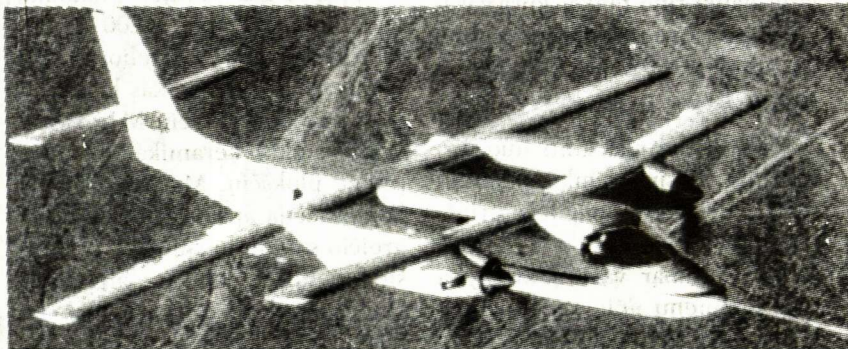
Armed Forces Journal (AFJ) š.m. kovo mėn. numeryje praneša, kad Beech Aircraft ir Lockheed b-vės pasirašė su karinių pažengusių projektų valdyba 2.5 mil. dolerių sutartį statyti transporto lėktuvą su dvejais sparnais, galintį skristi tolimus atstumus nedideliame aukštyje ir kilti bei tūpti mažuose aerodromuose,

aprūpintą turbopropeleriais varikliais.

Neseniai buvo pademonstruotas iki 62% normalaus dydžio sumažintas prototipas, pastatytas naudojant pluoštinį stiklą ir pluoštinę anglį.

Nors užsakytojai savo specifikacijų dar nedavė, statytojai užsibrėžė tikslą pastatyti pilno dydžio lėktuvą, kuris galėtų operuoti nuo 1.000 pėdų tūpimo-kilimo takų, turėtų 326 mazgų (604 km/val) perskridimo greitį, galėtų nedideliame aukštyje nepasipildydamas kuro nusukti 2.400 jūrmylių (4.445 km) ir nešti 14 karių ir 5.000 svarų (2.260 kg) naudingo krūvio.

S.T.

Ekspimentinis transporto lėktuvas

JAV ARMIJA ĮSIVEDA ITALIŠKĄ PISTOLETĄ

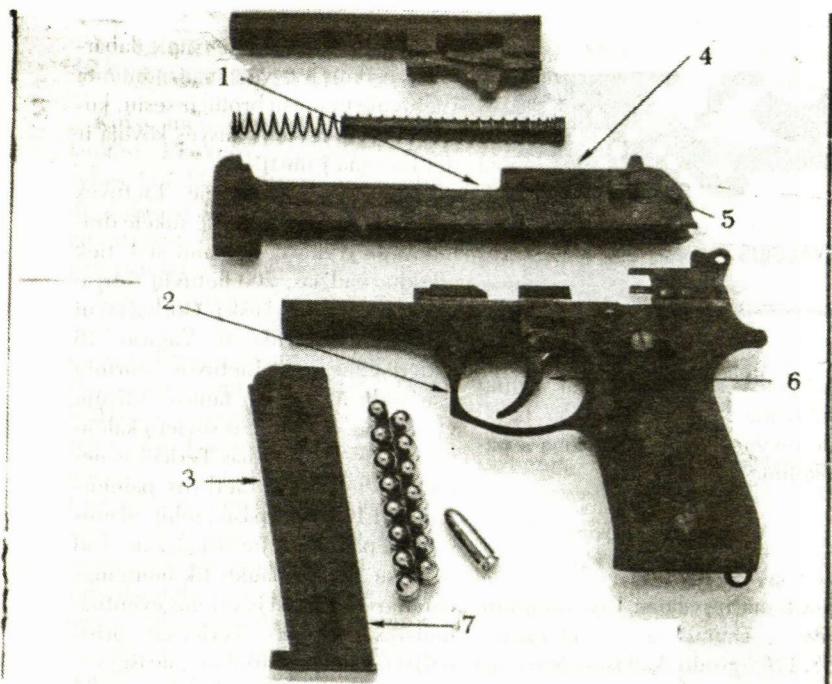
Machine Design žurnale buvo išspausdintas J. B. Wood straipsnis, kuriame aiškinamos priežastys, privedusios prie italų konstrukcijos Baretta pistoleto įvedimo JAV Armijoje.

JAV pramonė yra žinoma savo gamybos ginklų aukšta kokybe, išskyrus pistoletų konstrukciją. Amerikoje tik John Moses Browning šio šimtmečio pradžioje sukūrė pistoletą, o kiti Amerikos šaunamųjų ginklų konstruktoriai savo pastangas buvo nukreipę į revolverių, šautuvų ir šratinių šautuvų konstruktavimą. Pusiau automatinis pistoletas gimė Europoje, jo tobulinimas buvo nenutrūkstamai tęsiamas ir toje srityje įgyta daug pa-

tyrimo. Kai JAV bendrųjų pajėgų (Joint Services) komitetas paskelbė naujo pistoleto specifikacijas ir pagėidaujamų savybių sąrašą, keliems europiniams pistoletams reikėjo tik mažų pakeitimų, kad jie tiksliai atitiktų reikalavimus.

Ginklų vertinant, pirmiausia žiūrima jo "mirtinumo", tačiau šiuo atveju tai buvo tik vienas iš vertinimo kriterijų. Amerikiečių kariuomenė taip pat žiūrėjo patikimumo per ilgą laiką ir ginklo saugumo jo naudotojui.

Mechaniniu požiūriu priimtasis Baretta pistoletas nesudaro žymios naujienos. Šūvio metu spyna lieka uždaryta panašiu būdu, kuris pirmą kartą buvo panaudotas prieš II pasaul. karą vokiečių Walther P-38 pistolete. Beretta 719 sistemą pirmą

1. Atviras spygos liemuo sumažina svorį, eliminuoja kliūtis.

2. Rumbuotas leistuvo skliautas palengvina pistoletą stipriai laikyti abiem rankomis.

3. Apkaboje telpa 15 šovinių.

4. Blokuojami įtaisai neleidžia skiltuvui judėti į priekį ginklui nukritus.

5. Saugiklis abiem rankom.

6. Apkabos mygtuką galima apgręžti naudoti dešiniarankiam ar kairiarankiam šaudytojui.

kartą panaudojo 1950 m. savo pistoletu 951 ir pagaliau 92SB-F, kuris dabar priimtas JAV armijos.

Valymui lauke pistoletas išardomas, nenaudojant jokių įrankių, per 5 sekundes. Tik du kiti pistoletai buvo taip greit išardomi, nei vienas iš jų nebuvo amerikinės gamybos. Saugiklis gali būti statomas ar atleidžiamas tiek dešine, tiek kaire ranka. Spygos konstrukcija užtikrina visišką saugumą nuo netikėto šūvio ir pistoletui iškritus iš rankos.

Bandymai naujam pistoletui parinkti buvo baigiami 1984 m. Paskutiniams bandymams buvo likę Beretta 92SB-F ir šveicarų SIG/Sauer P226. Abu yra puikūs pistoletai, abi firmos turi gamyklas JA Valstijose ir galėtų juos gaminti vietoje. Klausimas buvo išspręstas, kai Beretta pasiūlė žemesnę kainą. Vieno pistoleto kaina bus apie \$180.00.

Aplamai paėmus, naujajame pistolete nėra mechaninių naujienų, jame nenaudojamos egzotinės sintetinės medžiagos ar metalo lydiniai. Kaip ir kiti varžovai, Beretta gavo du sąrašus: privalomų pistoleto savybių ir pageidaujamų. Italai pilnai patenkino abu sąrašus už žemiausią kainą. Beretta gavo penkerių metų sutartį ir pistoletai jau tiekiami kariuomenei. Sutarties vertė apie 9 milijonus dolerių.

Yra gandų, kad 1990 m. bus pradėta nauja pistoleto įvertinimo programa, dėl kurios gali būti parinktas kitas pistoletas. Tam spėjimui yra pagrindo. Civilinėje rinkoje pistoletuose vis daugiau naudojamas nerūdijantis plienas. Austrių firma Glock pagamino pistoletą, kuris žemiau spygos yra daugiausia termoplastinės medžiagos. Patirtis turės parodyti, ar šios naujienos yra gyvenimiškos.

S.T.

TANKŲ VILKIKAI

Visų kariuomenių tankų daliniai yra aprūpinti ir tankų vilkikais. Pasi-taiko, kad žygyje ir kautynėse tankai įklimpsta arba sugenda ir nebegali savo jėgomis judėti.

AFJ š.m. kovo mėn. numeryje praneša, kad JAV tankų daliniai dabar naudoja M-88 ir M-88A1 vilkikus, kurie pasirodė esą neužtenkamai judrūs veikti su naujaisiais "Abrams" M-1A1 tankais ir neužtenkamai pajėgūs reikalui esant juos kur įklimpusius ištraukti.

Praeitą mėnesį General Dynamics b-vės Detroito arsenalo tankų dirbtuvės parodė naują "Abrams išvilki-mo vežimą" — Abrams Recovery Vehicle. Jo pagrinde yra Abrams tanko šasi, kas sumažins jų statybos išlaidas. Variklis yra 1.500 AJ dujų turbina.

Ligšiolinių vilkikų gamintojai, varžydamiesi su šiuo naujuoju vilki-ku, įstatė naują 1.050 AJ dyzelio variklį, įgalinantį vilkti 65 tonų svorį, su patobulinta greičių dėže, geresniais stabdžiais ir 70 tonų keliamosios ga-lios kranu.

Armija abu vilkikus bandys ir ly-gins, po to gruodžio mėn. raportuos duomenis kongresui. Numatoma, kad užsakymas bus duotas ateinančių metų sausio mėn. Per ateinančius 3 metus armija numato pirkti apie 840 vilkikų, iš viso kainuosiančių daugiau kaip milijardą. Armija tada turės savo inventoriuje apie 1.300 vilkikų, apie septynišius kiekvienam 54 tankų bata-lionui.

S.T.

MŪSŲ SKAUTIJAI 70 METŲ

Paminėję šiais metais Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 70 m. sukaktuves, turime prisiminti, kad ir lietuviška skautija, išgyvenusi kelis skirtingus savo veiklos etapus (nepriklausomoje Lietuvoje, tremtyje ir išeivijoje), taip pat didžiuojasi savo veiklos 70 m. sukaktimi. Nepriklausomos Lietuvos metu išugdyta visa eilė jaunų jos veikėjų, neleido org-jai išnykti tremtyje, o vėliau, įsikūrus įvairiuose kontinentuose, nors ir sunkiomis sąlygomis, skiepijo jos idealus lietuviškojo jaunimo gretose.

Šia proga verta prisiminti, kad nepriklausomos Lietuvos kariu-

menė įvairiais būdais rėmė ir skatino skautavimą, nes jis jaunimo tarpe ugdė tėvynės meilę, idealizmą ir pasiaukojimą.

VASARIO 16-osios IPAREIGOJIMAI

Šia tema rašydama LIC direktorė Gintė Damušytė ("Draugas", 1988.3.3) nurodo, kad išeivijoje auga jau net trečioji lietuvių karta, kuri, augdama didelių laisvių krašte, sunkiai įsivaizduoja gyvenimą pavergtuose kraštuose, kur nėra laisvės "nei savo žodžiui, nei savo minčiai, nei savo asmeniškiesiems įsitikinimams". Todėl, kalbant apie Lietuvos laisvini-

mo reikalus, reikia kalbėti apie dabartinius įvykius ir gyvenamąjį momentą Lietuvoje tų mūsų brolių ir sesių, kurie dėl savo asmens laisvės kovoja ir dėl jos eina į mirtį.

Dabartinėje Lietuvoje Lietuvos nepriklausomybės šventė sukėlė dramatiškus įvykius. Režimui šiek tiek atleidus vadžias, 200 lietuvių išdrįso pasirašyti atvirą laišką Gorbačioviui prašydami netrukdyti Vasario 16 padėti gėlių prie Lietuvos istorinių paminklų ir lietuvių tautos didžiųjų vyrų kapų. Tris kartus sovietų kalėjimuose kalėjęs Antanas Terleckas nebijojo telefonu iš Lietuvos painformuoti LIC apie pasiryžėlių planus šventei paminėti. Jie aiškiai žino, kad iš mūsų gali susilaukti tik moralinės paramos, o ryžtasi įvairiems eventualumams. Ir pats Terleckas prisipažįsta, kad taip darydami, jie išgyvena baimę vėl atsidurti koncentracijos stovykloje ar kalėjime, bet jie išdrįsta pakilti viršum baimės ir viršum kasdienybės.

O mes? Ar visada išdrįstam jei ne darbu, tai bent auka laisvinimo darbui paremti įsijungti į jų kovą?

RUSŲ KARINIS PASIRUOŠIMAS EUROPOJE

"Nei sovietų karo aviacija, nei karo laivynas nedominuoja Rytų Europoje, bet tik Raudonoji armija su savo tankais", — pareiškė Amerikos generalas Wilson Shopfner, kalbėdamas kongreso nariams.

Remiantis rusų žinių šaltiniais, taikos metu Europoje rusai laiko 53,000 tankų. Šių tankų paramai rusai turi milžiniškus skaičius lengvų šarvuočių ir šarvuotų pėstininkų sunkvežimių. Remiantis tais skaičiais, sovietai turi 4 kartus daugiau tankų ir šarvuočių negu NATO. Remiantis 1987 m. Gynybos departamento raportu kongresui, sovietai turi 80,000 šarvuočių, kai tuo tarpu Amerika turi tik 25,000.

Pentagonas apskaičiuoja, kad 1990 metais sovietai turės apie 100,000 šarvuočių. Nėra vilties, kad Amerika

padidintų savo šarvuočių (25,000) skaičių iki to laiko.

Tačiau yra ir geresnių žinių. Tai sovietų technika ir žmonės. Remiantis Raudonosios armijos vadų skundais, sovietai turi labai rimtas problemas, kai lauko sąlygose tenka pataisyti sugedusius šarvuočius. Karo metu didelė tų šarvuočių dalis bus išvesta iš rikiuotės.

J.S.

RUSŲ KARINĖ JĖGA

Š. m. gegužės mėnesio *Armed Forces Internal Journal* diskutuojama apie sovietų karinį pajėgumą 1987 metais.

Marshal Lee Miller stebisi, kodėl sovietai vis didina savo milžinišką karo mašiną.

Jeigu sovietai laukia greito karo, tai būtų suprantama, bet turint galvoje

atominį stabdį, tai neatrodo realu.

Tačiau jų karinis potencialas nuolat didinamas. Jis peržengė ne tik gynybos, bet ir puolimo reikalavimus.

Kyla klausimas, ko sovietai siekia?

Amerikos gynybos sekretorius Weinbergeris patvirtina, kad sovietai kariniams reikalams skiria 15% iki 17% visų valstybinių pajamų, kai tuo tarpu Amerika tik 7%

Ilgą laiką Sovietų Sąjunga turėjo 180 divizijų. Tai 10 kartų daugiau už Ameriką. Dabar sovietai turi 211 divizijų. Taigi divizijų skaičius padidėjo 17%, o šarvuočių pėstininkų — 17%.

Ko sovietai bijo? Kas juos gali užpulti? Atrodo, kad yra tik vienas paaiškinimas — ne baimė kokio nors užpuolimo verčia juos ginkluotis, bet laikyti baimėje visus sovietų žmones, kad jie nereikalautų laisvės ir geresnio gyvenimo.

J.S.

LENKIJOS EGZILINĖ VYRIAUSYBĖ IR LIETUVA

Kovo mėn. Toronte, Kanadoje, lankėsi Lenkijos egzilinės vyriausybės Londone min. pirm-kas prof. dr. Edward Szczepanik ir turėjo progos atsakyti į kelius *Tėviškės žiburių* jam pateiktus klausimus.

Apie jo internavimą nepriklausomoje Lietuvoje Vokietijai Lenkiją parkludžius, jis atsiliepė labai palankiai, o jam priminus lenkų Paryžiuje leidžiamo žurnalo *Kultura* redaktoriaus Jerzy Giedroje pareiškimą, kad norint turėti normalius santykius su Lietuva ir Ukraina, Lenkija turi atsakyti pretenzijų į Vilnių ir Lvovą, min. pirm-kas atsakęs, kad: "Būtų vaikiška statyti pilis ore arba smėlyje, mes negalime atsakyti savo istorinio paveldėjimo. To negali padaryti nei ponas Giedroje Paryžiuje, nei nieks krašte... Aš noriu pabrėžti, kad kalbėti apie sienas būtų nerealistiška. Tai tiek kas liečia rytines dabartines Lenkijos sienas. Mes egzilinė Lenkijos vyriausybė, bandome perspėti mūsų bendrataučius tremtyje ir mūsų bičiulius iš kaimyninių kraštų, kad šitos sienos yra nelegalios."

Iš min. pirm-ko atsakymų galima susidaryti išvadą, kad egzilinė vyriausybė nėra linkusi atsakyti Vilniaus ir Lvovo, bet iš kitos pusės reikia pripažinti, kad ir pati egzilinė vyriausybė yra netekusi tikrovės paaudimo.

OKUPOOTOS LIETUVOS MOKYKLŲ VAIZDAS

Draugo 1988.4.5 vedamajame b. kv., cituodamas *Gimtąjį kraštą*, pateikia tokį mokyklos vaizdą:

"Mokykla išgyvena krizę. Abiturientų žinios silpnos, žemas jų intelektas. Mokiniai neturi darbo įgūdžių, daugelis bodisi darbu... Mokykla atsідūrė aklavietėje. Vietoje kapitalinio švietimo rekonstravimo kol kas padaryti tik paprasčiausi darbai: papildintas mokytojų atlyginimas, pereita prie 12-os metų vidurinio mokslo, padaugėjo darbo pamokų, šiek tiek peržiūrėtos programos ir va-

dovėliai. Mokytojas ir toliau lieka bejėgis prieš inspektorių, vaikas — prieš mokytoją. Pedagogikos teorija atitrūkusi nuo praktikos. Reforma klimsta į paveldėtas iš praeities duobes. Vyrauja biurokratizmas, formalizmas, voliuntarizmas. Katastrofiškai daugėja mokinių skaičius su pažeistu regėjimu, su virškinimo ir nervų sistemos sutrikimais. Net 53 proc. mokinių susilpnėjusi sveikata. Jaunimo susvetimėjimas visuomenės ir šeimos atžvilgiu — faktas. Nusikalstamumas ir alkoholizmas tarp jaunimo nemažėja, bet auga. Ciniškumas, netikėjimas niekuo, pirmiausia savimi, kasdienis reiškiny. Ką daryti?"

Autorius pastebi, kad Lietuvos mokyklų krizė įvyko dėlto, kad buvo nuolat išstumiamas iš jų lietuvių kalbos bei jos istorijos dėstymas, pamokų lentelė perkrauta ateizmo, marksizmo-leninizmo, komunizmo ideologijos dėstymu ir gerų mokytojų prievartavimu dėstyti visus dalykus ateizmo bei komunistinio materializmo dvasioje.

LIETUVOS VIETINĖ RINKTINĖ DIDIS VOKIEČIŲ RŪPESTIS

Tokia antrašte straipsnis prof. dr. Bronius Nemickas per du "Draugo" numerius, (1988.4.7 ir 8) pateikia tuo resikalu JAV National Archives surastų vokiečių dokumentų vertimus apie jų planus įjungti okupuotų valstybių jaunimą į savo ginkluotąsias pajėgas ir padėti Trečiajam Reichui kurti Naująją Europą. Čia ne tik išdėstoma planai, bet ir smulkiai aptariama įvairūs su rinktine susiję maitinimo, aprangos, atlyginimo ir drausmės reikalai.

Reikia dėkoti dr. Nemickui už jo pastangas atskleisti kuo daugiau Hitlerio planų okupuotiems kraštams išnaudoti.

SVETIMUOSE KRAŠTUOSE GIMUSIO JAUNIMO PAREIGOS LIETUVAI

1988.4.14 *Dirva* paskelbė Vijos Bublūtės straipsnį, kurį ALT s-ga

buvo premijavusi. Autorės išvadas šia tema ir pateikiame. Jos remiasi ilgamečiu Šv. Kazimiero parapijos Los Angeles klebono prelo Jono Kučinčio Vasario 16 proga perskaitytais 10 įsakymų.

Aš esu Lietuva, tavo tėvynė, nešanti sunkią vergiją ir man reikalinga tavo pagalba:

1. Neturėk kitos tėvynės, kaip mane vieną ir nemylək kitos labiau už mane.

2. Neminėk mano vardo be pagarbos, bet stenkis visur jį kelti, gerbti ir ginti.

3. Prisimink mano tautines ir religines šventes, turėk dosnią ranką ir karštą širdį man nelaimėje padėti.

4. Gerbk tuos, kurie mano vardą iškelė ir kelia, nors tie mano didieji sūnūs ir skirtųsi savo pažiūromis.

5. Neužmušk savyje ir kituose lietuviškumo, nesišalink tautinio ir religinio darbo, nekraipyk savo pavardės ir nedarkyk mano kalbos.

6. Netepk nepadoriu elgesiu ir darbais savęs ir savo gero vardo.

7. Nevok iš manęs mano vaikų. Kalbėk su jais namose lietuviškai, išmokyk lietuviškai skaityti ir rašyti.

8. Nemeluok, kad esi kitoks. Neišsizadėk savęs ir manęs prieš kitus jiem pataikaudamas.

9. Nesisavink netinkamų svetimų papročių ir nesakyk, kad jie tau labiau dera negu manieji.

10. Negeisk kitos tautybės žmonos, o pasirink iš mano dukrų, ir būkite abu ištikimi man, nors svetur tektų ir akis užmerkti.

ŠIS TAS APIE 16-tąją "LIETUVIŲ" DIVIZIJĄ

Vakarūs yra pasiekę nemažai žinių apie sovietinės "lietuviškos" 16-tos divizijos žygius ir kovas, nevengiant išvardinti jos laimėjimų ir nutylint pralaimėjimus. Paskutiniu metu pasiekė žinios apie šios divizijos pirmąsias kautynes, kurias gana detalai pavaizduoja buvęs tos divizijos karys Juozas Chlivickas. Laiško autorius, pasinaudodamas "glasnost" pro-

PARTIZANO MOTINAI

A. P. Bagdonas

*Aplėbia rankos juodą žemę,
O akys jos aukūštyr pakeltos
Į medžio kryžių vidur kiemo,
Ten Kristus vinimis prikaltas.*

*Raudos aidai krūtingę drasko,
Vilyčiom siekia žemės širdį.
Brangus sūnus, jos kūno vaisius
Raudų graudingų jau nebegirdi.*

*Aikštėje miestelio paguldytas
Ir paliktas šunims draskyti.
Jo gelsvai šviesios plaukų bangos
Lašais raudonais aptaškytos.*

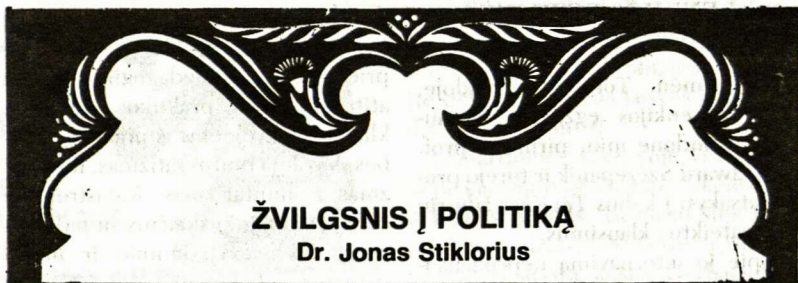
*Praeivių akys nusigrįžta,
Jos pilnos skausmo, priešui keršto,
O siaubas replėm surakinę
Aptendo baimę visą kraštą.*

*O Dieve, siųsk ugninį žaibą
Ir tiesos kardu trenki tuos,
Kurie nekalta liejo kraują,
Užgesė žiburį tautos...*

vaistėmis atsako į gen. Prano Petro-
nio pasiūlymus apie tos divizijos pir-
mąsias kautynes prie Aleksejevkos,
Oriolo srity. Pagal laiško autorių šios
kautynės buvo ne kautynės, o lietu-
vių karių žudynės dėl atskirų vadų
bukumo ir karjerizmo. Autorius pasi-
naudoja Felikso Bieliausko knygoje
Liaudies žygdarbis nemirtingas pa-
reikštomis mintimis.

Esą kariai matę to puolimo bepra-
smiškumą, bet turėjo vykdyti įsaky-
mą ir keikdamiesi ėjo į mirtį. Kau-
tynėse beveik pusė divizijos karių
buvo visai ar laikinai išvesti iš ri-
kiuotės.

ŽVILGSNIS Į POLITIKĄ

Dr. Jonas Stiklorius

PER DAUG ŽMONIŲ?

Priimta galvoti, kad didžiausias pa-
vojus žmonijai kyla iš fakto, jog pasa-
ulyje yra daug — per daug — atominių
ir dar baisesnių ginklų, ir atominis
karas, sukeltas tyčia, o gal ir netyčia,
gali sunaikinti bet kokią gyvybę visa-
me žemės rutulyje.

Yra tačiau, deja, ir kitokių galimy-
bių žmonijai nusižudyti. Viena iš jų
kyla iš fakto, kad žmonių skaičius vi-
same pasaulyje auga kasmet maždaug
1.7 procentu. Iš pirmo žvilgsnio tas
skaičius neatrodo baisus, bet,
pasižiūrėjus arčiau, gaunasi nevisai
malonus vaizdas.

Truko labai, labai ilgai, net milijo-
nus metų, kol žmonių skaičius visame
pasaulyje pasiekė vieną bilijoną. Tas
skaičius buvo pasiektas apie 1830 me-
tus. Žmonijai išaugti nuo vieno iki
dviejų tūkstančių milijonų truko tik
apie šimtą metų (nuo 1830 iki 1930
m.) Žmonijai išaugti nuo dviejų iki
trijų tūkstančių milijonų truko 30
metų (nuo 1930 iki 1960 m.) Išaugti
nuo trijų iki keturių tūkstančių mili-
jonų truko 15 metų (nuo 1960 iki 1975
m.) o išaugti žmonijai nuo keturių iki
penkių tūkstančių milijonų jau truko
tik vienuolika metų (nuo 1975 iki
1986 m.).

Jeigu žmonija augs šitokiu mastu
ir tempu ir toliau, tai apie šio šimt-
mečio pabaigą, apie 2000 metus, pa-
saulyje žmonių bus apie 6200 tūksta-
nčių milijonų, o apie 2050 metus jau
galėtų būti apie 10,000 iki 11,000
tūkstančių milijonų.

Šitie skaičiai yra neįtikėtini ir kelia
nemažą susirūpinimą.

Visi šie skaičiai yra tik apytikriai,

nes pasaulyje žmonės ir gimsta ir mi-
ršta kas minutę, ir dėlto šie skaičiai
nuolat keičiasi, bet apvalesniais
skaičiais galima jau gerai orientuotis.

Ilustracijai įdomūs šie skaičiai:

Kas minutę, dieną ir naktį, gimsta
150 žmonių daugiau negu miršta. Tai
reiškia: apie 250,000 žmonių kasdien,
apie 1,750,000 kas savaitę, apie 7.5
milijonų kas mėnesį, o kasmet apie
80 - 90 milijonų. Tie skaičiai, žinoma,
vis dar didėja. Tad visai nestebėtina,
kad per Antrąjį pasaulinį karą (1939
- 1945) žuvo netoli 60 milijonų žmo-
nių, bet karo pabaigoje žmonių pa-
saulyje buvo daugiau negu pradžioje.

Susirūpinimą, ypač Amerikoje ir
Vakarų Europoje, dar didina faktas,
kad, nors bendras žmonijos augimo
procentas yra apie 1.7 kasmet, tas au-
gimo procentas yra žymiai didesnis
Afrikoje ir Azijoje negu jis yra Šiaurės
Amerikoje ir Vakarų Europoje. Štai,
pvz. Afrikoje gyventojų skaičius auga
beveik trys procentai kasmet. Azijoje
beveik du procentai, Pietų Ameriko-
je apie 2.5 procento, bet Šiaurės
Amerikoje tik 0.7 procentai, o Euro-
poje vos tik 0.6 procento. Koks kon-
trastas: Kenijos valstybėje, Afrikoje,
žmonių skaičius dvigubėja kas 18
metų, tuo tarpu kai kitas kraštutiniu-
mas — Vakarų Vokietijoje žmonių
skaičius ne tik nedidėja, bet mažėja,
nors kol kas tik nežymiai. Tai
greičiausiai Antrojo pasaulinio karo
pasekmė.

Sociologai mato kiekvienos tautos
gyvenime tris periodus:

Pirmajame — tauta dar primityvi,
gimsta daug vaikų, bet, nesant geros

medicinos, žmonių, ypač vaikų, mirtingumas irgi yra didelis ir dėlto tauta auga tik lėtai, arba ir iš viso ne.

Antrame periode gimimų skaičius irgi dar didelis, bet pažengusi medicina ryškiai sumažina mirimų skaičių ir tauta ima augti daug sparčiau.

Po to seka tretysis periodas, kuriame tauta, jau pasiekusi aukštą civilizacijos lygį, turi jau daug mažiau vaikų, ir dėlto abu skaičiai, gimimų ir mirimų maždaug išsilygina ir dėlto tauta jau auga lėtai.

Vakarų Europa ir Šiaurės Amerika yra jau trečiajame periode, bet kitos tautos, Afrikoje, Azijoje ir Pietų Amerikoje, tebėra antrajame periode, kas reiškia, kad jos auga daug sparčiau.

Jeigu žmonija augs ir toliau, kaip ligi šiol, tai skaičiai nuo 1984 metų iki 2000 metų nusimato maždaug šitokie:

Visame pasaulyje žmonių skaičius augs nuo 4,760 iki 6,350 tūkstančių milijonų, atseit padidės apie 1,480 tūkstančių milijonų, bet:

Afrikoje 2000 metais bus 354 milijonais daugiau žmonių; Azijoje 898 milijonais, Pietų Amerikoje 165 milijonais, bet Šiaurės Amerikoje tik 36 milijonais, o Vakarų Europoje dar mažiau.

Šitokie skaičiai gali atrodyti tik sausa statistika, bet iš jų seka ir ekonominės, ir politinės, ir karinės, ir dar kitokios išvados, kurios ne tik verčia susirūpinti, bet tiesiog gąsdina.

Pirmas pagrindinis kiekvieno žmogaus rūpestis yra maistas, kuris gaunamas iš dirbamos, ariamos žemės ir iš miškų. Žemės plotai niekur pasaulyje nedidėja. Priešingai: auganti žmonių masė maisto gaminiui tinkamą žemę mažina. Ryškiausias, turbūt, šitokio mažinimo pavyzdys yra Afrikoje. Ten, į pietus nuo Saharos dykumos, yra regionas, vadinamas "Sahel", kuriame atsitiko štai kas: žemė buvo dirbama per greitai, neplaningai, netvarkingai, nerūpestingai, per daug žemę išnaudojant, bet nenaudojant nei tinkamų trąšų,

nei kitų priemonių. Tame regione taipogi buvo daug miškų, bet miškai buvo iškirsti ir sunaudoti kurui ir kitiems reikalams, bet nebuvo tinkamai atsodinami. Tuo tarpu Vakarų Europoje ir Šiaurės Amerikoje stengiamasi už kiekvieną iškirstą medį pasodinti kitą. Kenijos valstybėje už 29 iškirstus medžius atsodinamas tik vienas.

Pasekmės aiškios: visas tas "Sahel" regionas buvo paverstas į jokio derliaus nenešančią dykumą. Iš to natūraliai seka kita pasekmė: to "Sahel" gyventojai pamažu kraustosi toliau į pietus ir ten tęsia tą liūdną procesą. Visas procesas vyksta gana lėtai, bet pasekmės aiškios: žmonių masė didėja, bet dirbama žemė mažėja. Čia, tarp kitko, reiktų pažymėti, kad ir mūsų Amerika nėra be nuodėmės. Štai Amerikoje kasmet net apie milijonas akrų dirbamos žemės išimamas iš apyvartos, iš maisto gaminimo, uždengiant tą milijoną akrų naujai statomais namais, keliais etc.

Kita problema: visa žmonija turi naudoti energiją — fabrikams varyti, namams šildyti etc., kurią ji gauna iš įvairių šaltinių: iš atomo, iš vandens (užtvankų), tačiau daugiausia energijos gaunama iš malkų, anglies, aliejaus. Deginant toki kurą, žinoma, gaunasi ir dūmų, ir suodžių ir pelenų, kurie arba kyla aukštyn ir teršia atmosferą, arba nukrenta atgal į žemę ir čia teršia žemę, miškus, vandenį. Šitokių dūmų ir pelenų kiekis dar turi ir kitą neigiamą pasekmę: jie kyla aukštyn ir ten, atmosferoje arba ir dar aukščiau, virš jos, iššaukia tam tikrų pasikeitimų, kurie pakelia temperatūrą žemėje. Šitokie temperatūros pakėlimai vyksta tik labai lėtai, bet per eilę metų jie gali žemės temperatūrą pakelti tiek, kad gali pradėti tirpti ir šiaurės ir pietų polių milžiniškos ledų masės. Tai verstų Atlanto ir Pacifiko ir visų kitų vandenų vandens lygį pakilti, kas savo ruožtu priverstų prie to, kad dideli dirbamos žemės plotai būtų apsemti vandeniu ir gal net miestai, gulintieji arčiau prie van-

dens kaip pvz. Niujorkas, Londonas ir kiti, pasidarys negyvenami, nes būtų užlieti vandeniu.

Šitokia raida — vis didėjanti žmonių masė ir vis mažėjantis dirbamos žemės kiekis — gali privesti prie labai rimtų, visiškai nepriimtinių, ne tik ekonominių, bet ir ekologinių ir net politinių pasekmių.

Tik įsivaizduokime: šimtai milijonų žmonių iš Afrikos, Indijos, Kinijos ar dar kitur panorės veržtis į civilizuotas valstybes, į Europą ir ypač į Ameriką. Nei europiečiai nei amerikiečiai su tuo, žinoma, nesutiks, ir iš to gali kilti įvairios pasekmės, net karai.

Šitokios raidos, kol kas dar mažu mastu, pavyzdį matome Amerikoje. Kaimyninėje Meksikos valstybėje žmonių prieauglis yra didelis ir Meksikos valstybė nepajėgia juos visus aprūpinti darbu ir tinkamomis gyvenimo sąlygomis. Pasekmė aiški: jie milijonais veržiasi į Ameriką, ypač į Kaliforniją, ir ten sukelia įvairių problemų.

Panaši problema laukia Sovietų Sąjungos, kai kiniečiai pradės milijonais veržtis iš savo žmonėmis perpildytos Kinijos į beveik tuščius pietinio Sibiro plotus.

Vienintelis, rodos, būdas, jeigu ne išspręsti šią problemą ir kitokias, tai bent jas sušvelninti, yra sustabdyti arba bent pristabdyti žmonių skaičiaus augimą ir didėjimą. Ta prasme dedamos pastangos. Pavyzdys: Kinija draudžia šeimoms turėti daugiau negu po vieną vaiką. Indija irgi imasi sumažinti gimimų skaičių. Yra, tiesa, ir reiškiniai, veikiančią priešingą kryptimi. Ryškus pavyzdys yra Katalikų Bažnyčia kurios griežtas nusištatymas prieš abortus yra iš principo gražus ir girtinas, bet kurie šių ir panašių problemų sprendimui nepadedą.

Reikia tačiau tikėtis, kad žmonija pagaliau susipras ir išspręs šią didžiulę, sunkią, rimtą, pavojingą problemą, nes jeigu ji nebus tinkamai išspręsta galės privesti prie visai liūdnų pasekmių, net katastrofos.

PLP KARO MOKYKLOS XIX LAIDOS 50-TIS PAMINĖTAS ČIKAGOJE

XIX laidos auksinis jubiliejus

PLP karo mokyklos XIX laidos karininkai 50-čio sukaktį paminėjo suvažiavimu, vykusiu š.m. gegužės 14 - 15 dienomis Čikagoje. Suvažiavime dalyvavo: Jonas Abraitis, Aleksas Atutis, Mečys Bužėnas, Jonas Gradinskas, Stasys Grigaliūnas, Tadas Jurcys, Vladas Malinauskas, Vacys Numgaudas, Balys Raugas, Jonas Rejeris, Jonas Rimkūnas, Herbertas Stepaitis, Vladas Šimoliūnas, Vladas Tervydis, Aleksas Vakselis ir Juozas Valevičius. Daugumą ir šią prasmingą XIX laidos šventę palydėjo jų žmonos.

Suvažiavimas prasidėjo gegužės 14 d. vakariene Jaunimo centre, Čikagoje, pajvairinta įvairiais prisiminimais, pokalbiais, kuriuos pradėjo daugiausia iniciatyvos ruošoje parodęs Mečys Bužėnas, o visai programos eigai vadovavo pasiruošime talkininkavęs Jonas Gradinskas. Aleksui Atučiui lakiais sakiniais kiekvieną kolegą aptarus, kiekvienas trumpai ką nors būdingesnio iš kariūno dienų prisiminė, o **Jonas Rimkūnas** anas brangiąsias Karo mokyklos dienas ryškino ilgesniu čia spausdinamu linksmos nuotaikos prisiminimų pluoštu.

(Devynioliktosios PIRMOJO LIETUVOS PREZIDENTO KARO MOKYKLOS laidos 50-ties mokyklos baigimo metų sukakties proga)

Į devynioliktąją Karo mokyklos laidą aš patekau beveik be reikalo, nes jau 1933 m. baigęs Mokytojų seminariją buvau pradėjęs ir studijuoti. Gavęs gi dar tarnybėlę Vidaus reikalų ministerijoje, be abejo, turėjau linksmesnį gyvenimą negu drausmės statutų, įsakymų ir patvarkymų apribotą kareiviavimą su maža prošvaiste išeiti sekmadienį į miestą ir tik JEIGU:

1. gen. Petronis, atsiprašau, tada tik dar leitenantas, neras užsislėpusios dulkelės tavo šautuvo vamzdyje, jeigu

2. visą savaitę tavo kariūniškos lovelės apklotas bus ištemptas, kaip avies kailis ant "barabano", jeigu

3. spintelėje viešpataus ideali tvarka, jeigu kariūno diržas bus baltas, kaip marių puta ir kariūniški bateliai žibės, kaip katino, sakysim, akys ir t.t. ir t.t.

O jeigu per nelaimę išsimušeį dar į pareigūnus (sakysime į skyrininkus, būrininkus ar viršilas) tai turi atkentėti dar ir už kitų nuodėmes. Aš, asmeniškai, buvau gavęs parą daboklės nuo to paties leitenanto Petronio už tai, kad būrio sunkieji kulkosvaidžiai paliko nepritepti Mokyklai išvykstant į Gaižiūnų poligoną. Ir ką-gi? Šitą nelabai švarų reikalą buvau pavedęs draugams aviatoriams, kurie man vėliau (ne tik kaip būrininkui, bet ir kaip geram draugui) prisiekinėjo, kad buvo ištepe. Tik vėliau paaiškėjo, jog vyrai tepė ne tuo tepalu: vietoje tavotinio naudojo skystesnįjį-šautuvinį — kuris ir išgaravo per keletą valandų.

Didelio talento karo mokslams, kaip vėliau patyriau, neturėjau. Buvau daugiau humanitariškai nusiteikusi asmenybė, jeigu taip galima išsireikšti. Reikalui esant, gal ir būčiau galėjęs lengvuoju Bruno kulkosvaidžiu kiek paardyti priešo eiles, bet jau nuogu durklu durti kitam žmogui į pilvą, tai, dovanokit, jau ne...

Prisiminimų gi iš tų kariūnavimo laikų liko daug ir turbūt paliks visam likusiam gyvenimui. Gal tai buvo dėl to, kad tada gyvenome sparnuotos jaunystės dienas, pilnas optimizmo ir pasitikėjimo savimi, gal dar ir dėl to, kad bent trejetą metų, nereikėjo rūpintis nei valgiu, nei rūbu, nei pastoge. Mažoms asmeniškoms išlaidoms atsiųsdavo nuoširdžią auką giminės ir draugai, turbūt galvodami, kad būsimas leitenantas gali kada pasidaryti generolu ir, aišku, tada jau nepamirš geradarių. Ryškiausiai gi atmintin įsirėžė kariūniško gyvenimo humoristinė pusė ir jos "herojai", kuriuos šio neeilinio ir, turbūt, paskutiniojo mūsų susibūrimo proga ir norėčiau nors trumpai prisiminti.

19-toji laida buvo pirmoji Karo mokyklos laida, kurioje mokslas buvo pratęstas nuo 2-jų metų iki trijų. Pirmaisiais metais norėta pasiųsti būsimuosius karininkus į pulkus ar kitokias formacijas, kad, geriau pažinę eilinio kareivio gyvenimą, galėtų būti geresniais vadais. Idėja neblogo, tik turėjo vieną klaidą: vyriausieji štabai nespėjo laiku paruošti išplėstos programos ir daugelis dalykų, ypač pėstininkų specialybėje, nuobodžiai kartodavosi. Tie visi būrio ar kuopos puolimai, gynimasis, žvalgybos,

žygiai etc. buvo prieš galą jau taip įkyrėje, kad vieno pratimo metu, kuriam vadovavo mūsų nepamirštas majoras Požėla, kariūnai spontaniškai (nes ankstyvesnio susitarimo nebuvo, tai sabotazu kaltinti negalima) ir puolėjai, ir gynėjai, kuriais dažniausiai būdavo aviatoriai, sugriuvo į vieną didelę duobę, įrėmė sunkių kulkosvaidžių vamzdžius vienas kitam į nugaras ir į dar žemesnes vietas... Ir tik paraudusio iš pykčio ir gėdos majoro švilpukas — “pratimą baigti!” — sustabdė jau beprasidedančias imtynes... O kas būtų, jeigu čia netyčia būtų užklydęs bataliono vadas plk. ltn. Šurkus ar net Karo mokyklos viršininkas gen. Musteikis?

Antroji 19-tosios laidos ypatybė buvo ta, kad, mums išėjus į pulkus, o vyresniajai laidai mokyklą baigus dar mums negrįžus, neturėjome pareigūnų iš vyresniųjų-senojo kadro. Mokyklos vadovybei teko vyresniuosius pareigūnus skirti iš mūsų pačių tarpo. O čia jau dalykai kiek komplikavosi: juk visi buvome vieno likimo draugai, vadindavomės vardais, tai kaip tu čia dabar bausi ar “įduosi” saviškį, nors jis ir būtų nusikaltes?

Atsimenate, dar kelias savaites prieš išsiskirstant, turėjome pareigūnų iš senojo kadro. Mokyklos patalpoms dar neištuštėjus, teko miegoti čiužinių prikloje gimnastikos, o kartu ir pramogų, salėje. Čia ir prasidėjo pirmosios drausmės pamokos. Gana padorus, krūtinėlę atstatęs ir džentelmeniškas kariūnas viršila Bagdonavičius, pasibaigus vakarinio patikrinimo ceremonijoms, paklausdavo būrininkų, ar jie turi ką pranešti savo būrio kariūnams kandidatams (toks buvo mūsų tuo metu kariškas titulas, žinoma dar nelabai aukštas). Dviems būrininkams nerodant didelio entuziazmo, trečiojo būrio būrininkas, nepatikrintomis žiniomis bandęs laimę ir kunigų seminarijoje, visada atraportuodavo, kad “trečiam būry turiu”. Na ir “draskydavo” jis tuos mūsų pačius mažuosius, kuriuos mes, žinoma, be blogos valios, bet grynai iš statutinės kariškos rikiuotės formacijos pusės vadindavome “nepilnais”. Ir tik po gero ketvirčio valandos pamokymų, kuriuos vykdydami “nepilnieji” galėtų, atrodo, greičiau patekti net į dangaus karalystę, ir priskirtam kadrui išėjus poilsui į savuosius kazematus, užšokdavo ant salės pianino mūsų nepamirštas juokdarys Napalis Bernotas ir, imituodamas įkyrų būrininką, sušukdavo: “Vison pasaulėj buč išmušęs, tik šuoblės neturijau!” Žinoma, jis išsireiškėdavo kiek kariškiau, kaip prisimenate, bet negali visko viešai skelbti mūsų ponių akivaizdoje...

Napalis, kaip prisimenate, kandidatavimo metu kavalerijoje, nelaimingai nukritęs nuo arklio, susižeidė kelį ir nebegalėjo tęsti savo pasirinktos specialybės. Grįžęs į privatų gyvenimą, buvo vienas iš geriausių Vilniaus Vaidilos teatro aktorių.

Visi gerai prisimenam antrąjį kuopos humoristą Karmaziną. Tai irgi buvo užsispyręs žemaitis. Girdėjau iš pėstininkų specialybės kariūnų, kad per vienus manevrus ar pratimus Šilasėdų aukštumose sunkiojo kulkosvaidžio grandis, kurios vadovu buvo kar. Juodelė (kurį laiką ėjęs kuopos viršilos pareigas ne pratimų metu) turėjo atlikti sunkų žygį, tempdamas sunkųjį kulkosvaidį ir šovinių dėžes į numatytas užimti pozicijas. Pakelyje kar. Karmazinas rimtai (o kasgi jam patikės?) pareiškė skyrininkui, kad jis jau pavargo ir daugiau dėžių su šoviniais nebeneš. Skyrininkas, galvodamas, kad tai dar vienas Karmazino pokštas, už tokias užgaidas dar pagrasinęs karo lauko teismu, visai nekreipė į tai dėmesio. Tik kada po vargo ir žygio sunkusis kulkosvaidis buvo pastatytas pozicijon ir jau reikėjo šaudyti — šovinių nėra. Skyrininkas puola prie kar. Karmazino, o tas jam ramiai žemaitiškai atsakęs: “Vo aš tau, žalty, ar nesakiau, kad aš daugiau nebnešu... tos diežie ir tebgul, jeigu peimenys nesurado...”

Visi prisimename kar. Pranciškų Jučį: nedidelio ūgio, mėlynom akim, panašų į amerikiečių filmų žvaigždę Hoffmanną, visada sofistikuojantį ir varge užaugusį, gal todėl ir kiek paraudonavusį... su juo buvo, jeigu prisimenate, toks įvykis. Mūsų pagarbusis kuopos vadas mjr. Požėla į Gaižiūnų poligoną buvo atsivežęs ir savo šunelį: nedidelio ūgio, pasišiaušusią būtybę, kuris, majorui komanduojuant, visados sukinėdavosi urgzdamas ir cypdamas prie jo kojų. Nusibodo jis kariūnams, manantiems jog jis, tas šunelis, čia jokių statutinių pareigų neturi, tad bent retkarčiais galėtų pabendradarbiauti, kaip dabar mūsų žurnalistai sako, ir su virvele.

Kartą, papietavus, tikrai sakant — plaštakos storumo lašinius išmetus į prie valgyklos stovinčią statinę. (Ir kas gali valgyti grynus lašinius 90 laipsnių kaitroje?) Ir išsiplovus katiliukus vos ne verdančiame vandenyje kitoje statinėje, pasigirdo cypiančio majoro šunelio balsas, besivoliojančio po virtuvės aikštę. Žinoma, atbėga ir majoras, glosto šunytį, nešasi į palapinę, o įvykį sakėsi išaiškinti ir kaltininkus nubausiąs. Pasirodė, kad kar. Jučys, išsiplovęs savąjį katiliuką, pasėmė dar vieną pilną to vos ne verdančio vandens ir, užpylęs majoro šuneliui tiesiai ant uodegytės, ramiais, lėtais žingsniais

nužygiavo kazemato link. Išdavikų neatsiradus, majoras negalėjo nei "zatirti nei danešti" kalbant pagarbaus gen. Galvydžio-Bykausko žodžiais.

Gyvenome, kaip atsimenate, pirmojo kariško flygelio trečiame aukšte. Atskiruose kambariuose-kazematuose, po 20 kariūnų kiekviename. Kol aviatoriai neišreikalavo savo grupei atskiro kazemato, teko gyventi viename kazemate su keleta vertų prisiminti kariūnų. Vienas iš jų buvo kar. Jonas Jurevičius, visų vadinamas Jaska, nes buvo kilęs nuo lenkuojančio krašto, berods, Gaižiūnų paligono apylinkėse ar arti jų, mokėjo nebloginai lenkų ir rusų kalbas. Įdomus tai buvo charakteris, primenantis Jaroslavo Hašeko šaunųjį kareivį Šveiką.

Jaska mėgdavo tvarkingus rūbus, ypač apatinius. Ūkio pareigūnas, ar tai tyčia, Jaską pažindamas, ar gal jau buvo tokia Jaskos laimė, kad jis gaudavo apatinius baltinius: marškinius be guzikėlių, o kelnes be raiščių. Čia mūsų Jasius, pradžioje kiek papykęs ir pakoliojęs ir ūkio pareigūnus, ir Mokyklos vadovybę, bet širdyje giliai neužsirūstinęs, išsitraukdavo metalinę dėžę nuo saldainių, kurioje buvo sudėti visi baltinių tvarkymo operacijai reikalingi dalykai: įvairiaspalvių siūlų špūtelės, adatų rinkinys, visokių dydžių ir formų sagos-sagelės, tasmelės, raiščiai, "ziperiai" etc. Prasiždavo labai rimtas baltinių remonto darbas. Jį užbaigęs, būtinai dar viską patikrindavo: ar marškinių sagelė nebuvo įsiūta per arti ir ar neveržė kaklo, ir ar kojaraiščiai buvo nepertrumpi, kad patogų būtų juos surišti, ir ar ne perilgi, kad nereikėtų du kartu apsukti apie blauzdą.

Kar. Jurevičius eidavo į Karo mokyklos biblioteką kiekvieną savaitę. Parsinešdavo visada dvi, tris stambokas knygas apie karo mokslą, daugiausiai rusų kalba. Ir štai vakare, išsimaudęs, užsivilkęs savo naujai sutvarkytus baltinius, atsiguldavo į lovą ir, kaip pridera geram inteligentui, prieš miegą pasiimdavo knygą paskaityti. Bet čia, vos tik paskaičius knygos ar straipsnio pavadinimą, Jasius skaniai užknagdavo jauno žmogaus miegu. Paskutinioji knyga, kurios vardą mums Jasius buvo paskaitęs buvo: "Plyvajuščy tank — Amfibija". Kitą savaitę Jasius ir vėl parsinešdavo keletą storų knygų, nunešęs senas, nė nepradėtas skaityti.

Jasiaus svajonė buvo būti kavaleristu. Majoras Požėla betgi skirstė kariūnus į įvairias ginklų rūšis savo nuožiūra. Išimtis buvo padaryta tik aviatoriams, kadangi jų parinkimas jau buvo atliktas Karo aviacijos pareigūnų. Jasius buvo paskirtas į inžinerinę

grupę ir tapo šarvuotininku. O kaip jis norėdavo joti! Ir čia jau iškilo savosios valdžios geroji savybė. Kadangi man, kaip kar. puskarininkui, teko garbė būti tos grupės vyresniuoju, tai padarydavome tokį priešstatutinį nusikaltimą: radijo ir elektros pamokoms eidavome į Karo technikos štabą pėsti. Nei išeinant pro vartus, nei grįžtant, asmenų kiekio registruoti nereikėjo. Išeidavome tad į Technikos štabą be Jaskos, o Jaską, iš anksto susitarus, įsmugeliudavo kavaleristai į savo grupę ir jodinėdavo su jais jis laimingas visą priešpiečių... Mačiau paskutinį kartą Jaską odine kurtke, žinoma, su raudona žvaigžde ant kaktos, jojantį Vilniaus Gedimino gatve, bet per vėlai pamatęs, nebespėjau pažinties atnaujinti. O atrodė Jaska, mažiausiai, kaip gen. Kosciuška...

Nusibosdavo kariūnams tie gūdūs sekmadienio popiečiai ir vakarai ant poligono pievelės ar besėdint prieš barakus. Kartą sugalvojome nebloginą pokštą, kuris nebloginai ir baigėsi. Išprašėm mjr. Požėlą, kad leistų Jaskai paėjėti į artimiausias poligono apylinkes ir atnešti iš ūkininkų šviežio pienelio, sakėme, tiems nelemtiems lašiniams nuplauti. Majoras leido. Parneša Jasius visą bidoną. Išgeriame, pasiėmę katiliukų dangtelius. "Pienelis" nebloginas: darosi jau ir šilta, pralinks mėjame, jau norisi ir dainuoti ir šokti, kad tik būtų su kuo. Žinoma, pradėjome ir kalbėti garsiau, ginčytis etc. Žiūrime, kad jau ir majoras pas mus ateina. — Tai ką, kariūnai, — sako — sau "pienelį" geriate ir vis links mėjate... Apgavote ir mane, nevidonai... žinau, koks tas jūsų "pienelis"... daugiau nebandykite, nes bus blogai... nebuvo tada piktas majoras... berods iš vakaro ir ponias buvo atvažia-vus aplankyti...

Mokėmės joti visi, ne tik kavaleristai, tik žinoma ne taip dažnai ir ne taip intensyviai. Prisimenu kai vieną kartą, jaunas ir dailus kavalerijos leitenantas, pavardę turėtų prisiminti kavaleristai, nepatenkintas mūsų jojimu, sušuko jau nelabai cenzūruotai apie mūsų, dar neišlavintos, vargšelės sėdimosios vietos judesį, jojant zovada... Ir atsitiko taip, kad mėgdamas apeiti Karo mokyklos rajoną gen. Musteikis, Mokyklos viršininkas, netoliese šnekučiavosi su husarų pulko viršila, kuris parūpindavo mums arklius ir prižiūrėdavo hipodromą. Generolo, kaip žinote, būta didelio demokrato.

Leitenanto nelaimei, atrodo, kad generolas bus nugirdęs ir jo mums padarytą pastabą.

"Ponas leitenante"! — beveik sušukome visi kartu — Karo mokyklos viršininkas jus šaukia pas save". Anksčiau jo nepastebėjęs, leitenantas kiek

susijaudino ir, vos neapvertęs ant paskutiniųjų kojų atsistojusio žirgo, šuoliais nudulkėjo su raportu. Tik jau vėliau iš besijuokiančio husarų viršilos sužinojome, kad generolas, išklauses jo raportą, jam pasakęs taip: “Girdėjau jūsų pastabas, pone leitenante, sakyčiau, kad gal jos ir teisingos, bet argi negalima to paties pasakyti kitais žodžiais?...”

Iš savosios palatos dar norėčiau prisiminti aviatorių Juozą Valevičių, kurį vadindavome Valiuku, ir kar. Drungą. Atsitiko taip, kad Valiuko “partneris”, antrosios lovos savininkas, buvo kar. Drunga: ramus ir sugyvenamas vyras, kuris į Karo mokyklą pakliuvo gal ir kiek pavėluotai, nes jau prieš tai buvo baigęs Aviacijos puskarininkių lakūnų mokyklą ir, berods, jau turėjo ir sparnus. Jo brolis, kapitonas, buvo Karo aviacijos švietimo vadovas, tai gal ir prikalbino brolių, įsigijus cenzą, siekti karininko laipsnio. Bet ne apie tai norėjau papasakoti. Norėjau papasakoti, kad kar. Drunga, nežiūrint jo gerųjų savybių, turėjo ir blogesnių, iš kurių pati blogiausia buvo — nepaprastas knarkimas miego metu. Ir papulk tu man gauti tokį “sugulovą”, žinoma kabutėse, kaip Valiukas, labai džentelmeniškas, gražiai išauklėtas jaunuolis iš kurio lūpų per trejetą kariškos tarnybos metų nesu girdėjęs jokio kareiviško ar kariško keiksmazodžio. Galėjo gi kar. Drunga būti suguldytas, sakysim, su Jaska, kuriam užmigus, nei patriūbočiai, kaip liaudis sakydavo, jo neprikeltų. Valiukas išsprendė tą gana komlikuotą problemą taip:

Eidamas gulti visados pasidėdavo parankėje šlapią rankšluostį ir, kai jau kar. Drungos knarkimas pasiekdavo apogėjų, užtrenkdavo jam šlapiu rankšluosčiu “tiesiai per lerliūzę”, kaip liaudis sakydavo. Ir galite įsivaizduoti, kad kar. Draunga net neatsibusdavo, tik raminančiai ištaręs “A...A...Ak...” ir, apsvirtęs ant kito šono, gal kokią valandą ar dvi nebeknarkdavo. Šitą terapiją vargšas Valiukas turėjo pakartoti naktį bent 4 ar 5 kartus.

Dar kiek apie kar. Drungą. Dar leidžiant dienas Karo aviacijoje visi stebėdavomės matydami Drungą laisvalaikiais belakstantį Fredos aukštumomis su iš kažkur gautu ar paties sumontuotu motociklu, kurisėjo tik “ant žibalo”. Šį stebuklingąjį motociklą Drunga, grįždamas Karo mokyklon, pardavė kažkokiam provincijos klebonui, prieštai jį gerai pavėžinęs. Nebeužsivedė vargšas klebonas daugiau to stebuklingojo motociklo, parsivežęs namo. Gaila klebono, bet gaila ir motociklo... Kariūnavimo metu kar. Drunga pasižymėjo gamyba “gutaperčinių” diržų ir meniškai išdrožinėtų lėktuvų modelių. Su diržais kariūnai

turėdavo problemų. Eidami iš laidos į laidą, jie jau buvo tiek apsenę, kad nė baltas dažas ant jų nebesilaikydavo, o su nutrupėjusios spalvos diržu nebandykite išėiti į miestą. “Gutaparčius” gi buvo linoleuminė, perdėm balta, medžiaga, pakankamai stipri išlaikyti durtuvą ir net su matiniu blizgesiu. Vienintelė jo kliaudė buvo, kad jo negalima buvo lankstyti. Čia gabusis išradėjas išsprendė problemą, išrasdamas ir specialias spynas “gutaperčiniam” diržui užsegti. Stebėjosi jais budintieji karininkai, bet uždrausti nedrįso, nes niekur statutuose nerado, kad išėiginis diržas negalėtų būti iš kitos medžiagos kaip oda.

Iš kituose kazematuose gyvenančių kariūnų turbūt dar visi prisimename kar. Katilių, kuris savo ūgiu artimiausiai stovintį prie jo kariūną (bene Bardzilauską) lenkdavo bene per pėdą. Kas galėtų užmiršti, kad jam, turbūt respektuojant jo ūgį, karišku Mokyklos įsakymu buvo paskirtas papildomas maitos daavinys “su kiaušiniu ar kiaušiniene” priedo. Juokdavomės mes tada iš tų Katiliaus kiaušinių, kol pats Katilius, nebeiškentęs pats nuo to priedo atsisakė. Ir vėl dėl savo ūgio vos neužsitraukė mjr. Poželos nemalonės, o gal ir bausmės.

Visa kuopa buvo išrikiuota pilnoje kautynių aprangoje specialiam lauko pratimui. Kuopai vadovauti vėl išėina mūsų mjr. J. Požėla. Įžvalgia kario akimi majoras peržvelgia išsirikiavusius kariūnus ir staiga sušunka: “Katilius, žiūrėk į Katilių... Bėk, tamsta, tuojau užsidėti šalmą, dėl Dievo meilės...” Ir jeigu kar. Katilius būtų buvęs normalaus ūgio, gal ir nebūtų pastabusis karvedys pastebėjęs to nelėmto šalmo, tik jau grįžus iš pratimo Katiliui gal būtų kainavusi valandėlė ar kita, bet dabar kyšo visiškai, nepaprastai maža, galvelė lyg perkūnsargis iš visos nuo kojų iki galvos apsišarvavusios kariūnų bendruomenės ir aiškiai matyti, kad čia kažkas netvarkoje.

Prisimenu aviatorius Bulotą, Juodį ir Čiutrą. Kar. Bulota jaunystėje atseit dar gimnazijoje, pakeltas į paskautininkus, mėgdavo demonstruoti savo meilę prancūzų kalbai ir visados nešiodavosi kišenėje kokią prancūzišką knygele. Kartą, Karo aviacijos patalpose pasakojo man aviatoriai, didžiai gerbiamam o dar daugiau prisibijomam plk. Reimontui pabaigus pamoką apie bombardavimą, kurio vadovą lietuvių kalboje buvo pats parašęs, kar. Bulota ryžosi pademonstruoti savo kalbos mokėjimą ir, kariškai pasiprašęs, paklausė pulkininką, ar jis negalėtų gauti literatūros apie bombardavimą

prancūzų kalba. Į tai visada šaltas ir labai nekalbus pulkininkas atsakęs: "O ar tamsta lietuvių kalba jau viską perskaitėt'?"

Kar. Čiutra, kol leidimui į miestą išeiti reikėjo praeiti pasisveikinimo procedūrą, likdavo kareivinėse. Buvo jis neaukšto ūgio iš specialybės kultūrtechnikas, ilgomis, gal kiek apykreivėmis kojomis, dovanokit jei būčiau suklydęs, didelėmis pėdomis ir melancholiškai atrodančiu veideliu. Iš tikrųjų gi buvo labai malonus vaikinąs ir didelis humoristas. Viskas būdavo labai gerai, kol nereikėdavo daryti to nelemto pasisveikinimo "manevro". O čia jau gavosi kažkas baisaus. Turbūt, kad tas žinojimas, kad vistiek nieko neišeis, sugniuždydavo bet kokį Čiutros pasitikėjimą savimi. Praeidavo pro tikrinantį pasisveikinimą karininką Čiutra, kaip Londono fantomas: dideliais neišbalansuotais žingsniais, susuktomis į vidų pėdomis, judesio išsuktai pečiais, be reikalo oro pritraukta krūtine, klaikiu žvilgsniu sustingusiose iš baimės akyse ir suspaustomis iki negyvo lūpomis: Aišku, sudiev leidimėli...

Apie kar. Jurgį Juodį, mūsų Šimonį ir karžygiškos baladės apie Vytautą Didįjį autorių, galėtų daugiau papasakoti aviatoriai, kurių grupės vadovu jis berods buvo. Taigi, kaip minėjau, Jurgis buvo berasšas baladę apie Vytautą Didįjį. Prisikalbinom, nors ir sunkiai, mums vakarais, prieš užmiegant, paskaičiuoti bent keletą ištraukų. Jurgis pradžioje atsikalbinėjo, bet kas gi nemėgsta auditorijos pagarsinant savo kūrybą? Pasirodė, kad Jurgio būta ne tik talentingo dailininko, bet gal dar talentingesnio aktoriaus. Nelaimėi viską sugadino vėl tas Jučys su savo pastabomis. Atidžiai išklausęs Vytauto žygius Žalgirio mūšio metu, Jučys pareiškė, kad Vytautas faktiškai buvo žemo ūgio, smulkaus sudėjimo žmogelis ir negalėjo, kaip kad Jurgis rašė, su "zweihenderiu", kuriam tik pakelti reikėjo stipraus vyro, kapoti kryžiuočiams galvas.

Jurgis žinoma, užsigavo ir tuo pasibaigė meniškąji vakaro programa. Iš bendrųjų pratimų prisimenu tik vieną, gal jau ir nelabai komišką (bent Jurgiui) įvykį, kada pratime su dujokaukėmis Jurgis parbėgo pilnu greičiu iš Aukuštosios Panemunės aukštumų į Karo mokyklos rajoną pirmuoju, kaukės nenusiėmęs, taip kaip ir buvo įsakyta, kada mes, likusieji, rizikuodami didelėmis bausmėmis už įsakymo nevykdymą, bet darydami sprendimą liečiantį gyvenimą ar mirtį (nuo uždusimo), seniai jau buvome nusiplėšę tas, turbūt dar Pirmojo pasaulinio karo dujokaukes, užneštais neva nedūžtančiais stiklais,

per kuriuos absoliučiai nieko nesimatė ir seniai užkimštais ventiliaciniais koštuvais, jeigu jie dar iš viso buvo. Jurgį, beveik pamėlynavusį, vos atgaivinom.

Dar gal keletą žodžių apie kariūnavimą iš bendrosios pusės, "in general", kaip amerikiečiai sako. Kariūnavimo laikotarpis, sakyčiau, turėjo tris linksmesnes prošvaistes: kariūnų atostogas, išėjimas į miestą, atseit į "didįjį Kauną" ir kariūnų pasilinksminimus su programa ir šokiais, oficialiai be svaigiųjų gėralų. Apie kariūnų atostogas galima būtų parašyti ir romaną. Parvažiuoja baltadiržis į gimtąjį sodžiu, o jau čia laukiamas ir sutinkamas nelyginant vyskupas, tik bromų niekas nestato. Tėvai, broliai, sesutės — laimingi, kaimynai didžiuojasi būsimu tėvynės gynėju iš savojo sodžiaus, visur kviečia, giria, girdo alučiu ir namine, o mergelės taip ir negali akeliu atitraukti nuo jaunyste kvepiančios uniformuotos būtybės.

Apie išėjimo į miestą galimybes jau rašiau pradžioje. Nemažesnė problema buvo ir sugrįžimas. Kariūnai nebuvo pajėgūs pasisamdyti taksį, ergo reikėjo stropiai sekti bendrųjų transportacijos priemonių — autobusų ar traukinėlių eismo tvarkaraščius. Už pavėlavimą smarkiai bausdavo.

Tretįjį flygelio aukštą ilgai prisiminsiu. Skubinausi namo kiek galėdamas greičiau, ilgiau užgaišęs su dabartine, jau beveik 50-ties vedybinių metų gyvenimo drauge. Laiko turėjau labai mažai. Prieš galą jau laikas ėjo minutėmis. O, pagalvojau, kad būtų nors antras ar pirmas aukštas! Visas jėgas sukaupęs, užpuolu į tretįjį, o ten jau belaukiąs ltn. Petronis su sarkastiška šypsena veide, kaip amerikiečių kontraversinis CBS pranešėjas Dan Rather.

— Tamsta leitenante! — dar iškošiu — kar. puskarininkis Rimkūnas iš miesto grįžau, pastabų negavau...

Laukiu. ltn. Petronis žvilgteli į laikrodį ir, iš prievartos nusišypsojęs, sako: "Kar. Rimkūnas kaip Filijas Fogas iš "Kelionės aplink Pasaulį Per 80 Dienų" paskutinę sekundę. Daugiau taip nerizikuokite."

Kaip prisiminate, retkarčiais turėdavome ir kariūniškus pasilinksminimus su šokiais savo gimnastikos salėje, kur buvo ir pianinas. Programą, aišku, turėjome paruošti patys. Čia bėdos nebuvo. Mano laikais buvome sudarę gana pajėgų okteta, pasikvietę talkon iš kariūnų aspirantų kuopos keletą dainininkų ir okteto muzikinį vadovą a. a. inž. dr. prof. aspirantą Algirdą Nasvytį, nepaprastą visokeriopai talentingą asmenybę, kuris privačiame gyvenime

dar kartais akomponuodavo ir mūsų operos žvaigždėms. Kiek prisimenu, pirmuoju tenoru dainuoti prisikalbinome kar. aspirantą, buv. Neo-lituanų pažibą Šleinį, galintį ir solo užtraukti “sugirgdėjo varteliai...” iš operos *Toscos*, baritonais — stiproki kar. Sviderskis ir kar. Rutkauskas, o bosais traukdavome jau mudu su kar. Stankūnu. Būdavo ir sportiškieji pasirodymai, kur kar. H. Stepaitis ir šio subuvimo organizatorius Mečys Bužėnas rodydavo savo akrobatiką ant turniko ir tramplyno. Bandėme ir mudu su kariūnu Kostkevičiumi, aviatoriumi, pagroti kiek smuikais, bet iš to niekas neišėjo, vos nesugadinome visos programos. Buvome per drąsūs. Į tuos pasilinksminimo vakarus, žinoma, atsikviesdavome ir savo mergeles ir pažįstamus. Kaip matote, iki šiol tame mano aprašyme jokio humoro nėra. Jis prasidėjo jau daug vėliau. Aplinkiniais keliais “sukombinuodavome” ir kiek stipresnio gėrimėlio ir kas kart darėmės linksmesni ir drąsesni.

Mėgdavo tuos mūsų pasilinksminimo vakarus aplankyti ir Karo mokyklos štabas, aukštesnieji karininkai su poniomis. Ypač ponios, kaip sako, mūsų “nebrokino”. Jos, vargšelės, vyrams kiek apsenus, mielai norėjo bent šokyje prisiglausti prie jaunystė degančių kariūnų. Ir štai, vienam iš mūsų šokant berods su vieno pulkininko ponija, užsimezgė įdomus pasikalbėjimas.

— Žinote, kariūne, — pradėjo ponija šokio sukūryje — mes mielai lankome ir dar maloniau lankytume jūsų pobūvius, jeigu jūs į juos neprisiqvistumėte abejotino padorumo merginų . . .

Į tai mūsų Balys, darydamas milžinišką, vos ne fatališką karininko karjerai, klaidą, ramiai atsakė: “O koks gi skirtumas, ponija?...”

Čia, žinoma, šokis nutrūko, ponija su ponu pulkininku dingo iš salės, o kaip pasibaigė ta istorija Baliui, galėtų ir pats papasakoti, žinoma, jeigu norėtų. Reikalas konfidencialus.

Taip ir reikėtų baigti tuos nepabaigiamus prisiminimus, nelyginant Haugo pasakas. Ir dabar, nors ir po 50-ties laiko dulkėmis apneštų metų, tie visi prisiminimai kartais iškyla kaip gyvi iš pašonės.

Lenkiu galvą ir saliu tuoju visiems kritusiems, dingusiems, nukankintiems ir natūralia mirtimi išsiskyrusiems iš šios pasaulio 19-tosios laidos ginklo draugams, o likusiems gyvųjų tarpe linkiu sėkmės ir daug dar fizinių jėgų jų dabartiniame, jau pensi-

ninkų, gyvenime. Norėčiau baigti tuos prisiminimus nežinomo poeto eilėraščiu SU RUDENS VĖJU—

*Kaip greitai mes pakintame, bičiuliai,
Drauge su vėju, rudenio giedra!..
Nors ir sakai: “esu toks pat lig šiolei”,
O iš tikrųjų — TAVĖS JAU NEBĖRA...*

Šiam suvažiavimui pasveikinimo žodis atėjo ir iš okupuotoje Lietuvos gyvenančių šios laidos absolventų. Tą sveikinimo tekstą perskaitė Vacys Numgaudas.

Brangūs bičiuliai ir kolegos!

Mylimoje Tėvynėje Lietuvoje gyvenančių XIX laidos absolventų vardu leiskite pasveikinti Jus, po pusės amžiaus susirinkusius į šį susitikimą, ir palinkėti Jums visiems malonių prisiminimų.

Neabejoju, kad dar ir šiandien Jūs širdyse saugojate tuos brangius mums visiems prisiminimus, kaip mes drauge mokėmės ir kaip drauge praleisdavome savo laisvalaikį.

Leiskite ir man nors keliomis prisiminimų akimirkomis pasidalinti su Jumis.

Pasidėjęs prieš save mūsų laidos vinjetę ir mintimis sugrįžęs į tolimus 1935 - 1938 metus skaičiuoju, kiek tada buvo mūsų — jaunų, gražių, energingų, įvairaus charakterio jaunuolių, susirinkusių į mokyklą iš visų Lietuvos kampelių.

Mūsų laida buvo viena didžiausių mokyklos istorijoje. Ir jeigu XIV laida pradėjo leisti įdomų mokyklos žurnalą “Kariūną”, tai mūsų laida viena pirmųjų pradėjo plačią veiklą literatūros, muzikos, dailės ir sporto srityse.

Trumpoje apžvalgoje neįmanoma paminėti visų buvusių mokslo draugų. Tačiau paminėsiu nors dalį pačių veikliausių ir populiariausių.

Tai literatai — Balys Raugas, Jonas Rimkūnas (jis ir puikiai dainavo), Jonas Bardzilauskas, feljetonistas Vladas Aleksandravičius (turėjo aštrią satyriko plunksną). Įdomiai aprašė 100-tą dieną Br. Masiokas, mano geras bičiulis. Jis tikriausiai yra Jūsų tarpe. Bandė plunksną Stasys Bulota ir kt. Na, o šių eilučių autorius daugiausia stengėsi įamžinti “Kariūne” mūsų laidos futbolininkų pergales ir nesekmes.

Beje, noriu pasveikinti Balį Raugą, pradėjusį redaguoti “Karį” ir palinkėti Jam visokeriopos sėkmės! Be to, noriu pasakyti Jam (gal Jis dar nežino), kad Jis kaip poetas ir prozininkas yra įrašytas į 1987 metais Vilniuje išleistą “Lietuvių rašytojų sąvadą” Sveikinu, Baly!

Kaip neprisiminti mūsų laidos šaunių dainininkų — Karmazino, Sviderskio, Račinsko, Malinausko ir daugelio kitų, kūrusių įvairius kvartetus ir oktetus.

Keletą žodžių apie laidos dailininkus ir šaržistus — Jurgį J., Praną Jučį ir Napalį Pajėdą. Tai buvo skirtingo braižo menininkai, bet kiekvienas paliko nemaža puikių darbų. Pavyzdžiui, Pajėda tuomet nupiešė visų viršininkų, auklėtojų ir kai kurių savo draugų šaržus, kurie įamžinti “Kariūno” puslapiuose. Visų jų jau nėra mūsų tarpe.

Nors Jūs apie mūsų laidos šauniuosius sportininkus skaitysite “Karyje”, bet keletą jų čia paminėsiu.

Po karo teko susitikti mielą komandos draugą (aš taip pat žaidžiu futbolą) Antaną Sipavičių (vadinavome jį “Sipa”). Atrodė nuvargęs ir be nuotaikos. Atsisveikino Jis su mumis netikėtai — 1958 kovo mėn. 20 d., treniruodamas tolimojoje Moldavijoje savo gimtųjų Šiaulių “Elnio” komandą. Šiauliečiai mielą Antaną labai gražiai palydėjo į amžino poilsio vietą.

Kita mūsų futbolo žvaigždė — Lietuvos rinktinės žaidėjas Jonas Paulionis šiuo metu gyvena Klaipėdoje. Su juo teko tarnauti viename mino svaidžių būryje ir žaisti pulko komandoje.

Norėčiau dar paminėti buvusį gerą futbolininką Aleksandrą Kostkevičių - Kostkų. Jis tebegyvuoja Kaune, iš lakūno persikvalifikavo į dailininkus, nupiešė visus mūsų aviacijos lėktuvus ir jos istoriją, paskui pradėjo draugauti su mūsų Tėvynės senovės istorija, dabar piešia kai kuriuos tragiškus įvykius,

kuriuose teko dalyvauti ne tik jam pačiam, bet ir kai kuriems mūsų laidos draugams.

Tai tik maža dalis talentų, buvusių mūsų laidoje. Su kitais mūsų šauniaisiais sportininkais Jūs su pažindins mano senas ir nuoširdus bičiulis buvęs klasiokas, Vacius, kuris skaito Jums šį neįdomų rašinį.

Buvo mūsų gyvenime ne tik šios malonios aki-mirkos. Baigę mokyklą, patekome į įvairiausių įvykių sūkurį. Manau, visi gerai prisimenate 1939 - 1941 metus, metus klastos ir įvairių niekšybių. Nenorėčiau gadinti Jums nuotaikos, bet atleiskite, kad kai ką priminsiu: 1941-ųjų birželio mėn. į šiaurės “kurortą” nukeliavo 16 mūsų laidos bendražygių, iš kurių šiandien tebegyvuojame tik 5-ri. Žiūriu į vinjetę ir matau, kad jau belikome mažiau pusės. Lietuvoje gal surinktume kokį dešimtuką, nedaugiau.

Tokia gyvenimo realybė. Taip jau mūsų kartai buvo lemta — sužlugo mūsų visų viltys ir svajonės, numatyti darbai. Likimas mūsų neglostė. Gal dar ir todėl, kad lemiamu momentu pamiršome Laisvės varpą ir kreipimąsi į jį: “Skambink per amžius vaikams Lietuvos, tas nevertas laisvės, kas negina jos”. Bet tai jau kita tema.

Norėjau ir aš būti Jūsų draugėje, tačiau ne visada svajonės išsipildo.

Dėkoju už dėmesį, linkiu Jums visiems geros geros sveikatos ir visokeriopos sėkmės! Niekad Jūsų nepamirštantis

XIX laidos absolventas

(Parašas)

Antroji diena

Gegužės 15 d. Tėvų jėzuitų koplyčioje vyko pamaldos už žuvusius bei mirusius XIX laidos kari-ninkus. Šv. Mišias atnašavo ir šiai progai skirtą prasmingo turinio pamokslą pasakė tėv. A. Saulaitis, SJ, o pamaldų iškilumą paryškino gražiomis giesmėmis sol. Stepaitienė.

Po pamaldų buvo padėtas puošnių gėlių vainikas prie Lietuvos laisvės kovų paminklo, kur žodį tarė **XIX laidos absolventas Jonas Abraitis:**

“Pagerbdami visus ir visus žuvusius ir šiandien žūstančius už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, šio garbingo Laisvės kovų paminklo akivaizdoje, o visų XIX laidą baigusiu ir kai kurių į šį istorinį paminėjimą atvykusių paliudijimu, aš, vykdydamas savąjį įsipareigojimą, atliksiu Karo mokyklos XIX lai-

dos patikrinimą. Šį kartą truputį kitaip, ne taip, kaip tada anais Karo mokykloje vakarais, ir ne taip, kaip kitos laidos savo sukaktuviniuose paminėjimuose savus sąrašus patikrindavo.

Prieš pradėdamas patikrinimą, norėčiau paklausti, ką mūsų laida padovanojo Lietuvai ir kokius istorinius pėdsakus ji paliko Lietuvos kariuomenės istorijai?!

Žinodami, kad 1939 m. rugsėjo mėn. pirmą savaitę tuometinė Lietuvos vyriausybė nedavė Lietuvos kariuomenės vadovybei įsakymo karo žygiu atsiimti pagrobtą sostinę Vilnių ir Lietuvai priklausančias Vilnijos žemes, o tai neįvykdžius, klastingas Stalinas surado progą sostinę Vilnių padovanoti lietuviams, o už tai okupuoti visą Lietuvą, sektų ir

Suvažiavimo dalyviai. Prieky iš k.: V. Tervydis, A. Atutis, M. Bužėnas, V. Malinauskas, J. Valevičius. II eil. iš k.: B. Raugas, J. Rimkūnas, V. Numgaudas, T. Jurcys, J. Abraitis, A. Vakselis, J. Rejeris, S. Grigaliūnas, J. Gradinskas, H. Stepaitis ir V. Šimoliūnas

antrasis įvadinis sąrašo patikrinimui klausimas — ar įvykdėme duotąją priesaiką, kuria buvome įsipareigoję dėl Lietuvos laisvės paaukoti savas gyvybes?!

Taigi, tik į šiuos du paklausimus atkreipdamas daugiau dėmesio, pabandysiu patikrinti XIX laidos sąrašą ir nustatyti jos šiandieninę sudėtį.

1938 m. gegužės mėn. 12 dieną Lietuvos Prezidento A. Smetonos aktu - įsakymu, į karininko laipsnį buvome pakelti 140, 3 buvo išleisti puskarininkiais, o vienas dėl sunkaus sužeidimo buvo paliktas Karo mokykloje ruoštis neišlaikytiems egzaminams.

Nuoširdžiai tikiu, kad laimingi mes buvome tada, nes svajonėse turėtą tikslą jau buvome pasiekę. Ir laimingi buvome, nes turėjome mes tada ir brangiausią žmoniškąjį turtą — jaunystę, kuri visapusiškai derinasi prie žavingai žydinčio pavasario.

Įsigiję karišką mokslą ir išsilavinimą, aprenęti ir gyvenimo pradžiai aprūpinti materialiai, apleidome savo brangią mokyklą, išvykome į kariuomenės pulkus ir įsijungėme į karišką tarnybą.

Po bolševikinės okupacijos, Lietuvos kariuomenė buvo tragiškai sunaikinta. Visa tai labai skaudžiai palietė ir mūsų laidą. Prisiminkime, kad iki šios paminėtos tragiškos datos, mūsų sąrašas jau buvo sumažėjęs dviems mokslo draugais: 1938 m. rudenį lėktuvo nelaimėje žuvo aviacijos žvalgas j. ltn. Jonas Vidūnas, o 1939 m. gruodžio mėn. tragiškai mirė I D. L. K. Gedimino p. j. ltn. Vaclovas Stankevičius.

Pirmoji mūsų XIX laidos bolševikinė auka buvo j. ltn. Jonas Remeikis, kurį okupantas 1940-1941 m. žiemą Vilniuje suėmė ir nužudė.

Nujausdami buvusios Lietuvos kariuomenės likučių visišką sunaikinimą ir savo asmeninį tragišką likimą, tikiu, visi laukėme karo kaip išganymo!

Kilo karas! Išgelbėtoją sulaukėme. Nuoširdžiai sutikome ir draugiškai sveikinome šaunuosius vokiečių armijos karius, nes tada tikėjome, kad ne tik išsigelbėjimą, bet laisvę ir nepriklausomybę Lietuvai jie atnešė. Sulaukę išsigelbėjimo vieni verkė iš

džiaugsmo, o kiti liūdėdami meldėsi laidodami žuvusius naujus tautos didvyrius.

Pirmosios karo savaitės dienomis besitraukiant 29-to korpo likučiams į Sov. Sąjungą, Rytų Lietuvoje bolševikai sušaudė mūsų laidos artilerijos j. ltn. Kęstutį Kazėną. O trečioji mūsų laidos bolševikinė auka yra artilerijos j. ltn. Petras Rusteika. (P.S. Bet jau daug vėliau, jau pokariniiais metais — suimtas ir sušaudytas 1951 m. Rygoje, Latvijoje!).

1941 m., pirmųjų šešių karo savaičių laikotarpyje, Lietuvoje buvo atkurti Lietuvos kariuomenės pėstininkų ginkluoti daliniai, į kurių eiles įsijungė daugelis mūsų laidos karininkų. Deja, po vokiečių civilinės valdžios įvedimo Lietuvoje, kitaip išsireiškiant, po nacinės Vokietijos oficialios Lietuvos okupacijos, šie paminėti Lietuvos kariuomenės batalionai, prieš lietuvių norą, vokiečių karinės valdžios įsakymu buvo išsiųsti už Lietuvos ribų, o Lietuvoje vidaus apsaugos uždaviniams vykdyti buvo palikta tik keli batalionai. Kito kelio mes tada jau neturėjome, jokio kito pasirinkimo nebuvo, nes buvome pavergti 2-jo Lietuvos okupanto — nacinės Vokietijos!

Šiuo nacių okupaciniu karo metų laikotarpiu mūsų laidos sąrašas sumažėjo 3 karininkais, žuvusiais fronto kautynėse: 1. j.ltn. Petras Šniulis — 1941 m. Gudijoje, 2. ltn. Zigmas Krištaponis — 1943 m. Pietų Ukrainoje — Karpatų pašlaitėse ir 3. j. ltn. Juozas Kamičaitis — 1944 m. rudenį Latvijoje, Kurlando apsupimo mūšyje.

Taikos metu, pirmosios ir antrosios bolševikinės bei nacinės okupacijų metais mūsų XIX laidos sąrašas sumažėjo 10-čia karininkų, kurie vykdydami kariškus uždavinius žuvo tragiškai įvairiose nelaimėse. (P.S. jų visų pavardes jau radote arba atrasite žurnale Karys!)

Viena, ką mes nežinojome arba tik ribotai žinojome, kad mūsų XIX K. m. laida Lietuvai ir būsimajai Lietuvos kariuomenei padovanojo penkis jau žinomus partizanų vadus, kurie didvyriškai kovodami žuvo už Lietuvos laisvę, o savo krauju parašė nemarius testamentus darbotartinėms ir būsimoms kartoms, pakartodami Laisvės Varpo įspėjimą:

**“TAS LAISVĖS NEVERTAS,
KAS NEGINA JOS!”**

Suvažiavimo vardu prie Laisvės kovų paminklo vainiką padėjo Herbertas Stepaitis, kuriam asistavo St. Šimoliūnienė (k.) ir I. Vakseliene

Štai tie mūsų laidos garbingi vyrai:

1. Eidimtas Adolfas, kavalerijos karininkas. Vokiečių okupacijos metu aktyvus LLA narys, 1944 m. rudenį LLA Šiaulių Apygardos štabo vadas, o 1945 m. pradžioje Apygardos vadas ir Partizanų būrio organizatorius. Vykstant karui 1945 m. okupanto suimtas.

2. Ltn. Ožeraitis Jurgis, artilerijos karininkas. Nacinės Vokietijos okupacijos metu LLA Kretingos apskrities Rinktinės štabo vadas, o 1946 m. Kretingos apskrities Partizanų rinktinės "KARDAS" pirmasis vadas. 1946 m. kovo mėn. suimtas.

3. Karininkas Vaitelis Danielius, artilerijos karininkas. 1945 m. pradžioje Raseinių apskrities partizanų vadas. 1946 m. vienas ir pagrindinių partizanų vadų. Tikras likimas nežinomas! (P.S. prileidžiama, kad jis su 45 partizanais legalizavosi?!)

4. Ltn. Bacevičius Vytautas, pėst. karininkas. Vienas iš pagrindinių partizanų vadų, vadovavusių partizanams Suvalkijoje. 1945 m. vasarą Marijampolės apskrities partizanų "Vytauto" rinktinės vadas. 1945 m. pavasarį "TAURO" apygardos štabo viršininkas. 1946 m. jau kaip suimtas dalyvavo liudininku Vilniaus teisme, kai buvo teisiamas "TAURO" Apygardos štabo narys kar. Ant. Ylius. (P.S. Kartu ten liudininkais buvo ir kiti suimti "TAURO" štabo nariai: plk. Butkevičius, mjr. Taunys ir agr. Pupelis). Vėliau, po rugs. mėn. 1946 m., Vyt. Bacevičius ir kiti trys buvo Vilniuje teisiami ir nuteisti!

5. Karininkas Žaliaduonis Vincas, pėstininkų karininkas, 1947 m. rugpjūčio mėn. buvo Šiaurės Rytų Lietuvos partizanų "Vytauto" Apygardos vadas 1947 m. rudenį išvengė klastingo suėmimo. Vėlesnis likimas nežinomas.

Iš šitos gausios ir prasmingos kraujo aukos kurią XIX K. m. laida sudėjo ant Laisvės paminklo, iš tų laidos pasišventelių, kurie okupaciniais metais dirbo pogrindyje, o karui prasidėjus savanoriškai įsijungė į Lietuvos kariuomenės atkūrimą ir karo metais su ginklu kovojo fronte ar Lietuvoje vidaus apsaugos kariškoje tarnyboje, o pokario metais Lietuvos partizaniniame kare, atrodo, mūsų XIX K. m. laida

savąją duotąją priesaiką įvykdėme garbingai.

Remiantis aritmetiniu apskaičiavimu, gyvųjų turėtų būti 100!

O dabar, susikaupimo ir tylos minute pagerbkime savo laidos nužudytus, žuvusius ir mirusius mokslo draugus, pareiškime gilią pagarbą ir visiems tiems ir toms, kurie paaukojo o ir šiandien pasiryžę paaukoti savo gyvybes už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Ačiū!

Užbaigdamas laidos sąrašo patikrinimą, norėčiau prie šio garbingo Laisvės kovų paminklo pakartoti savąjį troškimą, kurį kalbėjau užbaigdamas savo atsiminimų IV dalį "Karyje", bet šį kartą jį pakartosiu ne tik savo, bet visų mūsų laidą baigusiu vardu.

...Vildamiesi gražia ir laiminga Lietuvos ir lietuvių tautos ateitimi, tikėkime, kad po metų dešimties ar šimto sulauksime dienos, kurioje atsiras ir 2-sis Niurnbergas, kuriame prieš teisingumą atsistos tikrieji šių dienų nusikaltėliai ir piktadariai, žmonių žudikai, valstybių ir tautų pavergėjai, o šiandieną nekaltai šmeižiamieji ir pažemintieji atgaus garbę ir bus pripažinti teisiaisiais...

Tada ir tik tada, mūsų pavergta Tėvynė susilauks laisvės ir nepriklausomybės, o lietuvių tauta bus apvainikuota užpelnytu garbės vainiku.

Tikėkime, kad tik tada Gedimino kalne sostinėje Vilniuje ir prie Nežinomo kareivio kapo suplevėsuos trispalvės vėliavos, o gražiuose Lietuvos miestuose atsibus mūsų šaunieji gediminėnų, vytenėnų, radvilų ir padangių sakalų pulkai.

Tikėkime ir tai, kad tada į plačiuosius Lietuvos laukus, pakelių kryškeles ir miškus ir į ištuštėjusias sodybas sugrįš budrasis Rūpintojėlis ir palaimins žinomų ir nežinomų tautos didvyrių kapus, o mūsų puikiosios ir gražios lietuvaitės juos papuoš gražiausiomis nevystančių ir amžinai žydinčių gėlių žiedais. Dieve, tai padėk!"

Suvažiavimas baigtas Jaunimo centre pietumis, kurių metu ryškėjo mintis, jog ir vėl reiktų po penketo metų susitikti.

Atkelta iš psl. 287

lankė visa eilė Kanados federalinės valdžios politikų, taip pat Ontario provincijos atstovai ir Toronto miesto representantai.

Šiomet pagrindinę kalbą suvažiavi-

me pasakė federalinio parlamento narys Bob Hicks, kuris gerai yra susipažinęs su NATO ir Kanados gynybos sistema.

Baigiant suvažiavimą, buvo priim-

ta rezoliucija, liečianti Pabaltijo pavergtąsias valstybes. Rezoliucija buvo pasiūsta Kanados valdžios 5 ministeriam ir daugeliui parlamentarų.

*

SAVANORIO SŪNUS

(Tąsa iš Nr. 5)

Andrius Norimas

— Dėl Dievo meilės, tik nedaryk jam nieko blogo!

Algis nusišypojo. Jis visai ramus.

— Visiškai apie tai negalvoju. Aš tik noriu jį įtikinti, kad jis neteisingai elgiasi.

Pagaliau Rasa pasakė vedėjo adresą, ir Algis išėjo. Likusi viena, ji ilgai negalėjo nusiraminti. Šitoks pasiūlymas sukretė ligi pat sielos gilumos. Širdis virpėjo ir blaškėsi. Kaip jai dabar reikėjo Jono!

Tuo tarpu vedėjas Kireilis susimąstęsėjo į mokyklos namų link. Nuleista galva, tarytum nusiėmęs ar ką apgailis. Tik prie pat namų durų jis pakėlė galvą ir net krūptelėjo, pamatęs aukšto ūgio jauną vyrą. Suraukti antakiai ir agresyvi išvaizda tuoj atsispindėjo vedėjo pakeltuose pečiuose ir baimingame žvilgsnyje.

— Ar ponas Kireilis?

— Taip... Ko jūs norite?

— Esu siunčiamas partizanų štabo. Mes turime žinių, kad tamsta labai pataikaujate vokiečių okupacinei vyresnybei. Tai nesiderina su lietuvių tautos siekimais išlaikyti gryną lietuviškumą mokyklose. Perspėju tamstą, kad liautumeis. Atraskite priemones ir būdus, o jei ne, tai turėsime tamstą griežtai nubausti. Antrojo perspėjimo nebus. Bausmė gali būti labai skaudi... Iki greito pasimatymo! Žinokite, kad mes sekame kiekvieną jūsų žingsnį!

Ramiais žingsniais jaunas vyras atsitolino, palikęs be žado stovintį vedėją. Nors Kireilis sekė akimis nutolstantį, bet akys nematė, o liežuvis nesisuko išstarti bent žodį. Visu kūnu ėmė virpėti ir vos sugebėjo atsirakinti duris.

Rasa net nustebo taip greit sūnui sugrįžus. Išgąstingai žvelgė į jį. Sekundę ją kamavo baisi mintis. Pagaliau ryžosi klausti ir priėjo prie sūnaus, kuris, nė žodžio netaręs, atsėdęs sklaidė laikraščio puslapius.

— Ką tu jam padarei, Algi? Aš bijau...

— Bijai? Ko? Kad aš jam pasakiau kelis žodžius?

Kad perspėjau?

— Ar tikrai tik perspėjai, Algi?

Algis jau šypojo ir apkabino motiną.

— Pamatysi rytoj, kai nueisi į pamokas. Juk tu nemesi šios tarnybos. Ir aš nenoriu, kad nustotum pajamų. Juk aš dabar negaliu tavęs išlaikyti, slapstydama, todėl geriau tau pačiai užsidirbti pragyvenimui. Tu dirbi tautai naudingą darbą. O tokie kireiliai tau nebetrukdyt. Nebijok! Aš galvoju, kad jis paklausys mano perspėjimo.

Kitą rytą nuėjusi į mokyklą Rasa įsitikino. Kireilis jau buvo atėjęs ir sėdėjo mokytojų kambaryje. Lyg nudžiugęs jos atėjimu jis tuoj pakilo ir priėjo, nes juodu buvo vieni.

— Ponia... Aš noriu jūsų atsiprašyti... Aš apsigalvoju... Atleiskite man ir užmirškite, ką vakar sakiau!

Rasa nusišypojo. Ne dėl to, kad jai būtų malonus Kireilio atsiprašymas. Ji suprato, kad sūnaus pasikalbėjimas atvedė į protą benueinantį pataikavimo okupantui keliais mokyklos vedėją. Ar bent jis pabūgo partizanų baudimo. Jai buvo malonu, kad Algis taikiai būdu išsprendė dvi problemas: Kireilio atvirtimą į teisingą lietuvišką kelią ir jos pačios pasilikimą mokykloje.

— Aš jau nebeypokstu, jeigu jūs pats susipratote...

Įeinantieji mokytojai išgelbėjo Kireilį nuo tolimesnės nemalonus kalbos, ir jis greit atgavo pusiausvyrą. Rasa tarsi dar didesniu pasišventimu mokė savo mokinius, jausdama turinti tvirtą užnugarį.

Šiandien Rasa ypatingai nenusiteikusi darbui. Išleidusi sūnų į nežinią, ji pati išėjo iš kuklaus buto, kuriame gyveno tik laisvomis nuo darbo dienomis, o kas naktį nakvodavo. Kaip ateinanti virėja ir šeiminkė (ak, ar nepriklausomos Lietuvos laikais jas nevadindavo tiesiog tarnaitėmis?) ji privalėjo būti Jurgio Kalniečio namuose jau šeštą rytą. Nuo virtuvės durų ji turėjo ir raktą.

Vos įėjusi, tuoj ėmė ruošti savo ponui pusryčius.

Lentpjūvės vedėjas Kalnietis gyveno vienas dideliame atskirame name, nes su žmona buvo išsiskyres. Jam išėjus į lentpjūvę, šeiminkavo Rasa, kol Kalnietis apie antrą valandą pareidavo pietums. Vakarais jis paršliopindavo gana vėlai, dažnai jau įgėres, arba ir su kokia nors kompanija. Spekuliuodamas statybine medžiaga, šalia atlyginimo jis uždirbdavo stambias rublių sumas. Be to, kyšininkai beveik tiek pat pridėdavo. Todėl jis stengėsi visą šią krūvą pinigų su draugais lėbaudamas išleisti.

Kartais ir vienas su kokia nors mergšė pareidavo. Tačiau Rasa to jau nebematydavo, nes jos pareigos baigdavosi pietų paruošimu ir po to virtuvės bei valgomojo galutiniu sutvarkymu, šeiminkui dar esant tarnyboje.

Virtuvėje Rasa tuoj pat pastebėjo didžiausią netvarką. Keli tušti degtinės buteliai ant stalo, praviros spintelės, lėkštės su paliktu jose maistu, nešvarios arbatinės stiklinės, gėrimų taurelės rodė, jog vakar čia buvo puotauta. Kai kurios taurės turėjo aiškius lūpų dažų pėdsakus.

“Matyti, linksma kompanija čia lėbavo... Gal kokia šliundrė virtuvėn likučius sunešė...”

Patikrinsi maisto spintelę, Rasa pasibaisėdama nustatė, kad ji visiškai tuščia... Matyti, svečiai buvo labai išalkę ir pristigę maisto stvėrė bet ką sugriebdami. Užkūrusi viryklą ir pastačiusi virti vandenį, Rasa vėl užsimetė skarą ir išbėgo į krautuvę. Čia ji Kalniečio sąskaiton imdavo skolon maisto produktus. Nors dar buvo anksti, bet krautuvė jau atidara, nes pritaikyta tarnautojų patarnavimui. Apsnūdęs pardavėjas padavė ko Rasa prašė ir užrašė bendrą sumą į Kalniečio knygutę.

Grįžusi dar į tylius namus, jau nekliudomai tvarkėsi virtuvėje ir dėliojo ant padėklo visa, kas reikalinga pusryčiams vienam žmogui. Tuoj atsiminė, jog dar nepatikrino, ar kiti kambariai tvarkoje, nes, draugui Kalniečiui valgant, ir valgomajame privalo būti tvarka.

Ji net galvos stvėrėsi, pamačiusi didžiausią chaosą. Valgomajame visos kėdės išvartalios, salione ant sofos paliktos dvi taurės išsiliejusios, sugadinamos jau ir iš seniau suterliotą medžiagą. Visur grindyse sumindžiota maisto likučiai, numestos nuorūkos ir išlaistyta degtinė.

“Čia buvo kažkokia orgija! Kaip arklių primindžiota!”

Ji rankiojo, dėliojo, skuduru šluostė ir pasukubomis viską tvarkė. Paprastai Kalnietis keldavosi aštuntą valandą, nes devintą jau išeidavo į lentpjūvę.

Tačiau senas sieninis laikrodys kimiai išmušė aštuonias, o miegamajame jokio garso, nors durys praviros tiek, kad galima būtų įkišti galvą.

“Turbūt girtas tebemiega... Kad tik nepramiegotų savo tarnybą!”

Atsargiai pravėrė neužsklėstas duris ir pasižiūrėjo į plačią lovą. Miegamojo palubėje dar tebedegė elektros lempa ir Rasa paspaudė prie pat durų įjungėją. Pamatė lovoje šalia juodų Kalniečio ūsų šviesią, garbanotą galvelę. Prie lovos ant grindų kumpsojo išdraikyti moteriško apsirengimo daiktai.

“Jei taip, tai tegul pramiega visą savo tarnybą! Kai gaus iš vyresnybės papeikimą, gal tada susipras... O gal... gal toji moteris jo lovoj nėra lakintinė, o jo žmona? Gal jie vakar vestuves kėlė? Juk bolševikai nepripažįsta bažnytinių apeigų. Užsirašė apskrities vedybų biure — ir jau vedę! O gal tai jo tikroji žmona sugrįžo, tai ir atšventė sugrįžtuves? Juk menkiausia proga jie dabar vis puotauja...”

Kiek pagalvojusi nutarė vis dėlto prikelti Kalnietį.

“Kas man rūpi su kuo jis naktimis miega! Juk mano tarnyba ją pavalgydinti ir aptvarkyti butą, o į asmeninius reikalus neprivalau kištis.”

— Laikas keltis, drauge Kalniet!

Ji pakankamai garsiai sušuko, bet abi galvos nė nekrustelėjo. Net išsigando, pagalvojusi, kad juodu gal negyvi — ką gali žinoti, kaip jie čia vakar puotavo, kaip tvarkėsi ir kokie svečiai buvo...

— Kelkit!!

Jau prie pat lovos Rasa sugriaudė skardžiu balsu ir pajudino Kalniečio petį. Jis murmedamas pasuko veidą jos pusėn ir primerkęs akis stengėsi pamatyti, kas jį kelia. Pažinęs Rasą, staiga atsisėdo. Tuo pat metu šalia pajuto kažką raivantis.

— Kas čia?

Jis žvelgė į Rasą, lyg iš jos laukdamas atsakymo. Paskui staigiu judesiu atmetė nuo savęs antklodę, bet tuoj vėl ją užsidengė.

— Išeikite, prašau...

Rasa netarusi nė žodžio išėjo, nes Kalnietis kėlėsi, o ji nenorėjo rizikuoti pamatyti, ar jis visą naktinį drabužį apsivilkęs. Po minutės jis ją pasivijo, rišdamas chalato juostą.

— Iš kur Lionė atsirado mano lovoje?

Jis atrodė labai susijaudinęs, nustebęs. Balsas kimus, o veidas tarsi ištinęs.

— Ar aš žinau? Ar ji Lionė, ar Jonė, kas man? Aš atėjau pranešti, kad pusryčiai paruošti, nes pamigote...

— Mes čia vakar atšventėme Antrojo pasaulinio karo pabaigą, tai ir papuotavome... Buvo daug žmonių... Ir moterų buvo, atsimenu... Ir Lionė... Bet kaip ji atsirado mano miegamajame, aš nežinau!..

Rasa norėjo nemandagiai atsikirsti, bet susilaikė.

— Jau po aštuonių, ir jūs turite eiti į tarnybą.

Ji tai ramiai ištarė, tarytum negirdėdama Kalniečio teisinimosi. Jis stvėrėsi už galvos.

— Į tarnybą?.. Jokių būdu negaliu! Galva plyšta!..

Čia pat telefonas. Jis pakėlė ragelį ir paprašė lentpjuvės numerį. Kažkam atsiliepus pranešė, kad serga, prašydamas jo netrukdyti. Matyti, išgirdusi kalbą, iš miegamojo išėjo jo nakties partnerė. Rasa tyliai pasitraukė į valgomąjį, palikdama juodu salione ir ėmė triūsti, baigdama ruošti pusryčių stalą. Rytinė Kalniečio kava buvo jau ataušusi, todėl ji išsinešė ją virtuvėn pakeisti karštesne. Net virtuvėje girdėjo aukštą, cypiantį Lionės diskantą ir Kalniečio žemiausio rakto bumbsėjimus. Nenoromis klausėsi jų pokalbio.

— Iš kur tu čia atsiradai?

— Aš visą laiką čia buvau! Ar neatsimeni?

— Nieko neatsimenu!..

— Tu juk mane bučiavai! Prašei, kad pasilikčiau!

— Tu tik išsigalvoji!

— Negražu taip, Jurgi! Juk aš jokių pretenzijų į tave neturiu!

— Matyt, kad buvau labai girtas...

— Buvai! Ir dar kaip!

— Sakyk, kaipgi aš elgiausi? Ką dariau? Ar gali būti?

— Aha! Dabar aš suprantu, kodėl tave žmona paliko!..

— Geriau išeišk iš čia!

— Ko tu purkštauji?

— Išeišk iš mano namų! Kad tavęs nė kvapo nebūtų!

— Matai, koks jis! Prisiviliojo, o dabar — išeišk!..

— Aš tavęs neviliojau... Tik per girtumą į lovą įsibrovei!..

— Dabar tau nepatogu prieš tarnaitę... Todėl meluoj!

— Nekalbėk niekų! Aš dar šiek tiek atsimenu.

— Žinoma, tau gėda prieš savo virėją... Cha, cha, cha!

— Visiškai ne! Jokia čia gėda, jei nieko nedariau su tavim... tik tau turi būti gėda! Bet tu jos nė kiek neturi! Sakau — išeišk!

— Vis dėlto tu esi gyvulus!

— O tu kas? Tik ir žinai, kaip kokia gegutė, į svetimas lovas!..

— Pasikark!

Trinktelėjo durys ir viskas nutilo. Rasa pasijuto tarsi prasikaltusi, pasiklausiusi svetimo gyvenimo iškarpos. Kažkuris iš jų dabar vonios kambaryje prausėsi, nes girdėjo užiant vandentiekio vamzdžius ir pliuškenant vandenį.

“Neįdomu klausytis kažkokios Kalniečio lakintinės išmetinėjimų. Bet iš viso keista — kodėl Kalnietis išsiskyrė su savo žmona? Ką Lionė kalbėjo ir užsiminė apie jų intymius santykius... tai sunku būtų patikėti, nes jis vyras dar nesenas ir, atrodo, dar pilno pajėgumo.”

Dar kartą trinktelėjo kažkokios durys. Atrodė, kad paradinės.

Rasa net krūptelėjo, išgirdusi čia pat Kalniečio balsą. Iš čiaupo tuo metu garsiai bėgo vanduo į plautuvę, ant krosnies gi kunkuliavo verdamos bulvės. Be to, ji lyg ir buvo linkusi į niūniavimą, nes visada dirbdama jei ne balsiai dainuodavo, tai bent niūniuodavo kokią dainelę, ar šiaip melodiją.

— Aš sakau, ar nepykstate?

Kalnietis pakartojo jai išgąstingai šuktelėjus. Ji užsuko čiaupą, nes plautuvė jau pribėgo pilna vandens.

— Už kągi pykčiau?

— Už tai, kad svečiai tokią netvarką paliko... Aš buvau per... per girtas... kad tvarkyčiau... Mačiau, kad valgomąjį jau aptvarkėt!..

Rasa juto, kad Kalnietis bando švelninti padėtį, bet nutarė apsimesti neatlaidžia.

—Taigi, man daugiau darbo! O juk nebuvo iš anksto sutarta, kad turėsiu tvarkyti ir po svečių!..

Kalnietis šyptelėjo kaltumo šypsena. Atsikosėjo į kumštį.

— Na, dėl tos Lionės, tai... nesusipratimas! Buvau per daug išgėręs, tai nieko nepaisiau ir netvarkiau... Net nežinau kaip ji...

— Aš visai ne dėl jos! Tai juk ne mano reikalas!..

Dabar nustebo Kalnietis.

— Tai... dėl kokių gi svečių jūs nepatenkinta?

— Dėl visų! Ar matėte, į ką pavirto sofa ir visas salionas? Sofą reikės išmesti arba bent naujai aptvarkyti!.. Šitaip tiktai tam tikra gyvulių rūšis daro!

— Žinau, čia daug kiaulių ir buvo... bet... tokie

baliai labai reti...

— Ne taip jau reti, o kas savaitę tikrai! Ir kiekvieną kartą man reikia valyti, plauti grindis, gramdyti purvus, rankioti nuobaigas ir visokias stiklų skeveldras! Juk buvo sutarta, kad aš ateisiu tikrai jums valgi virti ir butą tvarkyti, bet ne gramdyti!

— Na, aš pridėsiu algos, gerai? Už kiekvieną šitokią valymą — kaip už visą savaitę, gerai? Ar tada būsite patenkinta?

— Man nesvarbu pinigai ir algos pridėjimas! Svarbiausia... tasai pažeminimas kitų pabirienę suiminėti... Juk nesu vergė!

Kalnietis nutilo ir susimąstė. Paskui tartum iš naujo norėdamas apžvelgti Rasą, atsitraukė atgal ir žiūrėjo, vedžiodamas akimis nuo viršugalvio ligi pat žemomis kulnėmis batukų.

— Aš iš karto pamačiau, kad ne! Visiškai priešingai! Man jūs atrodėte tokia kilni... lyg kokia senovės kunigaikštienė... Aš beveik jas tokiomis ir įsivaizduodavau... Maniau, kad šiam darbui visai netiksite ir paėmiau, na, lyg pabandymui... Pasirodo, jūs ir virti specialistė, ir ekonomė puiki, ir butą visada sutvarkote... Žodžiu, darbšti, švari ir žinovė! Nenorėčiau jūsų nustoti, nes kitos tokios tikrai nerasiu! Žinau, kad tuo aš jus lyg ir paikinu, bet nors kartą juk turėjau pasakyti, ar ne?

Rasa juto — Kalniečio žodžiai ją veikia silpninančiai. Kokia gi moteris nemėgsta pagyrų ir komplimentų? Žinojo, kad nevisada pagyrimas yra išreiškiamas nusipelnusiam, tačiau tokios aukštos kvalifikacijos ji dar nebuvo girdėjusi, tik nebent iš sūnaus.

— Aš tik žinau, kad aš stengiuosi...

— Yra tokių, kurios stengiasi, bet joms gerai neišeina! O jūsų darbuose tuojau galima pajusti patyrimą, stažą ir... inteligenciją. Taip, tikrai, ne tik inteligenciją, bet net savotišką eleganciją! Iš viso, jūs dar jauna ir graži! Stebiuosi, kodėl gi dar našlaujate? Argi negeriau būtų rasti sau kitą gyvenimo draugą?

Rasa tylėjo. Tarytum bijojo, kad prasitarusi neišsидуotų.

— Na, sakykite! Juk kiekvienas vyras džiaugtųsi tokią moterį gavęs! Jūs seniau galėjote pasirinkti tinkamą ir patį geriausį Ar seniai netekotes vyro?

— Jau seniai...

Jis patylėjo, lyg stengdamasis suvokti, kodėl jauna moteris taip anksti nustojo vyro. O gal galvojo kodėl ji antrąkart neteka?

— Vadinas, jūs jį labai mylėjote?

Rasa tik lėtai nuleido patvirtinimui galvą.

— O dabar?

— Taip, ir dabar jį myliu.

Kalnietis išskėtė rankas.

— To tai negaliu suprasti!

— Niekad ir nesuprasite.

Jis atidžiai pažvelgė.

— Jūs taip galvojate? Suprantu, kad moterys dažnai išteka dėl tam tikrų išskaičiavimų, o vėliau pamato, kad jos negali sugyventi su pasirinktuoju žmogumi...

— Gal ir jums taip buvo?

— Panašiai... Bet tuo skirtumu, kad aš buvau tasai, kuris žiūrėjo naudos. Dar seniau, anais laikais... Ji buvusi dvarininkaitė... turtinga! O dabar juk visi turtai velniop! Tai ir ji nuėjo velniop!...

Jis neaiškino, kodėl taip keiksoja, Bet Rasa ir be aiškinimo suprato.

— Ar vaikų turėjote?

— Du. Mergaitė seniai mirė kūdikiu, o sūnus dabar pavirto banditu...

Dar aiškesnė šviesa Rasai, bet ji nenori parodyti, kad suprato.

— Man visada gaila išardytų šeimų...

— Mano šeima neišardyta! Mes tik sykiu negyvename. Šiais laikais juk ir nereikia perskyrimų!

Atrodė, kad Kalnietis nemėgo šia tema kalbėtis, todėl ėmė žvalgytis po virtuvę. Atidarinėjo spintele, traukinėjo stalčius, įkišo nosį į maisto kamarėlę. Paskui vėl po spintele sujo.

— Ko jūs ieškote?

— Galvą labai skauda... Gal rasiu kur nors citrovanilijos.

— Aš atnešiu...

Rasa nuėjo į vonios kambarį ir iš ten netrukus atnešė sulankstytą popierėlį su milteliais. Kol Kalnietis atidaarinėjo vokelį, ji pripylė stiklinę šalto vandens iš čiaupo ir padavė. Supylęs ant pusiau iškišto liežuvio iš sulenкто popierėlio baltus miltelius, pabaksnojo rodomuoju pirštu, kad visi milteliai nubyrėtų ant melsvai pabalusio liežuvio paviršiaus. Neatsikvėpdamas išgėrė visą stiklinės vandenį.

— Ačiū! Dabar einu pamiegoti! Galite paimti pusryčius, nes neturiu jokio apetito!

Šlepsėdamas šliurėmis, nušlameno į savo miegamąjį. Rasa nė neklausė apie Lionę, nes suprato ją jau išsinešdinus. Neskubėdama ruošė pietums produktus, tačiau dar nevirė ir nekepė. Parsinešusi

šeimininko pusryčius nuo valgomojo stalo, pati suvalgė dalį, nes namie nebuvo valgiusi. Paskui tylomis stverkė butą, stengdamasi nekelti bildesio. Prieškariniu plaukiniu šepėčiu nušlavė grindis, aptrynė skuduru kėdes ir stalus, pabandė valyti dėmes sofoje, sustatė visus baldus sena tvarka. Grįžusi virtuvėn, plovė taures ir indus muiluotam vandenyje, šluostė ir sudėjo viską į skirtas vietas. Visi šie darbai užėmė visą dėmesį, ir ji pamiršo pokalbį su Kalniečiu.

“Kadagi baigsis mano kančios? Kada nustosiu tarnauti kitiems ir slapstytis? Vis dangstausi svetimomis pavardėmis, vis apsietu esanti Algio teta, o ne motina... Ak, nebetikiu, kad bolševikai išeis iš Lietuvos... Štai, sako, Europoje pasibaigė ilgas karas. Aišku, Vokietija vėl parklupdyta. Nugalėtojai komunistai, nes jiems padėjo Amerika... Irgi demokratai! Sąjungininkai su plėšikais! Nejau bolševikai visą pasaulį užkariaus, kaip visada to troško ir siekė? O, tai būtų ištisas tautų kalėjimas!... Palengva, bet tikrai ir lietuvių tauta bus išnaikinta... Kiek jau išvežė, o dar vis veža, prisidengdami visokiomis priežastimis — vis svetimų žemių savanoriai vežami dirbti! Kitoks savanoris buvo mano Algis! Tyraširdis Algis. Ir jis savo noru pasirinko vargą ir mirtinus pavojus kovodamas su okupantu! Abu mano vyrai tai tikrieji savanoriai! Bet kas iš to? Vienas žuvo kautynių lauke prie Giedraičių, o antrasis vėl — ieško tik greitos ir neišvengiamos mirties!..”

Neramios mintys lydėjo tvarkymą, darbą ir daiktų dėliojimą į skirtas vietas.

“Kad šitaip visa Lietuva vėl atsistotų tokia, kaip buvusi! Kaip būt gerai! Neliktų visų tų nevidonų, perėjūnų, mongolų... Atgytų, suklestėtų visas kraštas, kaip pirmiau! Dabar viskas sustojo...”

Išgirdo šnypščiant katilą su bulvėmis ir nubėgo į virtuvę. Nukėlė puodo dangtį ir išleido garus. Vanduo nuseko, tik putos dar pasiliko kibdamos prie puodo sienelių. Su šakute pasmeigė, bandydama, ar jau minkštos bulvės, bet šakutė dar stangriai smigo.

Nesant kito darbo vis žvilgčiojo į laikrodžio rodykles, kurios nenumaldomai judėjo pirmyn. Dabar rodė antrą valandą. Tuo laiku Kalnietis visada valgydavo pietus. Bet šiandien, kada jis lyg ir serga, Rasa nutarė jo nežadinti, o paduoti pietus jam atsikėlus.

“Jis dar nė pusryčių nevalgė... Gal pažadinti?”

Jau pasisuko eiti į kambarius, bet tarpduryje jau kėpsojo Kalnietis.

— Puikiai miegojau! Ir alkanas kaip vilkas! Galvą visiškai nebeskauda... jūs būtumėt labai gera gydytoja arba slaugė!

— Kad jūs pats paprašėte citrovanilijos...

— O kasgi ją čia atgabeno? Ar ne jūs? Pačiomis pirmomis dienomis... Atsimenate? Aš tai gerai atsimenu. Iš viso, aš visada gerai atsimenu, kas man yra padaręs gera... Nors ir pikta taip pat atsimenu...

Rasa menkai klausėsi nešiodama į valgomąjį lėkštes ar dengdama stalą. Kalnietis kalbėjo paskui ją vaikščiodamas. Atrodė, kad nuobodžiavo. Paprastai tik vakarais jam namie būnant įslinkdavo su kyšiu koks statybinės medžiagos prašytojas. O šiandien jis visą dieną namie.

— Bet aš dar lyg jaučiu temperatūros... turėčiau vėl gulti...

— Galite atsigulti po pietų.

Rasa uždėjo ant lankainių keptuvę ir tirpdė taukus. Šalia jau buvo padėta gabalais supjaustyta jautiena.

— Taigi... Bet kasgi vakare man vakarienę paruoš?

— Aš juk visada jums paruošiu arbatos ir užkandžio. Kai išeisiu, tai ir šiandien pats savimi pasirūpinkite.

(Bus daugiau)

Iš Marijos Gimbutienės, **BALTAI PRIEŠISTORINIAIS LAIKAIS**, p. 66. Vilnius, 1985 m.

Prof. dr. M. Gimbutienė yra pasaulinio garso mokslininkė, archeologė, svarbių knygų, raštų autorė. 500 m. pr. m.e. reiškia 500 metų prieš Kristų.

Kodėl lietuvių tauta taip sumažėjo, sunyko? — Gal per mažai domėjimosi lietuviška kultūra, papročiais, dainomis, lietuvių kalba, raštais? O gal mažas prieauglis, pataikavimas svetimiesiems, mišrios vedybos, priėmimas svetimųjų kalbų vedė į pražūtį savo tautą. Linkėtina, jaunoji lietuvių karta tų klaidų nekartos.

Kviečiame skaitytojus pasisakyti. Taip pat bandykite apskaičiuoti, koks žmonių skaičius gyvena dabar tose žemėse. Įdomesnius atsakymus spausdinsime. Būtų ypač įdomi jaunimo nuomonė, jų pasisakymai.

Red.

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė

531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitul" skirtą medžiagą

Sesers žodžiai broliui

L. ŠVALKUS

*Išėjau mažytė vartų neužkėlus,
Širdin pasiėmus ilgesį namų.
O likai tu, broli, ginti Tėviškėlės,
Pasitikti priešo ir baisių dienų.*

*Ir žinau, o broli, tu budi kas naktį
Ir seki kur priešo šūviai nuaidės.
Neateis motulė pasakos pasekti,
Nepriqlaus galvelės prie tavos širdies.*

*Tau dangus-pastogė, tau giria motulė
Kloja patalėlį samany žalių.
Ir dainuoja eglės: "Čiučia liūlia
Pailsėk, karžygi, po sunkių kovų".*

*Tu žaizdas nuplauni mūs laukų upely
Ir klausais kaip verkia žemė kruvina,
Jauti kaip iš kapo bočių vėlės kelias,
Klausiu: "Kur išėjo džiaugsmas ir daina?"*

*Nežinau, o broli, ar sulauksi ryto,
Ar matysi saulę, kai languos vėl žais,
Gal naujam vėl mūsų su žaizda parkritęs,
Apkabinsi žemę ties laukų beržais...*

*Galbūt nežinosiu net kur tavo kapas,
Pastatyti kryžiaus niekas neateis,
Tik nukris nuo beržo pasimelsti lapas,
Verkdama eglutė apsilies sakais.*

*Kai svaigiam gegužų nustos vėjai pūtę,
Mūsų Tėviškėlėj nieks laukų nears.
Gal tik tau ant kapo pražydės žibutė
Ir primins tau meilę taip mažos sesers.*

*Išėjau mažytė vartų neužkėlus,
Širdin pasiėmus ilgesį namų.
Ir prašau Dievulio laisvės Tėviškėlei,
O tau, brangus broli, vėl šviesių dienų.*

BIRŽELIS

Prabėgo 47-ri metai nuo tragiškųjų birželio dienų, kai naktį dešimtis tūkstančių ramių Lietuvos gyventojų šunų lojimas, sunkvežimių burzgimas ir durų daužymas prikėlė iš miego. Davė valandą laiko pasirošti, okupantai rusai išvežė į nežinią, badą, šiaurės šalčius ir beteisių žmonių merdėjimą.

Ar galėjo būti kas nors žiauresnio, šėtoniškesnio kaip šis nekaltų žmonių naikavimo būdas. Nekaltų žmonių — nes vežė jaunos, senus, kūdikius ir

ligonius... kuo jie nusikalto? Nusikalto, nes buvo lietuviai, savo kruvinu prakaitu ir sunkiu darbu susikūrę sau gražesnį gyvenimą. Nusikalto, nes karštai mylėjo tėvynę Lietuvą ir laisvę... Tai buvo jų visų kaltė ir todėl sukimšti į gyvulinius vagonus, dusdami be oro, vandens, kiti net be maisto kelias dienas laukė tokiose sąlygose, be žinios kas jų laukia. Vieni dar vagonams tebestovint užduso, kiti visiškai nebetekę vilties, pasiekė tolimąjį Kazach-

staną, Altajaus kraštą ar plačiosios Rusijos Antarktikos sritis.

Nežiūrint nežmoniškų sąlygų, kaulus geliančio šalčio, bado ir ligų, bei neįprasto vergų darbo, dalis išliko gyvi. Dalis po Stalino mirties buvo amnestuoti, dalis grįžo į tėvynę, o maža saujelė net pasiekė Ameriką.

Pasiekę laisvės šalį Jungtines Amerikos Valstijas, dar kiek laiko net su savaisiais buvo nekalbūs, tik vėliau apsipratę papasakojo apie savo kryžiaus kelius, apie sąlygas, kuriose gyveno. Pasirodė pirmosios knygos: "Palik Ašaras Maskvoj" Armonienės, "Tautų Kapinynas Tundroj" Tautvaišienės, "Vergijos Kryžkeliuose" ir "Grįžimas į Gyvenimą" Rūkienės, "Pėdos Mirties Zonoje" Juciūtės, "Kryželiai Arktikoj" Mielienės, Kreivėno ir kitos. Skaitant, to neišgyvenusiems sunku buvo suprasti, iš kur jie turėjo tiek dvasinių ir fizinių jėgų, kad neišprotėjo ir išliko gyvi.

Tiesa, daugelis grįžę į tėvynę, ar pasiekę laisvuosius kraštus neilgai džiaugėsi laisve ir sočiu gyvenimu. Daugelis mirė per anksti, vieni mirė staiga, kiti pasirengę. Tų — Baisiojo birželio — ir vėlesnių vežimų nekaltų aukų nepamiršom ir negalim pamiršti. Privalom kitiems apie tai pasakoti, kad suprastų, koks žiaurus ir baisus yra sužvėrėjęs žmogus...

Apie tai parašė tų išgyvenimų aukos, apie tai rašė ir žymieji pasaulio rašytojai. James A. Michner parašęs apie vengrų sukilimą prieš komunistus veikalė *The Bridge at Andau*, savo 1984 m. išėjusioj novele pavadintoje knygoje *Poland*, novelės formoj rašo apie Lenkiją nuo seniausių iki Solidarnosc laikų. Dažnai mini ir Lietuvą. Šios knygos septintoj, 1987 m. išleistoj laidoj, 596 psl., kalbėdamas apie lenkų valstiečių pastangas suorganizuoti žemdirbių uniją ir tuo klausimu konferenciją tarp valdžios pareigūnų, rusų ir žemdirbių atstovų, aprašo vieno televizijos filmuotojo, kuris iš tikrųjų buvo aukštas sovietų pareigūnas, atsiųstas sekti įvykius, liudijant 59 metų Birutai, kuri drąsiai kaltino santvarką už esančią ir sunkią žemdirbių padėtį, kai už savo produktus gaudami centus, nepaėgia nusipirkti ūkiui reikalingų įrankių, trašų ir namų apyvokai reikalingų prekių, galvojo: "Kaip drįsta ši kaimietė viešai kaltinti vyresnybę?! Jei ji taip pasielgtų Maskvoj ar Kieve, niekas jos daugiau nebematytų... Bulgarijoj ją tuoj sušaudytų, Rumunijoj ją tuoj nutildytų. Mes parodėm Čekoslovakijoj kieno yra jėga ir kas pa-

sidaro, jei kas išdrįsta pakritikuoti valdžią. Kaip drįsta lenkai?"

Būdamas jaunas vyras, jis aktyviai dalyvavo išplėšimo 700,000 lietuvių iš jų namų ir sodybų Lietuvoj ir išbarstymo jų milžiniškų rytinės Rusijos žemių platybėj...

James A. Michener, rašydamas šį veikalą, istorinius faktus tikrino, jam žinias rinko istorikai ir kitų sričių specialistai.

Minint 47-tąsias Baisiojo birželio metines LŠST Stasio Butkaus šaulių kuopa Detroite išleido Matildos Mėlienės "Kryželiai Arktikoj" vertimą anglų klb., vertė Nijolė Beleškaitė Gražulienė, viršelis dailininko Aleksos, spaudė Morkūno spaustuvė. Netrukus knyga bus išsiuntinėta daliniams, valdžios pareigūnams ir bibliotekoms. Kaina nenustatyta. Puiki dovana aukštuosius mokslus baigusiam jaunimui, įvairių minėjimų amerikiečiams kalbėtojams ir pareigūnams. Puikus priminimas pasauliui, kad holocaust kentėjo ir lietuviai, latviai, estai, suomiai ir kiti. Kai 3,000,00 tauta nustoja daugiau nei trečdalis gyventojų, yra holocaustas.

IŠGYVENIMAI PIRMOJO IR ANTROJO PASAULINIO KARŲ LAIKAIS

MYKOLAS ZAKARAS

Gerai atsimenu Pirmąjį pasaulinį karą, vokiečių kareivius, kurie keliaudami į rytus visada poilsiu apsistodavo tėvo ūkyje. Būdavo jie "nušienaudavo" dovilus, avižas, paimdavo arklius, karves, paukščius ir visa kita kas jiems buvo reikalinga. Gi mes, vaikai, pavogdavom iš jų šovinius ir po to, užsikūrę ugnele, ganykloje susprogdindavom, patys pabėgę nuo laužo ir pasislėpę už medžio. Būdavo daug džiaugsmo ir juoko, šoviniams susprogstant.

Karas pasibaigė. Žmonės džiaugėsi ir meldėsi, prašydami Dievo, kad jo daugiau nebūtų.

1917 metų gale ir 1918 pradžioje, tuojau po Kalėdų, tėvas vieną šaltą sekmadienio rytą, pakinkęs arklį į roges, nuvežė visą šeimą į Dotnuvos katalikų bažnyčią pasimelsti, mišioms ir pamokslui išklausti. Bažnyčioje prisirinko daugybė žmonių, kurie atidžiai meldėsi ir šluostėsi ašaras nuo savo veidų.

Pamaldoms pasibaigus, visi žmonės, išėję iš bažnyčios į aikštę, pamatė vietos miestelio gyventoją Butkevičių su nemaža grupe vaikėzų ir merginų, kuris, užlipęs ant bačkos, kumščiais mosuodamas ir rėkdamas kiek tik galėjo išrekti, reikalavo jungtis

prie jo grupės kovai prieš buržujus, kulokus, liaudies priešus atstatant visų tautų lygybę, vienybę, taiką, sukuriant darbininkų socialinį ir kultūrinį naują gyvenimą. Karl Marxo ir Lenino sukurtos idėjos rėmiuose. Tačiau maldininkai, daugiausia vietos ūkininkai, tuos revoliucionierius išvaikė.

Po to sekmadienio triukšmo, savaitės bėgyje, prasidėjo savotiškas ir neįprastas vietos gyventojų judėjimas: Dotnuvos miestelyje atsirado kažkokia valdžia, naktimis gyventojų plėšimai, trobesių deginimai ir, galų gale, žmonių areštai, žudymai. Vieno ūkininko padegtas kluonas, kito — žmona pakarta gryčioje kurotas vyras buvo išėjęs sargybai prie geležinkelio linijos. Mano tėvas, du to vieniškiams broliams ūkininkaičiai Boguševičiai ir trečias ūkininkas Butkevičius buvo areštuoti ir išvežti nežinia kur. Sekančios dienos vidurdinį priešais tėvo ūkį bolševikai vežė rogėmis tris areštuotus vyrus: vienam liepė bėgti iš rogių ir jam bebėgant jį nušovė ir paliko; kiek pavažiavę toliau tokiu pat būdu nušovė antrą ir dar pavažiavę — trečią — paskutinįjį vyrą. Būdavo mes, vaikai, ir visos motinos bėgdavom prie nušautų vyrų, norėdami juos atpažinti, ar ne bus tik mūsų tėvas ar motinos vyras.

Po keturių savaitių tuos žudikus, bolševikus ir žmonių korikus, mūsų Nepriklausomos Lietuvos savanoriai laisvės kovotojai išvyjo iš Krakės, Dotnuvos ir Kėdainių apylinkių. Po to, nei iš šio mano tėvas su savo bičiuliais — kaimynais grįžo namo iš Kėdainių kalėjimo, sunykęs, išalkęs. Kiek džiaugsmo buvo mums, vaikams, sulaukti grįžusio tėvo namo!

1940 m. birželio 15 d. Rusai okupavo Lietuvą

Tą dieną buvau Kaune. Kauniečiai visi gerai žinojo iš Kauno radiofono pranešimo, kad rusų Raudonoji armija žygiuoja okupuoti Lietuvą. Neužilgo rusų tankai pradėjo risti Kauno gatvėmis, lėktuvai skraidė virš Kauno padangėje. Traukinys atgabeno į Kauno geležinkelio stotį tūkstančius raudonųjų kareivių. Čia jiems pasitikti atvyko ir susirinko virš poros šimtų vyrų, moterų ir kitokio plauko komunistų-bolševikų simpatikų, pasipuošusių raudonais skudurais, nešdami raudonas vėliavas su plakatais sveikinant "komradus" "bučiais" ir tam momentui pritaikintais šūkiams ar atneštą Stalino saulę, už išlaisvintą "liaudį" nuo "priešų" skriaudėjų ir smetonininkų. Icikai ir soros dominavo tame susibūrimė. Du Lietuvos kariuomenės karininkai, eję iš Šančių į Kauno

miestą, buvo užpulti nuplėšiant jiems antpečius. Jie suspejo pabėgti ir pasislėpti prie geležinkelio stoties esančiuose viešbučiuose. Policininkas, gavęs sargybinis iššaukė policijos rezervą suirusiai tvarkai atstatyti. Po to Kauno gatvėse patruliavo rusų kariai ir jų tankai stovėjo ant kiekvienos gatvės kampo. Radiofonas skelbė rusų drausmės potvarkius... Sekančios dienos rytą lietuvių spauda pasikeitė: dingo lietuvių gyventojų gyvenimo patriotiniai aprašymai, pranešimai, žinios ir t. t. Toje vietoje buvo rašoma apie mūsų tautos vadų negerovę, šmeižtą, neapykantą primetant jiems šiokius ir tokius nusikaltimus, kuries iš pirmos nakties dingo, nes rusų NKVD buvo areštuoti ir pašalinti nežinia kur.

Po mėnesio iš komandiruotės (tarnavau Vidaus reikalų ministerijos žinioje) grįžau į savo seną tarnybą Kretingoje. Grįžęs čia radau esamose įstaigose naujus "viršininkus," kurie vienas kitą vadindavo "draugais". Naujieji "draugai" man buvo nepažįstami net visai nematyti. Iš senesnių tarnautojų sužinojau, kad seni viršininkai yra rusų areštuoti per pirmąją bolševikų Lietuvos okupacijos naktį. Areštus vykdė NKVD su pagalba vietos Sionistu Boras Mauša, Singter, T. Šernas, Šerman ir eilė kitų, kurie aktyviai bendradarbiavo su rusais — NKVD.

Po vienos kitos savaitės Kretingos vykdomojo komiteto (buvusi Kretingos apskrities viršininko įstaiga) įsakymu mane perkėlė į Salantų valsčiaus įstaigą, kurioje nebuvo jokio darbo, nes čia visą tvarką vedė vietos komunistas (kalvio sūnus) draugas Būda, Salantų pradžios mokyklos vedėjas (jo pavardės neprisimenu) ir rusas NKVD kpt. ir jų suorganizuota milicija, kurie naktimis praveddavo slaptus ūkininkų areštus, šaukė mitingus, verbavo jaunuolius-les į rusų armiją savanoriais pažadėdami jiems aukštas vietas kariuomenėje ir kitokias gėrybes. Šios rūšies vėjus buvo sėkmingas, ir daug jaunuolių nuėjo į pažadėtą "rojų". Po dviejų mėnesių mane iš tarnybos atleido.

Mano areštas

Po didelių pastangų ir triūso buvau gavęs tarnybą Tešlių miesto elektrinėje buhalteriu. Čia taip pat naktimis buvo vykdomi žmonių slapti areštai ir išvežimai. Ir štai vieną gegužės mėnesio vakarą grįžęs iš darbo namo, į savo nuomojamąjį kambarį, apie 7val. vakare tuojau mano šeimininkė, pribėgusi prie manęs, pasakė, kad, girdi, buvo atėję du civiliniai apsirengę jauni žydukai ir vienas unifor-

muotas milicininkas ieškodami manęs, neradę, išeidami prašė jos, kad ji pasakytų man apie tai, kad aš turiu būtinai tučtuojau nuvykti į Telšių vykdomojo komiteto įstaigą svarbiu reikalu. Aš nieko nelaukęs skubiai išbėgau į minimą įstaigą. Priėjęs prie tos įstaigos iš toli pamačiau prie durų iš lauko pusės stovinčius du rusų uniformuotus NKVD sargybinius-karius. Viduje vaikščiojo du civiliniai apsirengę vyrai ir vienas milicininkas, kuris paklausęs mano pavardės liepė eiti laiptais į viršų. Priėjęs prie laiptų, pastebėjau viršuje stovinčius prie laiptų civiliniai apsirengusius vyrus. Belipant man laiptais į viršų, tie du minimi vyrai šoko manęs pasitikti: pirmasis griebė už kairės mano rankos — antrasis už dešinės, pakišdamas po mano nosim savo revolverį sušuko „Pauostyk, esi areštuotas!“. Tai, va, pagalvojau sau, ir už ką? Atvedę mane į mažą kambariuką, pasodino ant kėdės kambario kampe. (Žinoma, buvo padaryta man asmens krata) Ginkluotas jaunas žydukas, vaikščiodamas po kambarį ir aplink, manęs klausinėjo, kokius aš turiu draugus, kur jie gyvena, ką jie dirba, kokias šeimas turi ir t. t. Aš atsakydavau į jo klausimus neigiamai. Jis vis netiki ir sako, kad aš jam meluoju. Galu gale, kiek nusiraminęs pareiškė, kad Kaune viską pasakysiu, kas jiems reikalinga.

Koridoriuje vyksta žmonių judėjimas, girdisi pasikalbėjimo aštrios kalbos. Pro atdaras kambario duris pamačiau, kad atvedė mano pažįstamą Stepą Paulauską, kuris su NKVD ginčijasi, norėdamas įrodyti, kad jis areštuotas neteisėtai, kurį uždare sekančiame kambaryje.

Tačiau už valandos atsirado daugiau ginkluotų NKVD kareivių ir pradėjo mus visus suimtuosius vesti laukan ir sodinti į du sunkvežimius. Atežė į Telšių geležinkelio stotį ir čia suvarė mus į stovinčio traukinio prekinis vagonus. Atidarius jų duris pamačiau visus vyrus, gulinčius veidu ant grindų. Na gi, žiūriu, vienas iš jų pakreipęs savo galvą į šoną. Gi Andrius Krikščiūnas, buvęs Kretingos apskrities viršininko įstaigos tarnautojas. Aš nustebęs surikau: „Andriau, ir tu čia esi? Vietoj jo atsakymo gavau iš rusų uniformuoto vagono sargybinio, NKVD kario, buože per galvą „milči“ (tylėk). Ir aš kritau it musė ant to vagono grindų nejudėdamas.

Minimas traukinys su gyvais lavonais nuvyko į Kauno gelžkelio stotį sekantį rytą, gerokai pavėlavęs. Kiekvienoje stotelėje visada ilgai stovinėdavo, pakraudamas suimtuosius. Atvykę į

Kauno geležinkelio stotį čia radome daug uniformuotų NKVD pareigūnų su šunimis, kurie tuojau pakrovė mus į sunkvežimius ir atvežė į Kauno sunkiųjų darbų kalėjimą, Mickevičiaus gatvėje. Aš ir mano bičiulis Stepas Paulauskas patekome į 117 kamerą, prigrūstą kalinių, gulinčių ir sėdinčių ant grindų su išbalusiais veidais įvairaus amžiaus vyrų. Vaizdas baisus ir šurpus! O šmarvė tiesiog užmuša žmogaus kvapą!

Ateitis parodė, kad naktis yra pati sunkiausia ir triukšmingiausias darbo laikas kalėjime, nes nuo 10 val. vakaro buvo daromi kalinių fotografavimai, tardymai ir jų išvežimai iš kalėjimo rūsių ir kamerų į Petrašiūnų miškelį amžinam „poilsiu“ (žudymai), ir į šeštą bei 9-tą fortus. Sekantį rytą tie patys sunkvežimiai atveždavo iš Kauno gelžk. stoties naujus „krovinius“ suimtųjų vietoj praeitas naktis išvežtųjų mirčiai. Čia buvo kalinami visi: vyrai, moterys, vaikai įvairaus amžiaus, kuriais okupantas — rusas-imperialistas nepasitikėjo.

Suimtųjų tardymai buvo žiaurūs ir sunkūs: tardomieji buvo labai mušami, spardomi, kabinami ant sienos ir jų kūnai buvo badomi špilkomis, aštriais objektais. Po tardymo kalinis grįždavo su sutinusių veidu, užmerktomis akimis, išdaūzytais dantimis ir jo kūnas sutinęs atviromis žaizdomis, kurį sunku buvo atpažinti. Kaliniams gerai buvo žinoma, kad jei tardomasis kalinys iš tardymo į savo kamerą negrįždavo, — žinok, kad jis buvo nukankintas ir mirė. Tardymai buvo daromi kalėjimo patalpoje — rūsyje ir buvusiuose Kauno Kriminalinės ir Saugumo policijos rūmuose — garaže specialiai įtaisytame kalinių kankinimams. Kalėjimo tardytojais buvo žydai Abramovič, Bloch, Finkelšte:n, Dembo. Kalėjimo direktorius taip pat buvo žydas. Ypatingai žydas Rozauskas buvo KGB (NKVD) didelis aktyvistas su plačia teise areštuoti kiekvieną žmogų be jokio formalaus įsakymo. Tardydamas kalinį savo revolverio rankena daužydavo visų tardomųjų galvas.

Nemažas skaičius Lietuvos žydų aktyviai bendradarbiavo su rusų NKVD, vėliau net su Gestapu.

Žydų naikinimas vyko visoje Rytų Europoje, Afrikoje ir Azijoje. Kodėl žydai tuose kraštuose turėjo priešų? Kuo jie nusikalto žmonijai? Į tą klausimą tik jie vieni gali atsakyti, nes jie gerai žino apie savo pirmųkščius darbelius! Vadinasi, kaip miške šauksi, taip atsilies! Lazda turi du galus!

Žydų medžioklė Frankfurte, Vakarų Vokietijoje

1948 m. vasarą Pr. Augaitis ir aš susitarėm nuvažiuoti į Frankfurtą paieškoti reikalingų prekių šeimai. Vieną vasaros rytą iš Hanau DP stovyklos išvažiavome traukiniu į Frankfurtą. Privažiavę prieš paskutinę nuo Frankfurto stotį, pastebėjome didelę minią žmonių, laukiančių traukinio, kurie tuojau po keturius vyrus sulipo į vagonus kaip žiurkės šen ir ten. Gi iš jų veido išvaizdos ir kalbos atpažinome, kad čia yra žydai iš Europos. Du tuojau atsėdė priešais mus ir kiti du šalia mūsų kitoj sėdynių eilėj. Mudu vis šnekamės tarp savęs, žiūrėdami į kaimynus. Tuojau vienas iš jų prašneko į mus lietuviškai. Štai ir Frankfurtas! Traukiniui sustojus tas lietuviškai kalbąs žydelis pro langą iškišęs savo galvą sušvilpė ir, mums belipant iš traukinio laukan, prie mūsų prisistatė du uniformuoti amerikiečių uniformoje MP, kurie tuojau pareikalavo eiti su jais ir važiuoti į jų įstaigą. Mudu atsikalbinėjome besiaiškindami, bet civiliai apsirengę sekliai žydai griebė mums už rankų bekumsčiuojant įgrūdo į jeepą. Uniformuotas ir ginkluotas žydas automatinio šautuvo buože drožė Pr. Augaičiui ir man per pečius, atvežė į Amerikos saugumo įstaigą. Čia leitenantas amerikietis, patardęs mus, pasakė: "Tokių atsitikimų ir nesusipratimų yra kiekvieną dieną. Aš duodu jums mašiną su palydovu nuvežti jus atgal į Frankfurto geležinkelio stotį ir tuojau važiuokite namo, nes tas pats vėl su jumis gali atsitikti, bevaikščiojant po miestą".

Vadinasi, visų įvykusių faktų yra aišku, kad komunizmo išradėjai, jų idėjos vykdytojai, įvairaus plauko aktyvistai, jų padėjėjai, sekliai, pirmieji ir paskutinieji teroristai, oro piratai ir visi kiti komunizmo klapčiukai smurtu ir jėga grobia visas tautas, tauteles iš eilės, žudydami be išimties visų tautų žmones. Jau yra visiems gerai žinoma, kad kol komunizmas gyvuos pasaulyje ramybės ir taikos nebus, nes komunisto šautuvo ir revolverio vamzdis atkreiptas į kiekvieno žmogaus kaktą.

Australijos Federalinės Baltų tarybos pirmininko (esto Peedo, lietuviu atstovams ir Krašto v-bai) pritariant pasirašytas su žydais slaptas

susitarimas, kad Baltai sutinka naujo įstatymo įvedimui ir pilnai priima sovietų įrodymą medžiagą, jei ji bus teismo patikrinta. Tokiais pat slaptais susitarimais suvaržyta mūsų spauda — *Mūsų pastogė*, *Baltic News*. Redaktorius siūlė lietuvių vadovybei atsiprašyti žydų... tokiu būdu pats Lietuvos laisvės kovotojas, karys, partizanas, savo Tautą mylįs patriotas paverstas į nieką savųjų padedant ant žuvusiojo kapo smirdalą ir priskirtas prie sunaikinimo gyviesiems pasirašydami su žydais anksčiau paminėtus slaptus susitarimus tikslu atiduoti juos visus Zionistų valiai.

Verta priminti, kad bolševizmą-komunizmą galima pažinti tik praktikoje, nes jo pagrindas tikrai yra tik melas ir neapykanta. Tai yra priemonė siekianti bolševikiško tikslo per melą, terorą, šnipinėjimą, žmogaus priešingo tam, suniekinimą. Melas yra jų propagandos brolis, kuris nesiduoda palyginimui žmogaus proto ir vaizduotės palyginimui visame kame. Toliau Amerikos OSI įstaigos žydų agentai, atvykę į Australiją, pirmiausia nubėgo į TV ir radijo stotis ir mus išvadino pirmoje vietoje žmogžudžiais, naciais, kriminalistais, WW2 karo nusikaltėliais ir t.t. Po to susiradę Baltiečių organizacijų vadovus pasirašė slaptus susitarimus, pateikdami Australijos Valdžios Parlamentui "Karo Nusikaltimų Įstatymo Projektą", nukaltą pagal sionistų kurpalį.

Kaip bus padaryta su tuo "Įstatymu" ateitis parodys. Ir kas bus laimingesnis: Ar į Sibirą ištremtas tautietis, ar Petrašiūnų pušyne už aukštos tvoros, ar tas Australijos, Amerikos, Kanados Lietuvos laisvės kovotojas, savanoris, partizanas, žydų apšmeištą ir apkaltintą svetimame krašte?... Kodėl Baltų Taryba, pritariant ALB Krašto v-bai pasirašė su žydais slaptus susitarimus ir suvaržė spaudos laisvę ir neišėjo viešai su diskusijomis *Mūsų pastogėje* ir *Baltic News* apkalbant ir žydų padarytas Baltiečiams skriaudas?

O kiek skriaudos baltiečiams padaryta moraliai ir fiziniai? Į tuos minimų agentų užmetimus tik tolimesnė istorija atsakys, kada atsiskleis visi faktai ir duomenys ateityje.

Anksčiau, ar vėliau, yla išlenda iš maišo visada!

Skaitydamas "Tremties trimitą", jausk pareigą paremti "Kario" leidimą

NEUŽMIRŠTAMI DARIUS IR GIRĖNAS

*Į tėvynės žieduotus laukus
Negyvi jau atskridote Jūs.
Bet į žvaigždžių ruimingas Dausas
Jūs drąsumo legenda mus ves...*

K. I n č i ū r a

Šiais metais minime Dariaus ir Girėno perskridimo per Atlantą 55 metų sukaktį ir jų tragišką mirtį. Minime su gilia pagarba ir skausmu širdyje, nes kilni auka niekad neišblės mūsų širdyse ir paliks gyva amžinai, juk jie nemirtingi arai — Lietuvos Didvyriai.

Kpt. Steponas Darius ir lakūnas Stasys Girėnas 1933 m. liepos mėn. 15 d. 6 val. 24 min. ryto, saulei beriant pirmuosius auksinius spindulius, Niujorke atsisveikino su dideliu būriu žmonių, atėjusių jų palydėti ir palinkėti jiems laimės skrydyje per Atlantą ir nuvežti į Kauną pergalės vainiką. Daugumos akyse sužibo ašaros, nes sakė "sudiev", tartum pasakutinį kartą. "Lithuanica" labai sunkiai atsiskyrė nuo pakilimo tako, nes sunkiai pakrauta, tik prityrusio Stepono Dariaus valdoma, atsiplėšė ir pakilo į erdves. Abu svajoto ir tikėjo, kad, nugalėję audringą Atlantą, išgarsins jaunąją Lietuvą plačiajame pasaulyje, kad jie išdriso be reikalingų instrumentų su mažu lėktuvu leisti į tokią pavojingą kelionę. Jie nugalėjo Atlantą ir ant tėvynės slenksčio likimas pas-tojo jiems kelią, krito "Lithuanica", žuvo abu didvyriai.

Jų laukė visa Lietuva. Visi, apgulę radijo priimtuvus, sekė jų kelionę. Kauno aerodrome laukė nesuskaitoma žmonių minia: kariai, diplomatai, dvasiškiai, studentai, moksleiviai, darbininkai, ūkininkai. Galingai skambėjo džiaugsmingos dainos iš jaunų krūtinų, aidėjo kariuomenės orkestrų garsai. Nesulaukusi didvyrių, minia nenorom skirstėsi su nerimu ir grauduliu širdyse. Tartum kas sakytų, kad tauriųjų sakalų, kurie nešė Lietuvai garbę, plieno sparnai palūžo... ir po jais amžinu miegu užmigo dvi jaunos širdys, kurios taip troško Tėvynei garbės ir ilgėjosi tėvynės laukų ir upelių. 1933 m. liepos 17 dieną 0.36 min. po vidurnakčio vos 400 km nuo tėvynės slenksčio, Soldino miškelyje, Vokietijoj žuvo transatlantiniai lakūnai kpt. Steponas Darius ir lakūnas Stasys Girėnas.

Skurdo ir vargo užgrūdinti, ypač Stasys Girėnas, nes augo gausioje 16 vaikų šeimoje, buvo labai kuklūs, taupūs, ramaus būdo, darbštūs,

geraširdžiai ir teisingi. Mylėjo Lietuvą ir tolimąsias erdves, todėl ir ryžosi atlikti šį didelį ir pavojingą skridimą. Jie iš Niujorko iki žuvimo vietos be sustojimo nuskrido 6411 km, tuo tarpu pirmasis lakūnas Lindberg nuskrido tik 5792, tai Darius ir Girėnas sumušė tuometinį be sustojimo perskridimo rekordą. Darius ir Girėnas troško ne tik nugalėti Atlanto vandenyną, bet erdvių sukuriuose ištirti oro susisiekimo galimybes, todėl iš tikrųjų jie nėra vien tik Lietuvos didvyriai, jie priklauso visam pasauliui, visai žmonijai. Praeis šimtmečiai, keisis pasaulio struktūros, o jie mums taps kaip graikų Iliadoj mūsų legendariniais didvyriais. Gaila, kad nesame tokie turtingi, kad negalime susukti filmą, tuo įamžintume didvyrius.

Transatlantinį skridimą aname laikotarpyje negalime sulyginti su šių dienų skridimais. To meto skridimai buvo daug rizikingesni, nes aeronautikos ir susižinojimo priemonės buvo dar primityvios, o lakūnų gyvybės rizika buvo labai didelė.

Steponas Darius buvo Lietuvos aviacijos kapitonas, jo paties prašymu 1928 m. paleistas į atsargą ir atvyko į Ameriką. Lietuvoj Steponas Darius priklausė įvairioms sporto organizacijoms, buvo jų valdybose arba pirmininkavo. Jis keletą metų vadovavo Lietuvos Fizinio lavinimo sąjungai, buvo LFLS futbolo komandos žaidėjas ir Lietuvos rinktinės vartininkas. Jis taip pat populiarino ir kitas sporto šakas — krepšinį, boksą, beisbolą, ledo rutulį ir kitas.

Tarnaudamas Lietuvos karo aviacijoj, 1922 m. gruodžio mėn. paprašė atostogų ir kaip civilis asmuo

Kpt. St. Darius (2-ras iš k.) savo eskadrilės karininkų tarpe

dalyvavo Klaipėdos krašto atvadavimo organizavime ir sukilimo metu aktyviai dalyvavo kovoje, vadovaudamas vienai sukilėlių grupei. Buvo apdovanotas Klaipėdos atvadavimo medaliu. Jiems žuvus abu apdovanoti Vyčio kryžiaus ordinu, Šaulių žvaigžde ir Skautų padėkos ženklui.

Kpt. Steponas Darius buvo aktyvus įvairiose srityse. Jo pastangomis buvo gautas iš Kauno miesto valdybos Kauno Ažuolyne žemės sklypas, kur vėliau buvo įrengtas modernus stadionas ir pastatyti Kūno kultūros rūmai.

Didvyrių laidotuvėse dalyvavo apie 100,000 žmonių: dalyvavo vyriausybės atstovai, dvasiškija, kariuomenės daliniai, organizacijos su vėliavomis, karo orkestrai ir nesuskaitoma minia. Tokių laidotuvių Lietuva nebuvo mačiusi.

Lakūnams pagerbti Lietuvos paštas išleido labai gražią — specialią ženklų laidą. Kauno kapinėse buvo pastatytas meniškas mauzoliejus, o Žaliajame kalne, netoli Kūno kultūros rūmų didvyrių garbei buvo suprojektuotas pastatyti imponantiškas paminklas.

Darius ir Girėnas atliko garbingai savo žygi. Savo testamente jie skyrė savo žygi: "Tau, Jaunoji Lietuva, mes skiriame ir aukojame savo žygi..." Tad,

*Neverkit pas kapą narsiųjų draugų,
Kas krito kovoje, tas didvyris!
Kiekviena kova reikalauja aukų,
Laimingi, už laisvę numirę...*

Darius ir Girėnas savo testamento žodžiais mus įpareigoja tęsti jų pradėtą žygi, tęsti, kol Lietuvoj nušvis laisvės rytas, ir visi stosim atstatyti Jaunąją Lietuvą.

Edvardas Milkus

Dariaus ir Girėno paminklas Pščelniko miške prie buvusio Soldino. Prie paminklo J. Senvaitis, paminklo globėjas. Nuotrauka daryta 1984 m.

LITUANICA

PRANAS URBUTIS

*Per platųjį Atlantą —
Per didžias didžias audras
Lituanica laiminga į Lietuvą skrenda.
Ją neša balti, balti sparnai —
Ją neša du lakūnai — milžinai!
Išvydo Lituanica Europą svajingą—
Palaima Viešpaties buvo su ja stebuklinga!
Kažkas sustabdė lakūnų širdis paslapčia—
Drebėjo žemė Soldino miške...
— O Dieve! Kokie baisūs atgarsiai —
— Čia svetima šalis!—*

*— Čia ne Kauno pilis!?
Ir Lituanica sudužo į kruvinas dalis.
Ir skausmas plito po miškus—
Pasiekė Lietuvos laukus!
Minia ant Nemuno krantų
Verkė prislėgta kartu...
Nežinia! Nežinia!
Nežinia!!!
Gal kas ir supras šiandieną
Skausmą Lituanicos ir Lietuvos kančias!?*

Š A U L Ė Nr. 1, 1939 m.

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Moterų vadovė Anelė Kirvaitytė, radusi savo archyve Lietuvoj leisto šaulėms moterims laikraštuko *Šaulė* nr. 1, 1939 metų, nori pasidalinti su visomis Sesėmis šiomis, ten iškeltomis mintimis.

Žiemos metu, kur sąlygos leidžia, kas savaitė ar dvi ruošiami vakarojimai. Į vakarojimą kiekviena šaulė ateina su rankdarbiu. Vakarojimo vadovė praveda pašnekėję arba skaito Pūtvio raštus, *Trimitą*, moterų žurnalus ir kitką. Tuo įpratinama skaityti, įpratinama pamilti knygą, laikraštį. Vakarojimas dažnai baigiamas sutartine dainele, sąmojingu anekdotu, sveiku skaidriu juoku. Per vakarojimus pagaminti rankdarbiai skiriami loterijoms.

Darbų planas sudaromas kiekvienam mėnesiui atskirai. Pavyzdžiu paimsiu Šiaulių miesto 1-mo moterų šaulių būrio 1939 m. darbų planą. Šiam būriui vadovauja šaulė Žemvydienė (Zavistanavičienė.).

Sausio mėn.

1. Vaikų eglutės vakaras — balius.
2. Sušaukti būrio narių metinį susirinkimą.
3. Tautiškų šokių pamokos ir šaudymo kursai.

Vasario mėn.

1. Būrio narių susirinkimas ir paskaita.
2. Šaulių statuto aiškinimas,
3. Dalyvavimas Vasario 16 iškilmėse.
4. Ekskursija į valstybės teatrą Kaune.
5. Vakarojimai.

Kovo mėn.

1. Būrio narių susirinkimas su menine programa.
2. Surengti paskaitą iš dvasinės srities. Paskaitai kviesti tėvą jėzuitą.
3. Surengti alkoholio teismą.
4. Paminėti Vlodo Pūtvio mirties sukaktį.
5. Pakviesti valstybės teatrą.

Balandžio mėn.

1. Būrio narių susirinkimas su paskaita.
2. Aplankyti ligoninėje karius.
3. Surengti šeimyninį "Margučių" balių su loterija ir dovanomis.
4. Tautinių šokių ir pratimų pamokos.

Gegužės mėn.

1. Būrio narių susirinkimas su paskaita.
2. Motinos dienos minėjimas. (paskaita, vaidinimas).
3. Surengti balių pavadintą "Vyšnioms žydint".
4. Rikiuotės ir sporto pamokos.

Birželio mėn.

1. Būrio narių susirinkimas su paskaita.
2. Surošti gegužinę.
3. Rikiuotės ir sporto pamokos.
4. Dalyvavimas Šaulių S-gos šventėje Kaune.

Liepos mėn.

1. Ekskursija į Vilnių.

Rugpjūčio mėn.

1. Atostogos.

Rugsėjo mėn.

1. Būrio narių susirinkimas ir pasidalinimas atostogų įspūdžiais.

Spalių mėn.

1. Būrio narių susirinkimas su literatūros programa.
2. Pakviesti iš Kauno baletą.
3. Pakviesti tėvą jėzuitą paskaitos skaityti.
4. Surošti telefono ir telegrafo kursas.

Lapkričio mėn.

1. Būrio narių susirinkimas ir paskaita.
2. Sanitarinė praktika ligoninėje.

Gruodžio mėn.

1. 8 d. iškilmingas būrio narių su-mas literatūrinė apžvalga ir koncertas.
2. 3-jų dienų kolekcionijos.
3. Vakarojimai.

Šis pavyzdys parodo, kaip darbas skirstomas kiekvienam mėnesiui. Aišku, kiekvienas būrys taikosi sava aplinkai ir sąlygoms.

Moterų šaulių veikloje labai svarbūs yra narių susirinkimai. Į juos būrių vadas ir tarybos turėtų įdėti visą savo sielą. Ten auklėjamos šaulės — kandidatės, ten pažadinamas dažnai apsnūdes tėvynės meilės jausmas.

ST. BUTKAUS ŠAULIŲ KUOPOS SUSIRINKIMAS

Stasio Butkaus Šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko balandžio 24 d. Šv. Antano parapijos mokyklos klasėje. Pradėjo, įžanginį žodį tarė ir susirinkimą pravedė kuopos sekretorius Edvardas Milkus, sekretoriavo Jonas Bartkus.

Atsistojimu ir tylos minute pagerbti mirę kuopos šauliai. Praėjusių metų susirinkimo protokolas nebuvo skaitytas.

Kuopos valdybos nariai padarė pranešimus: pirmininkas Edvardas Milkus, vicepirmininkas Vincas Tamošiūnas, išdininkas Matas Baukys, kultūros vadovė Stefanija Kaunelienė, Vasario 16 gimnazijai remti būrelio vadovas Kazimieras Sragauskas. Revizijos komisijos aktą paskaitė Jonas Bartkus. Pranešimai ir aktas buvo priimti. Kuopos valdyba šiais metais nebuvo renkama. Ji yra tokia: pirmininkas Edvardas Milkus, vicepirmininkas ir nario mokesčių rinkėjas Vincas Tamošiūnas, dvasios vadas kun. Alfonsas Babonas, kultūros vadovė Stefanija Kaunelienė, sekretorė Ona Pusdešrienė, išdininkas Matas Baukys, parengimų vadovė Ona Šadeikienė, kuopos korespondentas Antanas Grinius ir fotokorespondentas Kazys Sragauskas. Valdybos nariai: Lidija Mingėlienė, Eugenija Bulotienė ir

Algis Vaitiekaitis. Direktoriai: Antanas Norus, Juozas Mačiulaitis ir Česys Šadeika. Revizijos komisija: Jonas Bartkus, Kazys Ražauskas ir Jonas Markus.

Susirinkimas buvo gyvas ir darbingas. Be padarytų pranešimų, buvo aptarti ir būsimieji kuopos reikalai. Kuopos knygynui numatyta ir susirinkimo pritarta Švyturio jūrų šaulių kuopos stovykloje "Pilėnai" pastatyti atskirą namuką ir jame patalpinti turimas kuopos knygas.

Švyturio kuopos pirmininkas tam sutiko, tik nuo darbų apsiribojo, Kultūros vadovei Stesfanijai Kaunelienei pavesta suorganizuoti pirmosios pagalbos kursus. Kursai bus suorganizuoti, jei atsiras pakankamas skaičius norinčių juos lankyti. Kapų puošimo-gegužės 30 d. kuopų kapelionai kun. Alfonsas Babonas ir kun. Kazimieras Simaitis Šv. Antano bažnyčioje aukoja šv. mišias ir po mišių vykstama į Šv. Kapo kapines, aplankome mirusiųjų kapus ir pasimeldžiame. Susirinkime dalyvavo 31 šaulys-ė ir trys svečiai: LŠST pirmininkas Mykolas Abarius, Švyturio J. šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir Savanoris-kūrėjas Klaipėdos krašto vaduotojas teis. Stasys Šimoliūnas.

A. Grinius

JŪRŲ ŠAULIŲ "NEMUNO" RINKTINĖJE PASIŽVALGIUS

Atsisteigus Lietuvos Šaulių Sąjungai išsivijoje, Šiaurės Amerikos kontinente, 1963 m. Čikagoje suorganizavus pirmąjį jūrų šaulių dalinį — Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopą, Šaulių Sąjungoje atgimė nepriklausomos Lietuvos laikais gražiai pasireiškusi jūrų šaulių šaka, pradėjusi savo pirmuosius žingsnius už jūrių marių, išsivijoje.

Laiko tėkmėje, pasekant daukantėnus, greta pėstininkų šaulių įsirikiuodami į darnias Sąjungos bendras gretas, spontaniškai steigėsi ir kiti jūrų šaulių jungtiniai J.A.V.-se bei Kanadoje: Cicero, Detroite, St. Peterburge, Toronto ir Montrealio padangėje.

Čikagos rajone ilgus metus sėkmingai jūriniai šauliškoje veikloje besireiškiant Gen.T. Daukanto ir Klaipėdos jūrų šaulių kuopoms, tikslu dar daugiau sustiprėti bei galimai plačiau reprezentuoti lietuvių visuomenės bei kitataučių tarpe ir va-

dovaujantis sveiku posakiu, kad kur du stos — visados daugiau padarys, 1977 m. vasario mėn. 6 d., Cicero, Ill., po Vasario 16-sios minėjimo, kalbamų jūrų šaulių dalinių bendrame narių susirinkime, buvo įsteigta pirmoji LŠST atskira koordinacinė Čikagos rajono jūrų šaulių "Nemuno" rinktinė, tuo metu sujungusi 232 narius bendrai veiklai. Rinktinės pirmininku buvo išrinktas Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuopos narys plk. J. Švedas, sudaryta rinktinės valdyba ir priimti organizacinės veiklos nuostatai. Laikui bėgant ir pirminiam entuziazmui išblėsus, nežiūrint to, kad buvo daug tikėtasi, kažkodėl, rinktinės apimtyje jūrų šaulių platesnė veikla neišsivystė. Visa veikla, kaip ir anksčiau, reikėsi atskirai, rinktinei priklausančių dalinių ribose.

Po aštuonių metų rinktinės pasyvioji egzistencijos, teko jos ateitimi rimtai susirūpinti. 1985 m. birželio mėn. 15 d. Gen. T. Daukanto ir Klaipėdos

jūrų šaulių kuopų valdybų bendrame posėdyje, vienasbalsiai nutarus Nemuno rinktinės veiklą suaktyvinti, buvo persiorganizuota. Trijų metų kadencijai buvo sudaryta nauja rinktinės vadovybė. Rinktinės pirmininku buvo išrinktas g.j.š. E. Vengianskas, vicepirmininku g.j.š. J. Mikulis, sekretorium A. Skopas, išdininke G. Kuzmienė ir parengimo vadovu V. Utara. Čikagoje rajono jūrų šaulių Nemuno rinktinės veikla pagyvėja.

Rinktinės apimtyje, nepažeidžiant jai priklausančių dalinių Čikagos Gen. T. Daukanto ir Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuopų savarankiškos administracinės bei finansinės tvarkymosi ir vidaus veiklos principų, Čikagos rajone jūrų šaulių kuopos ir toliau su vėliavomis dalyvauja šauliams giminingų bei visuomeninių organizacijų Čikagoje rengiamose šventėse, minėjimuose, iškilmėse, eisenose ir kituose lietuvių organizuotos veiklos apraiškose. Rinktinės atstovus matome vietos šaulių ar už Čikagos ribų kitų rengiamuose išvažiavimuose bei suvažiavimuose. Glaudžiai bendradarbiaujama su Čikagos ramovėnais, birutininkėmis, kūrėjais savanoriais ir palaikomas ryšis su Mažosios Lietuvos Dr-jos bei Rezistencinio Sąjūdžio vadovybe. Čikagos rajono Nemuno rinktinės vardu, Gen. T. Daukanto ir Klaipėdos jūrų šaulių kuopų bendromis pastangomis rengiami minėjimai ir parengimai.

Paminėtinas šiais metais: sausio mėn. 17 d. Čikagoje rinktinės surengta ir sėkmingai pravesta jūrų šaulių metinė šventė — Klaipėdos Krašto atvadavimo 65 metų sukakties minėjimas, kuriame dalyvavo ir žodį tarė iš Detroito atvykęs LŠST pirmininkas M. Abarius. Minėjime turiningą, pagrindinę kalbą pasakė prof. B. Račkauskas, kalbėjo Mažosios Lietuvos dr-jos ir Rezistencinio Sąjūdžio pirmininkas V. Žiobrys, savo prisiminimus papasakojo Klaipėdos atvadavimo kovų aktyvus dalyvis kūrėjas savanoris J. Tamulis, invocacines bei baigiamąsias minėjimo maldas sukalbėjo LŠST Vyr. kapelionas tėv. J. Borevičius ir evang. Tėviškės parapijos klebonas kun. Dumpys. Dalyvaujant plačiam Čikagos lietuvių visuomenei bei organizacijų vėliavoms Nemuno rinktinės surengtas Klaipėdos Krašto atvadavimo minėjimas buvo pradėtas Lietuvos himnu, baigtas giesme "Lietuviais esame mes gimę".

Labai sėkmingai praėjo ir š. m. balandžio mėn. 16 d. surengtas šaulių namuose pirmasis Nemuno rinktinės pavasarinis parengimas, kurio metu, jį pradėdant, LŠST Garbės nariui ir Vytauto Didžiojo

šaulių rinktinės garbės pirmininkui V. Išganaičiui pasitraukus iš aktyvių rinktinei vadovavimo pareigų ir išeinančiam užtarnauto poilsio, už malonų ilgametį bendradarbiavimą Nemuno rinktinės vardu pirmininkas E. Vengianskas ir vicepirmininkas J. Mikulis įteikė specialų meniškai pagamintą adresą.

Parengimo metu, kuriame dalyvavo netoli 200 svečių, meninę programą atliko iš Rockfordo atvykusi solistė Audronė Gaižiūnienė, įspūdingai padainavusi tris harmonizuotas liaudies dainas, ir jos vaikučiai — Audrutė ir Andriukas Gaižiūnai, su įsijautimu padeklamavę V. Nemuną ir L. Žitkevičiaus kelius patriotinius eilėraščius, už ką gėlėmis buvo apdovanoti ir susilaukė, ilgais plojimais palydėtos, nuoširdžios dalyvių padėkos. Svečiai buvo vaišinami skaniais šeiminingės Matulevičienės pagamintais šaltais užkandžiais ir šilta vakariene. Veikė gausus įvairiais gėrimais baras, buvo pravestas vertingų dovanų paskirstymas, šokiams grojo smagus š. Ramanausko orkestras.

Šiame visokeriopa sėkmingame "Nemuno" rinktinės pavasariname parengime malonu buvo matyti svečius — jūriniai šauliškos veiklos rėmėjus: Są-gos garbės narį V. Išganaitį, LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus pirmininką A. Juškevičių, jūrų kapitoną ir Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos pirmininką A. Juškevičių, jūrų kapitoną ir Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos garbės šaulį B. Krištopaitį, iš Rockfordo atvykusius p. p. Geraminus, kelis okupuotos Lietuvos ekskursantus ir daugelį kitų, kurie tą vakarą atsilankė į šaulių namus kartu su Čikagos rajono jūrų šauliais smagiai pasilinksinti.

Užsklandai tenka paminėti, kad "Nemuno" rinktinės dalinys, Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopa šiais metais mini savo sėkmingos, ilgametės veiklos 25-metų sukaktį, kuri numatoma rudenį, spalio mėn. 15 - 16 d. d., Čikagoje pamaldomis, apeigomis prie Lietuvos Laisvės Kovų paminklo, sukaktuviniu banketu šaulių namuose, su minėjimo akademine dalimi, menine programa, vaišėmis bei pasilinksminimu ir specialiu iliustruotu leidiniu atžymėti. Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopa, savo 25-mečio veiklos sukaktį 1989 metais žada irgi iškilmingai paminėti.

Tad geriausios sėkmės ir Gero Vėjo jūrų šaulių "Nemuno" rinktinei bei jos daliniams Čikagos padangėje!

Koresp.

GEN. T. DAUKANTO JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPOS METINIS NARIŲ SUSIRINKIMAS

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopai, šiais metais įžengus į savo egzistencijos 25-mečio sukaktį, kuopos valdomųjų organų kadencijai pasibaigus, 1986 - 87 metų veiklos bei vadovybės pareigūnų atliktų darbų apyskaitinius pranešimus išklaudyti, juos įvertinti, sekančių dviejų metų laikotarpiui kuopos pirmininką, valdybą bei kontrolės komisiją išrinkti ir ateities veiklos gaires aptarti š. m. kovo mėn. 27 d., 3 val. p. p. Šaulių namuose, Čikagoje, buvo sušauktas metinis, visuotinis kuopos narių susirinkimas.

Gausų savo dalyvių skaičiumi susirinkimą, pristatęs svečią, Sąjungos garbės narį ir Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės pirmininką V. Išganaitį, atidarė ilgametis kuopos pirmininkas E. Vengianskas. Buvo įnešta kuopos vėliava ir sudarytas prezidiumas. Susirinkimą pravesti buvo pakviestas kuopos Kontrolės komisijos pareigūnas B. Budraitis, sekretoriauti J. Utara. Pirmininkaujančiam perskaičius susirinkimo dienotvarkę, kuri buvo priimta be pakeitimų bei papildymų, sekė kuopos pirmininko bei valdybos pareigūnų pranešimai.

Kuopos pirmininkas E. Vengianskas savo 1986-1987 metų Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos valdybos veiklos apžvalginame pranešime išvardinęs valdybos pareigūnus, aptarė dviejų metų laikotarpyje atliktus darbus, kurie tikrai buvo gausūs. Kadencijos metu buvo surengti 6 metiniai parengimai, 2 minėjimai, 4 išvažiavimai už Čikagos ribų, prarastos 2 metinės, plk. K. Dabulevičiaus ir Birutės Dr-jos garbės narės M. Tumienės pereinamųjų taurių kuopos šaudymo varžybos ir 2 kart. dalyvauta bei talkininkauta Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopai Cicero Vasario 16-sios proga Lietuvos vėliavos pakėlimo iškilmėse. Su kuopos vėliava 23 kart dalyvauta, įvairiomis progomis, kitų surengtose šventėse, minėjimuose bei eisenose. Veikloje glaudžiai bendradarbiauta su vietos šaulių daliniais — Vytauto Didžiojo šaulių rinktine, Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopa ir giminingomis šauliams, Lietuvos kūrėjų savanorių, ramovėnų ir birutininkių, organizacijomis. Lietuviybės palaikymo, švietimo, lietuviškosios spaudos, radijo programų išlaikymo, Lietuvos laisvinimo darbus paremti politiniams veiksniams, lietuvių teisėms ginti ir labdaros reikalams, iš kuklių kuopos kasoje turimų sumų paaukota virš \$1,000.00. Visuomenės informacijai apie Gen. T. Daukanto jūrų šaulių

kuopos veiklą, straipsniais bei iliustracinėmis nuotraukomis, bendradarbiauta lietuviškoje spaudoje ir radijo programose. Bendrai kuopos narių informacijai išleista ir nariams išsiuntinėta 11 kuopos valdybos žiniaraščių.

Susirinkimas toliau buvo supažindintas su Čikagos rajone veikiančios jūrų šaulių "Nemuno" rinktinės padėtimi, kurios egzistencija ir veiklos suaktyvinimu 1987-šiais metais teko rimtai susirūpinti. Kalbant apie kuopos sudėtį iškelti kaikurie, kaip ir visas išėivijos lietuvių organizacijas liečiantieji, bendri rūpesčiai veikloje. Minutės susikaupimu, atsistojus, buvo prisiminti bei pagerbti 1986 - 1987 metais mirę Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos nariai: F. Holtzienė, J. Raudys, K. Kašinskas, J. Baltušis, B. Damulis, J. Paštukas ir, neseniai šiais metais, miręs ilgametis jūrinės šauliškos veiklos rėmėjas, kuopos šaudymo varžybų pereinamųjų taurių mecenatas gen. št. plk. K. Dabulevičius.

Baigdamas savo pranešimą kuopos pirmininkas E. Vengianskas išreiškė visiems kuopos nariams ir vadovams padėką — už talką šauliškoje veikloje bei pasišventimą pareigose, veiklos rėmėjams — už nuolatinę moralinę bei materialinę paramą ir giminingoms organizacijoms bei jų vadovybei — už malonų bendradarbiavimą 1986 - 1987 metų laikotarpyje.

Toliau sekė kuopos moterų vadovės U. Zinkienės trumpas pranešimas, kuriame ji pasidžiaugė kadencijos metu moterų veiklumu ir, baigdamas savo pareigas, dėkojo visoms kuopos moterims už malonų bei darnų dviejų metų bėgyje bendradarbiavimą.

Iždininkas J. Marus susirinkimą supažindino su Gen. T. Daukanto jūrų šauliams kuopos kasos finansiniu stoviu, su kadencijos metu gautomis pajamomis bei padarytomis išlaidomis. Dėkojo nariams už laiku ir tvarkingai mokamą metinį nario mokestį.

Kontrolės komisijos vardu, 1986 - 1987 m. kuopos kasos patikrinimo aktą perskaitė susirinkimui pirmininkaujantis B. Budraitis, pagal kurį rasta, kad kuopos piniginiai reikalai buvo tiksliai ir tvarkingai vedami, jokių trūkumų ar netikslumų nepastebėta. Susirinkimui siūlo Kuopos valdybai ir išdininkui J. Marui pareikšti padėką.

Diskusijose pranešimų temomis klausimų neat-siradus, visi pareigūnų padaryti pranešimai plojimu

buvo priimti ir patvirtinti.

Toliau sekė 1988-1989 metams Gen. T. Daukanto jūrų kuopos valdomųjų organų-kuopos pirmininko, valdybos ir kontrolės komisijos rinkimai. Susirinkimui pirmininkaujančiam pasiūlius, sekančių dviejų metų kadencijai, susirinkimo dalyvių gausiu plojimu ir rankų pakėlimu pabalšavus, 1988 - 1989 metams vienbalsiai kuopos pirmininku buvo perrinktas Gen. T. Daukanto kuopai jau daugiau kaip dvylika metų vadovaujantis g. j. š. Edmundas Vengianskas, į kuopos valdybą — V. Utara, M. Gydienė, J. Marus, G. Kuzmienė, A. Aleksandravičius, J. Janušauskas, N. Martinkus, V. Zinkus, B. Petrauskas ir J. Utara. Į kuopos Kontrolės komisiją prrinkti — E. Holtzas, B. Budraitis ir B. Aniulis. Moterų vadovei U. Zinkienei negalint toliau eiti pareigų ir susirinkime neatsiradus kandidačių moterims vadovauti, nutarta artimiausiu laiku sušaukti Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos specialų moterų susirinkimą kuopos moterų vadovę išsirinkti.

Einamuose reikaluose, kalbant apie ateities veiklos pasireiškimus, kuopos pirmininkas susirinkusiems pranešė, kad š.m. balandžio mėn. 16 d, Šaulių namuose rengiamas Nemuno rinktinės vardu, bendras, Čikagos rajono jūrų šaulių dalinių — Gen.T. Daukanto ir Klaipėdos kuopų pavasarinis parengimas. Painformavo, kad šiais metais, Čikagos-Cicero-Detroito jūrų šaulių dalinių bendrą sąskrydį—tradicinę Jūros dieną, Pilėnų stovyklavietėje rengia Detroito "Švyturio" kuopa. Kalbėjo apie vasaros išvyką į International Friendship Gardens, ramovėnų rengiamas metines Lietuvos Respublikos Prezidentų pagerbimo iškilmes ir numatomą kuopos vasaros gegužinę, Union Pier, Mich. Priminė, kad spalio mėn. 15 - 16 d.d. iškilminga, su pamaldomis, akademinė dalimi ir banketu bei specialiu leidiniu, bus minima Gen.T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 25 metų sėkmingos veiklos sukaktis.

Susirinkimui einant į pabaigą buvo pasveikinti kuopos nariai Vasario 16-tos proga, apdovanoti Šaulių sąjungos garbės žyminiai: V. Zinkus, V.

Utara — Šaulių Žvaigždės ordinu ir M. Kerelienė, A. Aleksandravičius — Šaulių Žvaigždės medaliu, kurie bus jiems rudenį, švenčiant kuopos 25 metų veiklos sukaktį, įteikti. Už nuopelnus Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopai, Lietuvos jūrininkystei bei jos propogavime, nepriklausomos Lietuvos šaulys paskutinis išėivijoje išlikęs Lietuvos prekybos laivyno laivo kapitonas, kuopos narys jūr. kpt. Bronius Krištopaitis, susirinkimui gausiais plojant, buvo pakeltas į Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos garbės narius.

Dienotvarkę išsėmus, darbingas ir sklandžiai praėjęs metinis kuopos narių susirinkimas, savo nutarimais padėjęs tvirtą pagrindą tolimesnei jūrų šaulių veiklai Čikagoje, sugiedojus Lietuvos himną ir išnešus kuopos vėliavą, buvo uždarytas.

Po susirinkimo sukaktuvinio kuopos leidinio reikalams kuopos foto korespondentas A. Aleksandravičius padarė susirinkimo dalyvių bei valdybos pareigūnų kelias nuotraukas ir sesių U. Sinkienės, G. Martinkienės, M. Gydienės ir B. Kašinskienės skaniai pagamintais užkandžiais — sumuštiniais, kava bei p. Ankaus dovanotais pyragais buvo pasivaišinta. Užkandžių metu, kurių susidariusias išlaidas padengė P. Urbonas, kuopos Kontrolės kom-jos peregūnas B. Aniulis, savo mirusios žmonos, kurį laiką buvusios Gen. T. Daukanto kuopos moterų vadovės, Angelės šviesiam atminimui, kuopos reikalams įteikė \$200.00 auką. Valdybos nariui J. Janušauskui, sulaukusiam 80-tojo gimtadienio buvo sugiedota "Ilgiausių Metų".

Ir taip po susirinkimo, kelias valandas šeimyninėje aplinkoje pabūvojus, praėjusio susirinkimo nuotaikomis pagyvenus ir skaniai pasivaišinus, daukantėnai dėkingi už vaišes išsiskirstė kas sau į namus. Baigiant tenka sveikinti Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos naujai perrinktų valdomųjų organų pareigūnus ir palinkėti geriausios sėkmės organizaciniuose darbuose, besiruošiant rudenį kuopos 25 metų sukakčiai prasmingai paminėti.

Krsp.

NIUJORKE ŠAULIŲ KUOPOS LITERATŪROS KONKURSAS PABAIGTAS

LŠST Niujorko Simo Kudirkos šaulių kuopa, pagerbdama Lietuvos krikšto 600 metų sukaktį buvo paskelbusi romano ar novelių rinkinio konkursą, kurio prailgintas terminas baigėsi 1987 m. lapkričio 1 d.

Konkursui buvo atsiųsti devyni romanų rankraščiai: Rimo Skeveldros slapyvardžiu pasirašytas romanas "Paralėlė", Tado Apeivos — "Slibinų miške", Knygnešio — "Iš Tamsos į šviesą", Jock's — "Kapai be vardų", Savanorio — "Mėlyno kar-

velėlio šviesa", Alksnio — "Jaunystės draugai", Molainiško — "Raudoni voratinkliai", Kariūno — "Ažuolai ir gluosniai" ir Vito Ugniaus slapyvardžiu — "Dievas ir žemė".

Kūrinių vertinimo komisija, susidedanti iš Kazio Jankūno, Pauliaus Jurkaus ir Zigmo Raulinaičio, susirinko posėdžiui 1988 m. kovo 5 d. Woodhaven, N.Y. Posėdį koordinavo šaulių kuopos pirmininkas Kęstutis K. Miklas.

Vertinimo komisija visais balsais nutarė paskirti šaulių kuopos 100 dolerių premiją Savanorio slapyvardžiu pasirašiusiam už novelinį romaną "Mėlyno karvelio šviesa". atidarius voką, paaiškėjo, kad šio veikalo autorė yra rašytoja Alė Rūta.

Niujorko šaulių kuopa sveikina laureatę ir dėkoja visiems rašytojams, dalyvavusiems šiame literatūros konkurse.

Prieš 100 metų gimė lietuvis — Pasaulio bokso čempionas

Plačiai žinomas mūsų tautiečio Juozo Žukausko-Šarkio buvusio pajėgiausio boksininko tarp profesionalų vardas. Pasaulio profesionalų bokso čempionu yra buvęs dar vienas lietuvių kilmės atletas — Jurgis Čepulionis pasivadinęs George Chip.

Jis — lietuvių emigrantų sūnus. Gimė 1888 m. JAV, Pensilvanijos valstijoje, Skrentone. Ilgą laiką dirbo anglių kasyklose. Stiprų vaikiną pastebėjo buvęs boksininkas Džimis Daimas (Jimmy Dime) ir prikalbino boksuotis, paskui tapo jo menedžeriu. Po penkerių metų, praleistų mėgėjų ir profesionalų ringe, Jurgis 1913-ųjų spalį stojo rungtis su pasaulio vidurinio svorio čempionu Franku Klausu. Šis sutiko boksuotis su Čepulioniu ta sąlyga, kad tai bus rungtynės "no decision" (nepasiekus pretendentui pergalės nokautu, rungtynės skelbiamos be rezultato, ir čempionas išlaiko savo titulą). Mačas vyko Pitsburge, gimtajame F. Klausio mieste. Čempionas atsilaikė tik šešis raundus. Teisėjas nutraukė kovą dėl visiškos Jurgio persvaros.

Klausio gerbėjai įrodinėjo, kad tai buvęs atsitiktinumas. Po dešimties savaitių tame pat ringe įvyko revanšinis susitikimas. Naujasis pasaulio čempionas Čepulionis nokautavo varžovą penktame raunde.

Jurgis neilgai išlaikė pasaulio čempiono titulą. 1914 m. balandžio mėn. turėjo susitikti ringe Elaso Makojus (Al McCoy) ir jaunesnysis Jurgio Čepulionio brolis Juozas, bet pastarasis susirgo. Jurgis išėjo boksuotis už brolių. Čepulionis puolė be žvalgybos, tačiau pats gavo kelis labai stiprius

smūgius ir po poros minučių nugriuvo. E. Makojus tapo čempionu, išsaugojo šį vardą iki 1917 m. Jurgis su juo rungtyniavo dar du kartus, bet nesugebėjo nokautuoti, taigi ir susigrąžinti čempiono titulo.

Paskutinį kartą išėjo į ringą 1922 m. Spaudos žiniomis, Jurgis Čepulionis žuvo automobilio patrenktas 1960 m. lapkričio 6 d. JAV lietuvių spaudoje teko skaityti, kad žuvo tomis pat aplinkybėmis, bet 1963 m.

VINCAS PIETARIS BUVO NUBRAIŽĖS POVANDENINĮ LAIVĄ?

Lietuvių rašytojas Vincas Pietaris, plačiai žinomas istoriniu pagrindu parašytu romanu "Algimantas", kuriame vaizduojama lietuvių kovos XIII amžiuje (maždaug), mūšiai su gudais. Tą romaną mielai skaito jauni ir seni.

Gediminas Ilgūnas parengė knygą Vincas Pietaris, Vilniuje išspausdinta 1987 metais, 188 psl., tiražas 5000 egz. Knygoje daug įdomių duomenų apie V. Pietarį. Jis labai grauzėsi, kad Lietuvos okupantai rusai jį buvo nugrūdę į tolimą Rusijos užkampį Ustiužną, kur mirė 1902 metų rugsėjo 20 d. Po trijų dienų jam būtų sukakę 52 metais. (159 p.).

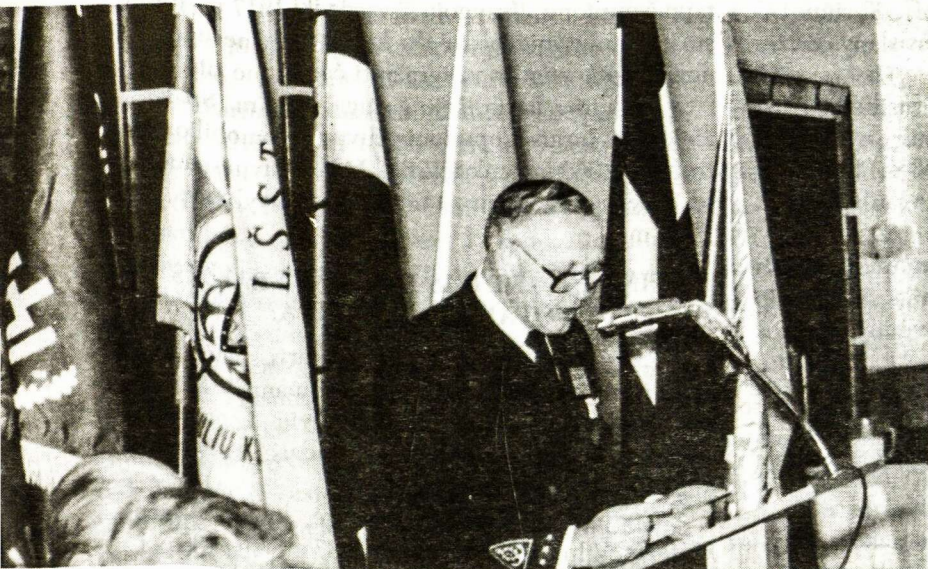
"A. Dambrauskas prisimena, kaip vieną vakarą po ilgesnio pokalbio apie lietuvių išgelbėjimą iš caro priespaudos V. Pietaris paslaptinai prabilo: "Ar žinai ką? Lietuviams išsivaduoti labai daug padėtų povandeninis laivas. Jo konstrukcijos principas yra neabejotinas, aš esu jį matematiškai ištyręs. Turėdami tokį laivą, lietuviai galėtų nugramzdinti visą caro laivyną ir tuo įbauginti carą. To laivo planą aš turiu gatavą". Jis sakė, kad laivą reikėtų didžiausioje paslapytyje gaminti dalimis keletoje valstybių, tas dalis atgabenti išradėjo nurodyton vieton, slapta surinkti ir nuleisti į vandenį". (137 p.).

V. Pietariui povandeninio laivo idėja, matyt, gimė susipažinus su labai nagingu savo giminaičiu, išradėju Kaziu Bukavecku (1855 - 1940), apie kurio nagingumą ir sumanumą kalbėjo kelios apylinkės parapijos ir garsino pirmieji lietuviški laikraščiai, spausdinę jo poeziją. (137). K. Bukaveckas pats sukonstravo ir pastatė vėjinį malūną, kuris sukdavosi esant net silpniausiam vėjui. Be to, jis konstravo ir bandė "kelionių lėktuvą, medinį dviratį ir daug kitų žmonėms naudingų dalykų", kurių dalį buvo net užpatentavęs". (138 psl.).

Ar yra išlikę Vinco Pietario padaryti povandeninio laivo brėžiniai, duomenų, atrodo, neturima.

P. Tilvikas

KARO VETERANŲ DEŠIMTMETIS TORONTE

(Ištrauka iš St. Dargio pranešimo)

Prieš 10 metų Toronte buvo įkurta baltų karo veteranų lyga. Ją sudaro estų, latvių ir lietuvių kariškų organizacijų atstovai. Paprastai pasipuošę savo gražiomis uniformomis jie susirenka vieną kartą metuose ir dalyvauja organizuotai su savo vėliavoms. Baltų veteranų suvažiavimai primena nepriklausomo gyvenimo dienas savo tėvynėse. Tiesiog kiekvieno dalyvio prisiminimai atnaujinami ir sustiprinami.

Šiemetinis dešimtmečio suvažiavimas buvo ypatingai gerai paruoštas ir suorganizuotas. Lygos įkūrėjas, sumanytojas ir veiklos palaikytojas yra ilgametis VI. Pūtvio šaulių kuopos pirmininkas ir garbės šaulys Stasys Jokubaitis. Tuo atžvilgiu jis yra nepainiomamas veikėjas ir organizatorius. Visą darbą atlieka tiesiog kariniu tikslumu. Suvažiavimas įvyko kovo 5 d. Toronto Lietuvių Namuose ir jame dalyvavo atstovai iš Detroito, Montrealio, St. Catherines, Hamiltono ir Toronto. Viso apie 100 baltų veteranų. Svarbiausia, į suvažiavimą atsi-

(Nukelta į psl. 267)

Viršuje — sveikina LŠST pirm. M. Abarius. Viduryje — kalba parlamentaras Bob Hicks. Sėdi: (iš d. į k.) pirm. S. Jokubaitis, R. Moks, O. Berztiss. Apačioje — Suvažiavimo dalyviai. Nuotraukos S. Dabkaus

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

PRIEŠ PENKERIS METUS MIRĖ MJR. KAZIMIERAS APERAVIČIUS

Majoras Kazimieras Aperavičius buvo gimęs 1898 m. kovo 9 d. Žandagų kaime, Krukių valsčiuje, Šiaulių apskrityje. Pradinę mokyklą lankė Latvijoje, nes tuo metu pati artimiausia mokykla jam ir buvo Bauske, Latvijoje.

Kilus Pirmam pasauliniam karui, jis su savo dviem broliais pabėgo į Rusiją. Ten jis mokėsi technikos mokykloje. Grįžęs 1918 m. į Lietuvą, stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę ir kariavo prieš bolševikus.

Laisvės kovoms pasibaigus, jis pasiliko kariuomenėje, įstojo į Karo mokyklą ir baigė IV laidą leitenantu, buvo paskirtas į pionierių batalioną. Buvo apdovanotas DLK Gedimino 4-jo laipsnio ordinu, Lietuvos nepriklausomybės medaliu ir Lietuvos kariuomenės savanorių kūrėju medaliu.

1926 metais buvo pakeltas vyr. leitenantu ir stojo į Aukštuosius inžinerijos kursus, kuriuos baigus, buvo paskirtas tarnybai į Karo butų valdybą technikiniu prižiūrėtoju kareivinių bei kitų projektų statyboje. Dirbdamas Karo butų statyboje lankė Technikos fakultetą Kauno universitete.

1929 metais buvo pakeltas kapitonu ir buvo perkeltas į 2-į inžinerijos batalioną stažui. 1936 metais buvo pakeltas majoru ir buvo grąžintas į 1-į inžinerijos batalioną, kur išstarnavo iki rusų okupacijos.

II pasauliniam karui prasidėjus, rusams okupavus Lietuvą, buvo perkeltas į Vilnių. Laimingai išvengęs tremties į Sibirą, pergyvenęs vokiečių okupaciją, 1944 metais bėgdamas nuo raudonojo teroro, pasitraukė į Vokietiją. Čia darbavosi kurį laiką DP lagerio administracijoje.

Į Kanadą atvyko 1948 metais. Atlikęs sutartį, apsigyveno Toronte, kur gavo darbą kelių departamente (Highway dept.). Išlaikęs atitinkamus egzaminus, buvo priimtas į Professional Engineers sąjungą. Savo profesijoje išdirbo 20 metų ir 1973 metais išėjo į pensiją.

Kanadoje buvo aktyviai įsijungęs į lietuviškąją veiklą: dirbo karių savanorių ir Klaipėdos krašto bičiulių są-

jungose. Buvo ilgametis Kanados lietuvių fondo tarybos bei valdybos nariu.

Karštai mylėdamas savo tėvynę, vyliosi sulaukti dienos, kai Lietuva bus laisva. Deja...pasimirė 1983 m. birželio 11 d. Iškilmingai palaidotas Toronto Lietuvių Šv. Jono kapinėse.

Liko žmona Aniceta, duktė Vida, žentas Vytautas Paškus ir anūkai — Edis ir Andrius.

A.P.

Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo kovų dalyviui,
 Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės gen. štabo pulkininkui leitenantui,
 Vilniaus miesto burmistrui,
 Vilniaus operos kūrimo idėjos pradininkui, ją įkūrus entuziastingam rėmėjui,
 muzikų, menininkų ir kitų kultūrininkų užtarėjui

KAROLIUI DABULEVIČIUI

mirus,
 Jo dukras LIGIJĄ AMBUTAVIČIENĘ ir RITĄ FABIJONIENĘ su šeimomis,
 gimines, ginklo draugus, Vilniaus miesto savivaldybės bendradarbius,
 pažįstamus ir artimuosius gillai užjaučia

VILNIAUS OPEROS PIRMOJO BRANDUOLIO NARIAI:

*Sofija Adomaitienė
 Vytautas Alantas
 Juzė Augaitytė
 Bronius Budriūnas*

*Jeronimas Kačinskas
 Jonas P. Lenktaitis
 Vytautas Marijošius
 Felicija Pupėnaitė*

A. A. Ats. ltn. JUOZAS JURKĖNAS

Miškininkas, Alytaus urėdas.
 Gyveno Čikagoje, Marquette Parko apylinkėje, anksčiau Worcester, MA.

Mirė 1988 m. balandžio 26 d., 10:30 val. v., sulaukęs 82 m. amžiaus.

Gimė Lietuvoje, Amerikoje išgyveno 39 metus.
 Pasiliko dideliame nullūdime žmona ELENA, sūnūs JUOZAS su žmona,
 gyv. Surry, ME, ir Antanas ADOMĖNAS su žmona ir dukrele,
 gyv. Oak Lawn, IL, ir kiti giminės.

Palaidotas balandžio 29 d. iš Švč. M. Marijos Gimimo bažnyčios
 Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse.

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

AUKOJO KARIUI:

\$255.00

A. a. sav. kūr. kpt. JONO JANKAUS artimieji, palydėdami Joną amžinajam poilsiui.

\$250.00

A. a. plk. KAROLIO DABULEVI ČIAUS pomirtinė auka per dosnius P. L. Ambutus

\$100.00

LKVS RAMOVĖ, Melbourne sk., Australijoje per V. Šalkūną Genė Stapulionienė, FL kasmetiniam prisiminimui a. a. plk. ltn. Antanui STAPULIONIUI jo 10 m. mirties metinėse.
Elena Jurkėnienė a. a. ats. ltn. Juozui JURKĖNUI atminti.

\$50.00

LKVS RAMOVĖS Omahos sk. per Alg. Antanėlį.
Al. Atutis, CA., PLP Karo mokyklos XIX laidos 50-čio minėjimo proga.

\$40.00

Vytėnų (Kl. Praleikos — 15 dol., Vc. Nenorto ir M. Dapkaus po 10 dol., J. Vizbaro 5 dol.) auka užgirti J. Vizbaro straipsnio "9-ojo p. p. istorinė apybraiža" iliustracijai.

\$13.00

Br. Sutkus, NY
K. Šeputis, ONT

\$10.00

V. Šalkūnas, Australia

\$9.00

Kl. Kuzmickas, Australia

\$8.00

St. Damulis, CA
S. Kupstas, NC
A. Mingėla, ONT
H. Mieliauskas, PA
B. Paulionis, OH
Gr. Seliokas, CT

\$5.00

Br. Mackevičius, ONT
Ap. Skopas, IL

\$4.00

V. Bartuška, Australia
Pr. Bielkus, Australia
J. Kirša, Australia
P. Mažilis, Australia
Aug. Medžiauskis, Australia

\$3.00

A. Kairaitis, MI
P. Mickūnas, CA
A. Sakalauskas, NY
A. Svilas, MA
J. Skavičius, OH

Širdingas A Č I Ū !

Prasmingai paremsite KARĮ užsisakydami jo leidinius p a p i g i n t a i prieš vasaros atostogas:

Gen. POVILAS PLECHAVIČIUS (monografija)	7 dol.
Z. Raulinaitis — GROBIO IR NAIKINIMO ŽYGIS	7 dol.
Z. Raulinaitis — KETURI FRONTAI	7 dol.
Z. Raulinaitis — KUNIGAİKŠČIŲ SAJUNGA I	10 dol.
Z. Raulinaitis — KELIAS Į SOSTĄ II	11 dol.

(Knygų kainos — įskaičius persiuntimą)

Sįsdami užsakymus, čekius išrašykite US valiuta.

KARYS

341 Highland Blvd.
Brooklyn, NY 11207

"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BOSTON, MA. —
S. J. Minkus

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Patria" Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos Spaudos kioskas).

OMAHA NB —

Jonas Smailys

WATERBURY, CT —

"Spauda"

WOODHAVEN, NY —

"Romuva"

BROCKTON, MA —

A. Šeduikis, 990 N. Main St.

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman Road, London E 2. ORF, England

Spausdina:

FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207

